

1982/83:71

Onsdagen den 2 februari fm.

Kl. 10.00

1 § Kompletteringsval till utskott

Anf. 1 TALMANNEN:

Moderata samlingspartiets partigrupp har som suppleant i lagutskottet under Joakim Olléns ledighet anmält hans ersättare Sten Andersson i Malmö.

Talmannen förklarade vald till

suppleant i lagutskottet

Sten Andersson i Malmö (m)

2 § Justerades protokollen för den 25 januari.

3 § Ny utskottsordförande

Anf. 2 TALMANNEN:

Jag får anmäla att Ingrid Sundberg (m) utsetts till ordförande i kulturutskottet.

4 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Anhåller härmed att bli entledigad från uppdraget som ordinarie ledamot av riksdagens revisorer.

Stockholm den 1 februari 1983

Arne Gadd

Kammaren biföll denna anhållan.

5 § Föredrogs och hänvisades
Redogörelse
1982/83:13 till finansutskottet

6 § Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1982/83:2205–2211 till skatteutskottet

7 § Allmänpolitisk debatt

Anf. 3 ULF ADELSON (m):

Herr talman! Regeringens fältrop tycks vara: Uppskjut gärna till morgondagen vad du borde göra i dag. Det har talats mycket om långbänkar – inte minst i denna kammare. Men de som drar saker längst i långbänk är nu socialdemokraterna när de står inför kravet att anpassa sin politik till den kärva ekonomiska värld vi lever i.

Trots att vår kris – om detta råder stor enighet både här hemma och utomlands – främst beror på en alltför stor och alltför snabbt växande offentlig sektor och alltför höga skatter, stiger de samlade utgifterna i stat och kommun snabbare i år än någonsin – tre gånger snabbare än våra samlade inkomster.

Trots att regeringen höjer skatterna på snart sagt alla områden växer underskottet i statens finanser. Den offentliga sektorns utgifter kommer nästa år att motsvara nära 70 % av vad vi sammanlagt producerar. 7 kr. av 10 fördelas genom politiska beslut här i Sverige. Det är ett föga hedrande världsrekord, men ett världsrekord är det ju. Och trots att vi sedan länge levt över våra tillgångar går endast en bråkdel – 5 %, 5 kr. av varje hundralapp – av de ökade utgifterna i stat och kommun till investeringar, som vi så väl behöver.

Vi har tidigare kunnat skönja något av ett begynnande krismedvetande i det socialdemokratiska tänkandet. I krisprogram och debattartiklar har analysen varit både vederhäftig och pregnant ibland. Det har funnits tendenser till självkritik och omprövning. I debattinlägg från socialdemokratiska nationalekonomer, nu senast från Nils Lundgren, manas partivännerna till besinning. Nils Lundgren skriver: "Med snart 100 miljarder kronor i budgetunderskott och arbetarrörelsen helt oförberedd inför uppgiften att gripa sig an frågorna ser det mörkt ut. Den politiskt nödvändiga förberedelseiden är säkert många år, medan den tillgängliga respittiden för att bevara ett väl fungerande Sverige kanske är väsentligt kortare."

Vi har nog alla anat att krismedvetandet knappast varit allmänt inom socialdemokratin. Vi minns ju den löftespolitik som präglade partiets sex år i opposition, och vi minns inte minst socialdemokraternas uppträdande i valrörelsen. Vi moderater varnade då socialdemokraterna för att försätta sig i en position där de förr eller senare skulle tvingas välja mellan att svika sina

vallöften eller ansvaret för Sveriges ekonomi. Nu sitter regeringen där, och sitsen är i hög grad självförvållad.

Verkligheten har redan tvingat regeringen att svika många löften. Först sveks löntagarna. "Inga fortsatta standardsänkningar", hette det i valet. Nu får de som arbetar en reallönesänkning på omkring 5 %, främst på grund av devalveringen.

Sedan sveks pensionärerna. I valrörelsen hette det "värdesäkrade pensioner". 1984 blir det ingen värdesäkring längre.

Så sveks u-länderna. I valrörelsen utsattes vi moderater för en stormeld från bl. a. socialdemokraterna när vi ville spara på u-landsbiståndet. Nu döljer socialdemokraterna att biståndet sänks genom s. k. budgetöverföringar.

Och nu sviks kommunerna. "Stöld!", utropade socialdemokraterna när de borgerliga kom överens om att vissa delar av kommunalskattegraden skulle dras in till staten. I dag bevittnar vi både ett häleri och planeringen av en framtida storstöt, riktad mot kommunerna.

Och, herr talman, låt oss inte glömma sveket mot Ludvig Svensson i Kinna. Det var han som skulle få sälja gardiner till de unga familjer som skulle flytta in i alla de bostäder som Olof Palme lovade att bygga. Inte bara Ludvig Svensson kunde vänta sig sötebrödsdagar. Hans Werthén skulle få sälja kylskåp och dammsugare och möbelfabrikanterna få sälja soffgrupper och köksbord. Så skulle det bli i socialdemokraternas Svängrumssverige. Nu har vi litet av facit här. Det står i svart på vitt i nationalbudgeten. Bostadsbyggandet kommer att fortsätta att minska. Färre unga familjer behöver gardiner. Allt fler får allt mindre över efter devalveringen och skattechöjningarna för att köpa de kylskåp och dammsugare som utlovades. Nej, Ludvig Svensson och Hans Werthén får nu inrikta sig på att sälja sina produkter till stat och kommun. Möbelhandlarna får inrikta sig på att sälja kommunala kontorsmöbler.

Nog har löften svikits, men ändå inte så många löften som ansvaret för vår ekonomi skulle ha krävt. Och visst innehåller denna budget en ibland både korrekt och förnuftig – om än halvfärdig – analys, men när det kommer till slutsatserna sover regeringen gott. Mera utgifter, nya åtaganden, högre skatter och stigande priser.

I valet mellan att svika löfterna eller att svika ansvaret för Sveriges ekonomi har regeringen valt att göra båda delarna.

Vår ekonomi skulle klaras med ett "konkret och handfast program", sade ni i valrörelsen. Nu skriver rörelsens egen kvällstidning, som en kommentar till att regeringen bara devalverar och inte gör någonting annat, att "regeringen ber till Gud".

Herr talman! Sveriges ekonomiska problem låter sig inte lösas genom ingripanden av högre makter, som Aftonbladet tycks tro, eller av, som regeringen ger intryck av att tro, andra makter – som Amerikas förenta stater, Storbritannien, Japan eller Västtyskland. Nej, vi får inte balans i vår ekonomi genom att lita till vad andra gör.

Nej, härför krävs först och främst en analys och en förståelse av vad som

skapat dagens problem. Sedan måste vi angripa sjukdomens verkliga orsaker – en alltför långtgående och detaljerad politisering av ekonomin – och inte via ökade regleringar och mer politisering försöka dölja symtomen. Jag skall bara ta ett exempel.

Om den utveckling som vi bevittnar i denna budget fortsätter kommer räntorna på statsskulden – jag säger bara räntorna – om tio år att vara lika stora som statens samlade inkomster. Inte ens om alla andra statliga utgifter som genom ett under plötsligt skulle upphöra, kan vi betala våra skulder. Vartenda öre av våra inkomster skulle då gå till att betala räntorna.

Detta har inget med politiska åsikter att göra. Det är fakta, otrevliga och obchagliga fakta, som vi visserligen kan blunda för men som ändå finns där.

Herr talman! Det tillför inte längre debatten något att i detalj kritisera och recensera regeringens budgetförslag. Där fullföljs den gamla vanliga socialdemokratiska politiken, som vi moderater kritiserat ända sedan mitten av 1960-talet, då de första tecknen visade vart vi var på väg. Regeringen fortsätter oförfärat och till synes omedvetet mot stupet – låt vara att vi alla gör det i första klass. Jag föredrar i stället, herr talman, att närmare gå in på den alternativa strategi som Sverige måste följa, om vi skall övervinna krisen.

Vi måste alla, oavsett partifärg och åsikter, acceptera vissa grundläggande ekonomiska sanningar. Vi måste inse att den kris som vi har är hemmagjord. Andra länder har visserligen problem som liknar våra, men det ändrar inget. De har gjort samma misstag som vi svenskar har gjort. De ekonomiska problem som vi gemensamt brottas med är ingalunda enbart ett resultat av en internationell lågkonjunktur, av dollarkurser eller av oljekrisen. Dessa faktorer har förvisso bidragit till att förvärra svårigheterna, särskilt för Sverige som har haft sådan obalans i sin egen ekonomi, men problemet är ett annat.

Med undantag för något år under den borgerliga regeringstiden har den offentliga sektorns utgifter – statens och kommunernas utgifter – varje år vuxit snabbare än värdet av vad vi gemensamt producerat. En allt större del av det vi tillverkat och skapat har blivit föremål för politiska beslut. Den del av vår ekonomi som styrs av marknaden har blivit allt mindre. Då har också vår förmåga att anpassa oss och vår produktion till ändrade förhållanden utomlands försvagats i motsvarande mån.

Vi har också genom politiska beslut bundit oss för utgifter för lång tid framåt. De besluten byggde på antaganden om att den ekonomiska tillväxten skulle fortsätta som på 1960-talet och att lönerna ständigt skulle stiga. Då menar jag reallönerna, ett uttryck som visserligen inte fick användas på 1960-talet men som ju nu är allmänt accepterat. Vi byggde ut förvaltningar, myndigheter och statliga företag, fonder, delegationer, kommittéer och utredningar. Syftet har varit väl och gott, och mycket fint arbete uträttas i offentlig verksamhet.

Men fantasin, flexibiliteten och nyskapandet i den privata sektorn har fått allt svårare att göra sig gällande. Denna väldiga utveckling i stat och kommun har krävt regler, lagar och författningar, som kostar tid, pengar och arbete

både för dem som skriver dem och för dem som skall leva efter dem. Den enskildes valfrihet har minskat när det allmänna har tagit monopol på viktiga områden. Då har resurserna använts allt mindre effektivt. Det har blivit viktigare att tillfredsställa politikernas och myndigheternas efterfrågan än den enskilde medborgarens.

Alla dessa utgifter måste också betalas. Skatteslagen har blivit många. De har tagits ut från olika källor, och ibland har man kallat dem avgifter. Men det kan inte dölja det faktum att alla skatter och utgifter – oavsett vad de kallas, var de tas ut och vart de går – till syvende og sidst måste betalas av produktionen.

Skapandets drivkrafter, incitamenten, motiven – vilket ord man än väljer – för att arbeta, spara och investera bryts ner av höga skatter och ett bidragssystem som ger orimliga marginaleffekter. När sparande beskattas hårt lönar det sig bättre att konsumera för stunden än att spara för framtiden. När arbete beskattas hårdare ju mer man jobbar, lönar det sig bättre att vara ledig än att jobba över. När avkastningen efter skatt sjunker ju framgångsrikare en investering är, desto mindre benägna blir vi att ta risker och satsa på framgång.

När vi, herr talman, till något slags samhällsmoral höjt uppfattningen att det är finare och mer moraliskt att fördela andras pengar än att förtjäna egna, då har vi börjat såga av den gren vi sitter på. Skall vi komma till rätta med obalansen i ekonomin måste vi satsa på att göra villkoren bättre för dem som skall producera. Vi moderater föreslår inte en frysning av de offentliga utgifterna – statens och kommunernas utgifter – och ett lägre budgetunderskott för glädjen att föreslå besparingar. Tvärtom! Ingenting är lättare än att föreslå mer pengar till stora grupper. Och sådant kan löna sig vid val; det vet ni socialdemokrater. Men det kommer en morgondag också, när notan skall betalas.

Vi föreslår ett 13 miljarder kronor lägre budgetunderskott än regeringen, därför att det är vår övertygelse att minst detta krävs för att Sverige skall klara framtiden.

Fortsätter vi som hittills att öka budgetunderskottet, drabbas vi snart av det som danskarna kallar för räntedöden – det blir aldrig tillfälle till investeringar.

Fortsätter vi som hittills kommer vi snart nog alla att arbeta i den offentliga sektorn.

Fortsätter vi som hittills gröper vi ur basen för framtidens jobb. Det går kanske i dag att låna pengar till arbete i AMS-regi och att låna pengar till förlustbringande statliga företag. Men lånen skall betalas tillbaka med ränta på ränta. Och det kan bara ske genom överskott – jag upprepar överskott. Underskott ger som bekant inte några pengar till att betala igen gamla skulder.

Många besparingar kommer att märkas i de enskilda medborgarnas plånböcker. Därför vill vi sänka skatterna, och vi vill hindra de automatiska skatteskärpningar som följer av inflationen – det som populärt kallats för indexregleringen. Då ökar medborgarnas – människornas – betalningsförmåga.

Nr 71

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

måga, och det allmänna, dvs. stat och kommun, kan minska sina bidrag till än det ena och än det andra.

Om man läser finansplanen får man klart för sig att socialdemokraterna tycks tro att skatterna bara har en kameral funktion. Men så är det inte. Tvärtom, skatter påverkar utvecklingstakten och dynamiken i ett samhälle. Fler skattehöjningar kommer att hämma arbete ännu mer, kommer att hämma viljan att spara och investera, och därmed just de drivkrafter som ligger bakom nya initiativ som Sverige ropar efter. Därför vill vi inte ha ytterligare skattehöjningar. Det är precis motsatsen som behövs om vi vill få fart på Sverige.

Vi moderater vill också finna nya former för delar av den viktiga service – jag understryker viktiga service – som i dag ges genom den offentliga sektorn. I våra partimotioner ger vi förslag och exempel på vad man kan åstadkomma genom en privatisering, en marknadsanpassning, en ökad konkurrens och en ökad avgiftsfinansiering av olika typer av offentlig verksamhet. Jag skall ta två exempel.

På bostadspolitikens område vill vi ha mindre regleringar och färre normer. Vi vill ha större frihet för människorna att själva välja hur de vill bo. Det skall vara lättare att äga sin lägenhet. Vi vill att människor skall få äga sin lägenhet om de vill äga sin lägenhet. Vi tror att det ger bättre och billigare bostäder. Vi vet också att det vi själva äger, det vårdar vi och det sköter vi om. Att äga är att ta ekonomiskt och personligt ansvar, och samtidigt befriar vi också stat och kommun från stora kostnader i form av bidrag och en omfattande byråkrati för att styra allt in i minsta detalj. Låt mig också i klartext säga att det finns inte några som helst hinder för dem som har litet kapital, inget kapital eller låga inkomster att också få äga sin lägenhet. Detta kan åstadkommas för var svensk medborgare om vi bara vill, därför att stat och kommun kan gå i borgen för dem. I lägenheten har stat och kommun en fullgod säkerhet för lånen. Inga skall behöva uteslutas från möjligheten att äga sin lägenhet om de vill göra det.

Vårt socialdemokratiska parti tycker av någon anledning att det är fint med höga skatter, men, det är omoraliskt med höga hyror. Därför betalar vi i dag i Sverige skyhöga skatter, men vi får bostadsbidrag av staten – av kommunerna också för den delen. Men vad är det i själva verket som säger att var svensk gärna betalar 10 000 kr. mer i skatt och 10 000 kr. mindre i hyra? För vår del ter det sig naturligt att minska skatterna, men då även acceptera att vi betalar mer för hyrorna. Då får vi verkligen en större chans att välja. Vi vill kanske göra någonting annat. Vi vill kanske bo i tre rum i stället för i fyra. Vi vill kanske använda pengarna till en bil eller till att resa till västkusten på sommaren.

Men även här vill jag säga att de som verkligen har det kärtv också skall få hjälp. I vår motion föreslår vi därför att 200 milj. kr. skall gå till just de människor som inte har inkomster och som får problem om hyrorna höjs.

Vi vill, för att anföra ytterligare ett exempel, bryta det offentliga monopol som växer fram inom familjepolitiken.

Varför skall stat och kommun bara betala för den barnomsorg som sköts av

kommunerna? Vad finns det för rimligt skäl att med skattemedel göra det billigt att använda den dyraste av alla omsorgsformer när det gäller att se till våra svenska ungar, nämligen daghemmen? Den som själv vill ta hand om sina eller andras barn får däremot ingen eller knappt någon hjälp. Vi vill jämna ut dessa orättvisor. Låt familjerna själva bestämma! Samtidigt minskar då kostnaderna för stat och kommun.

Familjepolitiken och bostadspolitikerna är två exempel på områden där vi vill ge människorna en större valfrihet, och det alldeles bortsett från att ekonomiska skäl gör en omläggning av politiken nödvändig.

Herr talman! Den socialdemokratiska politiken har ofta präglats av jakten på ett Columbi ägg, det politiska klippet – om jag får använda detta vanvördiga uttryck –, ett beslut som är så finurligt att det löser alla problem oavsett vad dessa beror på.

Jag skall villigt erkänna att uppfattningen om hur detta Columbi ägg ser ut har växlat tid efter annan, från en minister till en annan. Ibland har det varit fråga om statliga industriprojekt, gigantiska stålverk i Norrbotten, ibland om fonder och "offensiva devalveringar". I dag sjungs den offensiva devalveringens Höga visa. I dag är det den som är Columbi ägg. Borta är klagosångerna om gröt och elände, som skulle bli resultatet av tidigare devalveringar. Vi minns alla de jeremiader som socialdemokraterna då släppte iväg. Nej, devalveringen i oktober var offensiv, för den har socialdemokraterna själva fattat beslut om. Den skall, för att använda Kjell-Olof Feldts ord, "skapa förutsättningar för att få ett slut på de senaste årens valutakriser".

Det är bara ett problem: det finns inga offensiva devalveringar. En devalvering må vara både stor och chockartad, men den är aldrig offensiv. Tvärtom är en devalvering defensiv, något som man tvingas till. Vi löser aldrig Sveriges problem, hur mycket vi än undervärderar den svenska kronan, om vi passivt sitter som åskådare när problemen på hemmaplan, våra egna strukturproblem, bara fördjupas.

Det är därför som vi inte tror att regeringens politik kan klara jobben och tryggheten för svenska folket. Jag vill gärna betona att handlingskraften är imponerande när det gäller att manipulera marknaderna, att reglera och att styra mera. Kommittéerna avlöser ju varandra. Det vill jag gärna säga. Men lika tröstlös är handlingsförklaringen när det gäller att bota den verkliga sjukan för att säkra en ekonomisk utveckling som skapar riktig, lönsam sysselsättning i svenska företag.

Vari ligger då, herr talman, logiken i att man genom höjda skatter och arbetsgivaravgifter stampar ut jobb i näringslivet för att sedan använda de pengar man får in till konstgjord andning i arbetsmarknadsstyrelsens regi?

Nej, nya och varaktiga jobb kan bara skapas i företag som är lönsamma, som går med vinst. Den största och viktigaste arbetsmarknadspolitiska insatsen består därför i att öka lönsamheten. "Visst har vi råd att arbeta", säger regeringen. Ja, men bara om det lönar sig. Och staten kan se till att det lönar sig att arbeta, om skatter och avgifter hålls på en rimlig nivå.

Vi måste också försöka få bort de hinder – både synliga och osynliga hinder – som gör det omöjligt för många att någonsin komma in på arbetsmarknaden, att någonsin få ett jobb. Vårt parti har därför till denna riksdag lagt fram ett förslag om lärlingsutbildning. Förslaget syftar till att ge de unga som lämnar skolan en chans att komma in på arbetsmarknaden och lära sig ett jobb. I dag är det inte så lätt, tyvärr. Vi har genom lönesättning, avtal och lagstiftning byggt upp en mur kring arbetsmarknaden – en mur som är svår att ta sig över för dem som står utanför. Ökningen av arbetslösheten under 1970-talet har också främst drabbat just Sveriges ungdom.

Jag säger det nu som jag har sagt det förr: Vi hjälper inte ungdomar till arbetsmarknaden genom att begära samma lön för dem som kommer direkt från skolan som för dem som har många års erfarenhet av svensk industri. Resultatet blir bara att ungdomarna stängs ute och att nya miljarder måste satsas för beredskapsarbeten. Genom det lärlingssystem som vi har föreslagit erkänner vi i stället att det tar tid att lära sig ett jobb och att vi måste ge de unga den tiden.

Herr talman! Vi har i årets motioner utgått från 1980-talets två stora fördelningspolitiska konflikter. För det första: Hur mycket skall den offentliga sektorn, stat och kommun, ta i anspråk, och hur mycket skall medborgarna, människorna, få behålla själva? Och för det andra: Hur mycket skall vår generation, vi som nu sitter här, betala själv, och hur mycket skall vi överlåta på våra barn och barnbarn att betala för vad vi gör av med?

Moderata samlingspartiet tar klart och entydigt ställning. Vi tycker att medborgarna får behålla för litet av sina pengar och att staten och kommunerna tar för mycket i anspråk. Det är ingen revolutionerande ståndpunkt, eftersom Sverige har världens högsta skattetryck. Det är en ganska naturlig slutsats. Det är förvånande att inte flera ställer upp på den ståndpunkten. Vi accepterar inte – och det är väsentligt – tanken att statliga och kommunala utgifter alltid är uttryck för större solidaritet och högre moral än om medborgarna själva får behålla en större del av sina inkomster.

Vår politik syftar till att stärka marknadsekonomin. Sveriges ekonomi kan aldrig fungera, om ekonomin inte fungerar för de enskilda hushållen och företagen. Därför måste vi gynna arbete, sparande, investeringar och nytänkande. Produktionen i svensk industri kan inte kommenderas fram genom politiska dekret, mera statlig styrning eller kollektiva löntagarfonder. Det går inte.

Det är inte mer makt och flera uppgifter till politikerna – oberoende av vilket parti vi tillhör – som behövs utan mindre makt till politikerna och mer makt till människorna. Ge färre uppgifter åt politikerna och överlåt flera åt människorna. Det är den ordning som behövs. Därför strävar vårt parti efter en – i ordets egentliga mening – liberal frigörelse. Vår politik syftar till att stärka den enskilda människan och familjen i stället för att stärka statens och politikernas roll. Detta är det genomgående draget i alla våra motioner till årets riksdag; det må sedan handla om skolan, bostäderna, arbetsmarkna-

den, familjen, lagstiftningen eller något annat.

Vi kan se våra väljare i ögonen. Vi talade om sanningen i valrörelsen. Vi ställde inga dyrbara löften, varken prioriterade eller oprioriterade. Vi sade att det krävs arbete och sparande, och vi lovade att slåss för lägre och rättvisare skatter. Det sade vi då, liksom i dag, utifrån den bergfasta övertygelsen att vi inte kan skatta, slösa eller politisera Sverige ur krisen. Mot detta rasar nu regeringen och dess tidningar. Varje besparing som vi har föreslagit möts av en stormeld av brösttoner. "Oansvarigt och osolidariskt", är omdömet. Själv leder jag något slags varulvsliknande förteelse på en teckning i Stockholms-Tidningen.

Till dessa våra kritiker vill jag nu säga: Det kan aldrig vara osolidariskt att kräva att vår generation skall betala sina egna räkningar. Jag betonar verkligen detta. Det är möjligt att man kan hitta besparingar som är klokare än våra. Vi är öppna för en diskussion om huruvida det kan finnas bättre sätt att spara än det vi har föreslagit. Det är, herr Palme, en öppen hand.

Men ett är säkert: Gör ni socialdemokrater nu ingenting – minns dessa ord som jag säger i dag den 2 februari 1983 – kommer vi alla förr eller senare att tvingas driva igenom besparingar, som är betydligt större än dem som vi moderater i dag föreslår. Men då – och detta är det avgörande – kommer besluten i Sveriges riksdag inte att vara helt våra egna, utan de kommer i hög grad att vara påverkade av utländska långivare och av den internationella valutafonden.

Herr talman! Vi moderater har lagt fram ett konsekvent förslag till en alternativ politik. Det alternativet bygger på att det är Sveriges egna folkvalda politiker som skall fatta besluten. Men då måste vi ta vårt ansvar nu. Var dag den socialdemokratiska regeringen underlåter att handla är en förlorad dag för Sverige och för Sveriges folk!

Anf. 4 THORBJÖRN FÄLLDIN (c):

Herr talman! Mycket i den nya budgeten känner vi igen från socialdemokraternas ekonomiska höstprogram och den minibudget som riksdagen behandlade före juluppehållet.

Devalveringen anges som den nyckel med vilken svensk industri skall kunna komma in på nya exportmarknader och återerövra förlorade marknadsandelar, både utomlands och här hemma. Den antas också bli den injektion som behövs för att få till stånd tillräckliga investeringar och omställningar i det svenska näringslivet och på det viset göra detta mycket konkurrenskraftigt.

De många skattehöjningarna – momsen, arbetsgivaravgifterna, förmögenhetsskatten, energiskatten, elkraftsskatten, videorskatten och tobaksskatten – förbigås i stort sett med tystnad i regeringens proposition. De betraktas i varje fall inte som något problem vare sig för dem som skall punga ut med högre skattebelopp, från inflationssynpunkt eller från kostnadssynpunkt för företagen.

Besluten på grundval av den s. k. löftespropositionen – bl. a. ändringarna i pensionsindex och upphävandet av beslutet om karensdagar i sjukförsäk-

ringen – framställs som den avgörande skillnaden mellan rättvisa och orättvisa i fördelningspolitiken.

Man kan dock konstatera att tonläget i budgetpropositionen inte är fullt så högt och fullt så självtillräckligt som tidigare. Anledningen är inte svår att förstå. Utvecklingen har långt ifrån tagit de banor som den nyttillträdde socialdemokratiska regeringen i oktober–november menade skulle bli resultatet av de insatta åtgärderna.

Nu, fyra månader efter devalveringen, är det fortfarande svårt att avläsa några riktigt positiva effekter av densamma.

Den svaga ökning av orderingången från utlandet som ägde rum i höstas hade inletts redan före devalveringen, men den har därefter inte förstärkts. Handelsbalansen har kraftigt försämrats, och frågan är om inte försämringen är större än den omedelbara effekt som alltid följer på en devalvering.

Herr talman! Vi tvingas alla konstatera att de varsel om uppsägningar som hade lagts före devalveringen inte har tagits tillbaka. Tvärtom har det snart sagt varje vecka kommit nya, omfattande varsel både från exportföretag och från hemmamarknadsföretag – i det senare fallet inte minst inom handeln.

Vi tvingas också konstatera att investeringslusten är oförändrat svag. Trots fallande räntor utomlands dröjde det in i det sista, innan det blev möjligt att sänka räntan här i Sverige. Veckorna före jul uppstod det t. o. m. ett allvarligt valutautflöde.

Förklaringen till detta ligger naturligtvis till en betydande del i en sämre utveckling än vad de flesta av oss hade väntat ute i vår omvärld. De ansatser som noterats till en något ändrad politik i USA och en något ökad ekonomisk aktivitet där har inte påverkat Västeuropa och andra delar av världen. Sänkningen av oljepriserna, som naturligtvis från svensk synpunkt får betraktas som något mycket positivt, har medfört stora betalningssvårigheter för många länder, och detta har medfört störningar i handeln. Köpkraftsbortfallet på OPEC-marknaderna har i varje fall hittills inte motsvarats av någon ökning i industrivärlden.

Men den svenska utvecklingen hänger självfallet också samman med regeringens egen politik. De många skattehöjningarna och de återkommande hoten om vinstindragningar och vinstdelning sätter ner både företagens investeringsplaner och allmänhetens köpkraft. Man kan i dag definitivt spåra en rädsla hos både företag och enskilda personer för att nya satsningar inte skall löna sig. Genom den nya regeringens besked vet de ju att ett förbättrat resultat snabbt kommer att urholkas genom ökade avbränningar i form av höjda skatter, fondavgifter osv.

Herr talman! Detta är självfallet ingen bra grundval för att få ekonomin att expandera. Därför måste hotet om kollektiva löntagarfonder en gång för alla röjas ur vägen, om det skall gå att få fart på den svenska ekonomin.

Devalveringen har inte heller följts av några speciella exportfrämjande åtgärder eller offensiva industripolitiska insatser. Det är tydligt att regeringen åtminstone till att börja med betraktade devalveringen som något slags mirakelmedicin, som kunde ersätta allting annat. Det saknades ju ända fram

till årsskiftet någon egentlig politiskt handelsansvarig – en handelsminister. En handelsminister betraktas nog annars i dag på de flesta håll i världen som en av de oundgängligaste fackministrarna.

När det gäller teknisk forskning och utveckling sägs anslagen nästa år komma att öka med 1 miljard kronor. Det är bra. Men den här satsningen måste framstå som mindre ståtlig, när det visar sig att tre fjärdedelar av den är hänförliga till JAS-projektet och satellitprojektet Tele-X – beslut som tagits av den tidigare regeringen.

Herr talman! I de branscher som har de riktigt stora problemen – varven, gruvorna, stålanläggningarna och tekofabrikerna – har hittills inga besked getts om vilka insatser regeringen är beredd att göra. Man har uppenbarligen svårt att bestämma sig. Verkligheten har trängt sig på. Därav följer också de uteblivna svaren till gruvarbetarna i Svappavaara, sömmerskorna i Borås och varvsarbetarna i Uddevalla, Göteborg och Malmö.

Före valet var det annat ljud i skällorna. Då fanns inte ett krisföretag i Sverige där inte socialdemokraterna gjorde den dåvarande regeringen ansvarig. Vi kunde också lägga märke till att den ene socialdemokraten före, den andre efter – t. o. m. Olof Palme – stod i denna och andra talarstolar och påstod att den dåvarande regeringen medvetet ökade arbetslösheten. Därför vill jag fråga: Är Olof Palme och övriga socialdemokrater beredda att nu i dag ange samma skäl till att arbetslösheten stiger?

Regionalpolitiken avrustas. Den nya budgeten öppnar vägen för en ny flyttlasspolitik. Anslagen till flyttstöd föreslås kraftigt ökade under det att de regionalpolitiska anslagen får smälta ihop i takt med inflationen. Det har t. o. m. gått så långt att regional balans inte längre nämns som ett viktigt mål för den ekonomiska politiken. Jag frågar: Varför?

Det är svårt att värja sig för intrycket att den industriella satsning som regeringen försökte göra till kännemärke för sin politik har kommit av sig. Vi har verkligen fått en politik av traditionellt socialdemokratiskt snitt, där industri- och näringslivssektorn "mjölkas" på resurser för att en snabb utbyggnad av den offentliga sektorn skall vara möjlig. Och krympningen av industrin fortsätter. Det som växer är den politiska byråkratin i regeringskansliet, subventioneringen av ett allt dyrare byggande och den allra dyraste institutionsvården.

Förklaringen till att det blivit så är säkert bl. a. att socialdemokraterna utnyttjade sina sex år i opposition förfärande dåligt. Ambitionen var att till varje pris försöka "komma igen" – att återta regeringsmakten. Det är en högst legitim inställning för ett politiskt parti. Men det skedde genom en opposition i konfrontation och ett opponerande för opponerandets skull, och vi ser resultatet nu. Någon idémässig och politisk förnyelse har inte märkts av, trots uppmaningar från t. ex. socialdemokratiska ekonomer.

I fråga efter fråga tvingas därför den nya regeringen till helomvändningar i förhållande till sin hållning i opposition och till de ståndpunkter som socialdemokraterna gick till val på. Regeringsbytet har medfört att vi har tappat mycket tid när det gäller att sätta Sverige på fötterna och göra vår ekonomi stark.

Nr 71

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

Trots de kraftiga skattehöjningarna kommer den politik som regeringen har slagit in på att dra med sig ökade budgetunderskott. Trycket på budgeten beror delvis på inflationseffekter. Mittenregeringens reviderade budget för det nu löpande budgetåret hade ett underskott på 75 miljarder kronor. Det var ett mycket stort underskott. Och det var just därför att vi inte kunde fortsätta att låta budgetunderskottet öka som vi satte in besparingsåtgärder – även om vi visste att det inte skulle vara världens enklaste politiska uppgift att, i strid med en opposition som betedde sig som den gjorde, gå ut och förklara det nödvändiga i sådana åtgärder. Men det viktiga var ändå att utvecklingen genom de åtgärder vi satte in var på väg att vända. Sparpaketet och en inflationsdämpande politik hade börjat ge resultat. Det är uppenbart för alla som vill granska det hela att lägre inflationstakt innebär långsammare automatiska utgiftsökningar.

Vad hände nu? Jo, en av den nya regeringens allra första åtgärder blev att fatta beslut som motverkade vårens sparpaket. Inflationseffekterna av devalveringen och andra åtgärder gjorde det också nödvändigt att räkna upp statens ränteutgifter och en del andra budgetposter. Arbetsmarknadspolitiken krävde ytterligare insatser. Jag är beredd att säga att säkerligen även den tidigare regeringen hade fått föreslå detta på grund av den internationella utvecklingen. Det är också värt att märka att vi hade förklarat att vi var beredda att göra det om den internationella utvecklingen fortsatte att vara svag.

Genom den nya regeringens åtgärder ökade utgifterna i ett enda slag med 20 miljarder för innevarande budgetår. I den budget som nu lagts fram för nästa budgetår ökar utgifterna med ytterligare 23 miljarder. Om ni inom regeringen verkligen har ansträngt er för att spara, måste man säga att resultatet har blivit magert.

I själva verket har utvecklingen blivit precis den som företrädarna för den gamla regeringen varnade för i valrörelsen för den händelse vi skulle få en socialdemokratisk regering. Vi sade: Vägrar man att ta itu med utgiftsutvecklingen ökar utgifterna automatiskt med 20–25 miljarder per år under det att inkomsterna ökar med bara 10–15 miljarder. Den problemställningen ställde sig socialdemokraterna vid sidan av i valrörelsen, trots att vi åter och åter bad dem att begrunda detta faktum.

Att ökningen av underskottet nu stannar vid 15 miljarder för de här två budgetåren förklaras givetvis av skattehöjningarna. Men, herr talman och kammarledamöter, inte ens en socialdemokratisk regering kommer att kunna driva igenom skattehöjningar av denna storlek år efter år. Därför är det nödvändigt att börja spara nu för att inte tvingas till mycket hårdhantare åtgärder senare. Vår uppfattning är att budgetproblemen måste lösas genom sparinsatser i kombination med en politik som inriktar sig på att hålla nere inflationen. Att enbart lita till den framtida tillväxten går inte med så stora underskott som vi nu har.

Herr talman! Det jag nu har sagt innebär inte i och för sig att jag hyser någon principiell motvilja mot en fortsatt utbyggnad av den offentliga sektorn. Det finns områden där vi tvingas till det – långvård, sjukvård, osv.

Det är inte heller något ställningstagande till förmån för privatisering inom sjukvård och äldreomsorg. Där bör vi i stället satsa mer på vård i hemmet. Vad jag velat slå fast är bara att ingen i längden kan leva över sina tillgångar. Det gäller lika för enskilda medborgare, familjer, kommuner och länder.

När det gäller fördelningspolitiken har centern och socialdemokraterna genom åren haft klara beröringspunkter. Men det finns också klara skiljelinjer.

Bägge partierna står för en politik som innebär att samhället solidariskt måste ställa upp för de svaga.

Vi inom centern har alltid betonat att det är grundtryggheten som samhället i första hand skall svara för. Socialdemokraterna har ofta sett saken så, att hela den uppnådda inkomsten skall ligga till grund för samhällets olika trygghetssystem.

Dessa principer har också lyst igenom i partiernas handlande under senare år. När vi föreslog ett ändrat pensionsindex kombinerade vi det med att pensionärer med låga pensioner fick ett särskilt skydd – pensionstillskotten höjdes. När systemet nu vid årsskiftet ändrades enligt socialdemokraternas modell fick pensionärer med full ATP 9 215 kr. mer per år – de med låga pensioner, folkpension plus pensionstillskott, fick inte 9 215 i påslag; de fick nöja sig med 2 700 kr. i påslag. Så slår den socialdemokratiska rättvisan.

Den som bara har folkpension, de s. k. undantagandepensionärerna, får ett påslag med 1 805 kr. Resultatet är att *skillnaden* mellan vad samhället ger i ökning till den sämst och den bäst ställde pensionären på ett enda år ökar med 7 410 kr. Dvs. att skillnaden ökar med nära nog halva årsbeloppet för den som bara har folkpension.

En direkt fråga till er socialdemokrater, ni må vara regeringsledamöter eller enskilda riksdagsmän: När ni i valrörelsen drev debatten om trygghet för pensionärerna, var ni då medvetna om att utfallet av era strävanden skulle bli dessa kraftigt ökade skillnader? Och en fråga till: Går ni själva ut till landets pensionärer och redovisar klart och öppet att när ni nu får sköta politiken delvis själva, delvis med hjälp av kommunisterna, så blir resultatet detta? Är det detta ni kallar en rättvis fördelningspolitik?

I ytterligare ett viktigt avseende verkar det som om centern och socialdemokraterna skulle ha olika uppfattningar. Socialdemokraterna tycks mena att just dagens generation kan ta för sig av de materiella resurserna och överlåta på dem som kommer efter att betala. Vi i centern menar att de som i dag är unga och de som kommer efter dem har rätt att kräva att vi – som ändå njuter av världens högsta välbefinnande – också måste stå för kostnaderna. Det gäller materiella ting lika väl som naturtillgångar och miljö.

Som generation efter generation före oss borde vi sätta en ära i att ge våra efterkommande ett bättre samhälle. Det gör vi inte genom att själva ta för oss och lämna räkningarna till dem som kommer efter. Det kan aldrig vara vår generations rätt att hårdhänt exploatera vad flera generationer har byggt upp, inte heller att exploatera den natur och den miljö som har blivit oss givna.

Vad det gäller är i stället att sporra människorna att ta nya tag, att hushålla bättre med vad vi har.

Krisen i Sverige och internationellt kräver att vi i många avseenden tänker om och prövar nya tankar. Skall det vara möjligt måste människor känna sig delaktiga i besluten och känna sig ha möjligheter att påverka utvecklingen. Ett öppet demokratiskt styrelseskick underlättar sådant nytänkande, sådana omställningar.

Socialdemokraternas maktillträde har dess värre inneburit en ökad slutenhet. Parlamentariska metoder och representativ demokrati har i långa stycken fått vika för korporativism och beslut i slutna rum. Riksdagen har skjutits åt sidan. Regeringens förslag om korrigering av skattereformen i höstas var ju ett resultat av överläggningar med de fackliga organisationerna, inte ett resultat av överläggningar mellan riksdagspartierna.

Många tecken tyder också på att utredningsväsendet, som hittills har arbetat med stor öppenhet, i fortsättningen inte på samma sätt som tidigare skall bemannas av folkvalda riksdagsmän utan av korporationernas representanter och allehanda sakkunniga i regeringskansliet.

De kommunaldemokratiska problemen skjuts åt sidan. Några nya kommundelningar får det inte bli enligt regeringen. Tvärtom kommer det då och då antydningar om en ny kommunindelningsreform – denna gång på det kyrkliga området.

Vi i centern anser att man måste sträva mot precis motsatt håll. Nu om någonsin behövs det "raka rör" mellan väljare och beslutsfattare. Därför skall man inte tvinga på människorna större enheter. Därför får den tvångsvisa kommunsammanläggningen inte upprepas på det kyrkliga området. Därför måste statsråden själva våga tala med gruvarbetarna i Kiruna och sömmerskorna i Borås och inte gömma sig bakom horder av informatörer och sakkunniga. Därför måste organisationernas ledare se till att de företräder medlemmarna och inte inrättar sig som ja-sägare i ett hårt centraliserat regeringsmaskineri. Därför är det viktigt att vi prövar alla möjligheter att stärka den kommunala demokratin.

Huvuduppgiften är nu som tidigare att åstadkomma en sund ekonomi.

Regeringen skall ha en eloge för att den på det internationella fältet aktivt verkar för gemensamma tag och en omläggning av de stora ländernas politik. Men den måste samtidigt kritiseras för att här hemma föra en i långa stycken nationellt egoistisk politik. I längden kan det bara vara till skada att inte ta hänsyn till exempelvis grannarna i Norden. Samarbetet i Norden är i mina ögon tvärtom en av våra chanser att häva oss ur den ekonomiska stagnationen.

Herr talman! Jordbrukets problem och matpriserna har hänskjutits till en ny utredning. Den är med mitt sätt att se onödig.

Problemen är väl kända. 1977 års jordbrukspolitiska beslut har gett oss en mycket effektiv jordbruksnäring, där familj jordbruket fortsätter att vara den oöverträffade företagsformen. Men den ekonomiska krisen skapar på jordbrukets område som på andra områden bekymmer. Konsumenterna har mindre pengar att köpa för. Producenternas kostnader stiger, bl. a. till följd

av det höga ränteläget. Jordbruksinkomsterna gröps ur, och det uppkommer överskott på olika produkter.

På en del håll har man cyniskt föreslagit att överskotten helt enkelt skall förstöras. Andra vill ta till den gamla socialdemokratiska metoden att ta död på ytterligare jordbruk.

Lösningarna måste, herr talman, enligt min uppfattning sökas längs andra vägar. Den ena är att sätta in jordbrukets problem i det allmänna ekonomiska sammanhanget. En starkare samhällsekonomi ger på nytt människorna mer pengar att köpa livsmedel för, och räntorna på jordbrukarnas lån sjunker. Den andra är att försöka åstadkomma en bättre produktionsstruktur. Kan man i Sverige producera mer foder, som ersätter import, bidrar det både till en bättre samhällsekonomi och till bättre ekonomiska förhållanden för jordbruket. Produktionsresurserna kan också utnyttjas för energiproduktion och andra alternativa produkter. En tredje väg är export av högt förädlade livsmedel. Av allt att döma finns ett utrymme på världsmarknaden för sådana produkter.

Formulerar man uppgiften på det sättet, kan kanske också den nya livsmedelsutredningen ha något att ge. Dess värre innehåller dock direktiven väl mycket gammal jordbrukspolitik skäpmat av socialdemokratiskt märke för att man riktigt skall tro på något sådant.

Ett av kännetecknen för den socialdemokratiska ekonomiska politiken har också blivit att de yrkesverksamma har fått bära hela bördan av åtstramningen. 4 å 5 % i sänkt köpkraft får i år den notera som står ute i arbetslivet. Pensionärerna bör kunna vidmakthålla sin standard, och den offentliga konsumtionen fortsätter att öka med omkring 1,5 % i volym.

Detta innebär självfallet speciella påfrestningar i de pågående avtalsförhandlingarna.

En framtidsinriktad politik måste gå ut på att också ge de yrkesverksamma del i produktionsökningen. Inte minst gäller det industrins yrkesarbetare och de rena kroppsarbetarna.

Också från denna utgångspunkt är besparingar i den offentliga verksamheten nödvändiga. Den bättre balans mellan utvecklingen i offentlig sektor och löneutvecklingen för den enskilde löntagaren, som mittenregeringen stod för, tillgodosåg också på ett bättre sätt de flestas avvägning mellan privat och offentlig konsumtion.

När det gäller det statliga budgetunderskottet finns, som jag redan betonat, möjligheter till förbättringar i en kombination av lägre inflations-takt, medvetna besparingar och ökad tillväxt i ekonomin.

Inflationens betydelse för budgetutvecklingen kan inte nog betonas. Samtidigt är kampen mot inflationen av avgörande betydelse för en rättvis fördelningspolitik. Den kampen är särskilt viktig för de ekonomiskt svaga i vårt samhälle. Därför ligger också tyngdpunkten i centerns alternativ till regeringens budgetförslag i en inflationsdämpande politik.

Enligt vår uppfattning måste statsmakterna aktivt ta sikte på att pressa ner inflationen genom att sätta upp direkta mål och sedan inte kompensera över den nivån. Vi föreslår i vår partimotion att riksdagen uppdrar åt regeringen

Nr 71

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

att utarbeta en metod för en sådan budgetpolitik. Det är samma synsätt som låg till grund för skatteuppgörelsen. Dess antiinflationistiska inriktning bidrog på ett verkningsfullt sätt till att pressa ner takten i prisökningarna intill dess att den nya regeringen medvetet höjde inflationen genom devalveringen.

I avvaktan på att en aktiv antiinflationspolitik hinner läggas fast måste vi fortsätta med traditionella sparmetoder. Därför återkommer centern i sin budgetmotion bl. a. till det tidigare förslaget om införande av karensdagar i sjukförsäkringen. Vi föreslår också andra besparingar på löpande utgifter.

På samma sätt som tidigare måste olika sparåtgärder – hur de än utformas – kombineras med insatser för de sämst ställda. Det innebär att vi i våra motioner i år återkommer med förslag om en utbyggnad av föräldraförsäkringen så att man ytterligare närmar sig en vårdnadsersättning till småbarnsföräldrarna. Vi föreslår också en höjning av pensionstillskotten liksom att de som bara har folkpension, de s. k. undantagandepensionärerna, också skall få rätt till pensionstillskott. För att i någon mån motverka den starka försämring av de yrkesverksammas köpkraft som jag har pekat på, bör momsens enligt vår uppfattning sättas ner till tidigare nivå. Åtstramningseffekterna för t. ex. vanliga industriarbetare blir i annat fall orimligt kraftiga.

Centern har i sitt budgetalternativ också föreslagit att staten skall frigöra sig från en del av den "bankverksamhet" som nu bedrivs över budgeten. Det gäller i första hand bostadslånegivning.

Detta har självfallet inte några besparingseffekter i vanlig mening. Det har inte heller direkt effekt för låntagarna annat än att man sannolikt får en rationellare hantering av de olika lån som en husägare – det må gälla flerfamiljshus eller villa – måste ta upp. Det positiva för staten är att upplåningsbehovet minskar.

Dessutom föreslår vi att vissa fonder överförs till statsbudgeten. Detta är också besparingar av engångskaraktär men det är viktigt att redan nu få ner budgetunderskottet och därefter fortsätta budgetprövningen och budgetarbetet enligt de metoder jag tidigare har angivit.

Flera av våra statliga företag står inför behovet att öka sitt egenkapital. Samtidigt är den svenska börsen "hungrig". I stället för att staten ökar sin upplåning för att öka aktiekapitalet i de statligt ägda företagen bör dessa företag kunna tillgodose sina behov helt eller delvis genom privat kapital.

Herr talman! Om våra förslag genomförs, kommer underskottet i statens budget och därmed statens upplåningsbehov för nästa budgetår att bli 21 miljarder kronor lägre.

Anf. 5 OLA ULLSTEN (fp):

Herr talman! Just den här veckan för 50 år sedan kom Hitler till makten i Tyskland. Han var en ond och hatisk människa. Sitt hat och sin ondska riktade han mot judarna. Han spelade cyniskt på generationers antisemitism.

Judarna var många, men svaga. De flesta var fattiga. Sex miljoner judar utrotades av nazisterna.

Hitler kom till makten utan att vinna majoritet i fria val. Weimarrepublikens intrigerande politiker ur andra partier släppte fram honom. I sin bok *Mein Kampf* hade han sagt att det var diktatur, krig och judeutrotning han strävade efter. Men ingen trodde att han egentligen menade allvar.

Detta var ett av historiens största misstag. Det hade sin grogrund i ekonomiskt kaos, massarbetslöshet och politisk förvirring. Grannarna i Europa gjorde samma misstag som tyskarna själva. Eftergiftspolitikerna firade triumfer. Snart stod hela världen i brand.

När Hitler anföll Polen var han i förbund med Stalin. De två diktatorerna var varandra lika intill förväxling. Hitler mördade sina landsmän i nazismens namn. Stalin sina i kommunismens. Nazisterna hade Auschwitz, Treblinka och Belsen. I Sovjet fanns och finns Gulagarkipelagen.

När Hitler fått den hjälp han behövde för att krossa Polen blev Ryssland hans nästa mål. 20 miljoner ryssar slaktades i historiens grymmaste fältslag. Men när kriget var över hade bara halva Europa befriats. I de östeuropeiska länderna ersattes de tyska ockupationstrupperna av ryska. Det nazistiska judehatet byttes ut mot ett kommunistiskt.

I dag, efter Salazar- och Francoregimernas fall i Portugal och Spanien, är diktaturerna i Europa inte längre fascistiska eller nazistiska. Det är kommunismen som står för ofriheten, förtrycket, antisemitismen och ockupationerna.

Världen har, herr talman, blivit annorlunda, men den har inte blivit friare.

Världen har inte heller blivit säkrare. Hotet om en ny världsbrand hänger över oss på nytt. Atombomben har givit hotet en dimension som det inte hade förut. Andra världskriget hade vinnare och förlorare. Ett atomkrig har inga vinnare. Bryter det ut är allt förlorat. Hela vår civilisation.

Nazismens framgångar i kriget förbereddes genom den största upprustning historien dittills hade upplevt. Nazisterna planerade i lugn och ro för krig medan demokratierna hoppades på fred.

De maktgrupper som i dag står mot varandra är militärt lika starka. Atomvapnen är långt fler än de behövde vara, om syftet bara var att avskräcka från krig. Att diskutera styrkebalanser blir näst intill meningslöst när det handlar om kärnvapen. Ingen av stormakterna skulle hinna använda ens bråkdelen av sina arsenaler innan de förgjort både sig själva och oss andra.

Det är därför kusligt att höra högt uppsatta militärstrateger tala om "första-slags-effekter", att den som hinner trycka på knappen först kan hindra motståndaren att slå tillbaka.

Det är lika orealistiskt och lika katastrofalt att planera för ett begränsat kärnvapenslag. Ett atomkrig kan inte begränsas och inte kontrolleras.

Därför måste det förhindras.

Mot den bakgrunden kan vi skönja ett hopp i de kontakter som tycks planeras just nu. Visar ledarna i Washington och Moskva en vilja att tala

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

nedrustning, kan de förhandlingar som pågår kanske komma ur det absoluta dödläge som hittills rått.

Men det är inte en ny eftergiftspolitik vi talar om, vi som talar för fred. Världen är alltför väl förberedd för krig. Det är ett ömsesidigt intresse att atomkriget kan undvikas.

Den historiska likheten med 1930-talet är att det återigen är Europa som står i blickpunkten. Europa är laddat med kärnvapen. De räcker för att förinta vår kontinent flera gånger om. Sverige befinner sig nära centrum i det mest vapenbemängda slagfält historien skådat.

Mot detta är vår alliansfrihet och vår deklarerade avsikt att vara neutrala i krig inget skydd. Om världen som helhet är osäker, kan ingen enskild stat leva i trygghet.

Verklig och varaktig säkerhet kan bara åstadkommas i samverkan. Därför är nedrustning och internationell säkerhet en angelägenhet för alla länder och alla folk.

I dag måste demokratierna bestå också ett annat prov. Mer än 30 miljoner arbetslösa i industriländerna kan bli ett hot mot tilltron till demokratins förmåga att skapa det goda samhället.

Dagens problem är ekonomier i obalans. Resurser som skulle kunna ge människor arbete utnyttjas inte fullt ut. Det finns pengar. Det finns fabriker och det finns arbetskraft. Det som saknas är det konstruktiva internationella samarbete som skulle kunna sätta stopp för den ekonomiska stagnationen.

I en snar framtid ser vi ett annat problem torna upp sig: risken att vi inte kan ge alla arbete därför att mänsklig arbetskraft i större och större utsträckning kan ersättas av robotar och elektronik.

Försöker vi lösa våra ekonomiska problem utan att inse att de är en del av en världskris, kommer vi att misslyckas. Vi har redan sett prov på det. När socialdemokraterna senast satt i regeringsställning drev man upp kostnader-
na i det svenska näringslivet på ett sätt som blev katastrofalt.

Hela branscher var på väg att konkurreras bort från världsmarknaden. Den trepartiregering som trädde till hösten 1976 devalverade och sänkte arbetsgivaravgifter för att minska produktionskostnaderna. Vi satte in kraftiga subventioner för att rädda hundratusentals jobb som var i fara.

Efteråt insåg vi att detta var en dyr tribut till den fulla sysselsättningen. Vi fick en kostnadskris också i den offentliga verksamheten. Budgetunderskotten ökade.

När mittenregeringen försökte ta itu med de för stora offentliga utgifterna satte arbetarrörelsen in alla sina resurser på ett krig mot besparingspolitiken. Dess budskap under hela den långa valrörelsen och dessförinnan var enkelt: det är dumt, det är fel, det är oansvarigt och rent av illasinnat att kräva ekonomiska uppoffringar av människorna.

Socialdemokratisk politik skulle till skillnad från borgerlig leda till minst oförändrade reallöner, inga besparingar i de offentliga utgifterna som åtminstone på något märkbart sätt skulle drabba den enskilde, och det skulle leda till flera jobb.

Nu vet svenska folket vad de socialdemokratiska löftena var värda. De reallöner som skulle skyddas kommer att minska med 4 à 6 %. Den inflation man skulle sätta stopp för kommer att fördubblas. De pensioner som skulle värdesäkras kommer att minska i köpkraft mera än någonsin. De levnads-kostnader för barnfamiljerna som skulle sänkas kommer att öka med 4 000 à 5 000 kr. varje år. Det budgetunderskott som skulle bantas kommer att bli fetare än någonsin. Ingenting tyder på att arbetslösheten kommer att minska. Just nu ökar den kraftigt.

Problemet med svensk ekonomi är att vi enkelt uttryckt lever över våra tillgångar. Vi konsumerar mer än vi själva producerar. Därför har vi underskott i våra affärer med omvärlden.

Skall vi komma åt detta underskott, som är det viktigaste måttet på svagheten i vår ekonomi, måste vi få både svenska och utländska konsumenter att i större utsträckning efterfråga svenska produkter.

En devalvering kan medverka till att detta sker. Priserna på svenska varor i utländsk valuta kan sänkas och priset på utländska varor i Sverige höjas. Efter 1981 års devalvering återtog vi 2 % av våra förlorade marknadsandelar. Devalveringen understöddes av en stram finanspolitik och en momssänkning, som bidrog till att hålla priserna nere. Inflationen nästan halverades.

Den devalvering som den socialdemokratiska regeringen genomfört är dubbelt så stor, men förmodligen bara hälften så effektiv, om den nu över huvud taget kommer att lyckas.

Den främsta anledningen till tvivel är bristen på effektiva åtgärder för att hålla priserna i schack. Här förlitar man sig tydligen nästan helt på en låg löneglidning. Den skall åstadkommas genom den aviserade utdelningsskatten. Men det finns varken teoretiska eller praktiska belägg för att detta skulle vara möjligt.

Det är f. ö. knappast heller önskvärt att motverka sådana löneskillnader som motiveras av efterfrågan på kunnig arbetskraft. Hur skall industrin kunna bli konkurrenskraftig om den inte får konkurrera om den viktiga arbetskraften?

En annan socialdemokratisk patentmedicin, som ordinerar också nu, är omfattande prisregleringar. En statlig utredning har nyligen visat att det instrumentet inte fungerar. Det enda säkra är att det skapar en omfattande, trög och snårig byråkrati.

I övrigt satsar regeringen ganska hämningslöst på att höja skatterna. Bl. a. har ju momsen höjts. Inte heller det är ett sätt att hålla priserna nere. Det är inte ens ett sätt att nämnvärt öka statsinkomsterna längre. Höjer man vissa skatter minskar – det vet vi nu – basen för andra. Man stör marknaden med sina skattehöjningar, men de totala skatteinkomsterna kommer inte att öka särskilt mycket.

Skall regeringens strategi lyckas måste resurser föras över från konsumtion till investeringar, från offentlig verksamhet till den konkurrensutsatta industrin. Inom industrin måste expansionen i första hand ske inom branscher som kan räkna med ökad efterfrågan.

Detta är i och för sig en riktig målsättning. Men det kräver också att man för en politik som gör det sannolikt att denna målsättning kan nås. Bl. a. skulle en sådan politik kräva en friare och rörligare marknad. Men regeringens politik verkar åt det rakt motsatta hållet. Det är svårt att locka till investeringar med hot om indragna vinster. Utan vinster blir det inga investeringar, och utan investeringar blir det inga nya jobb.

Det andra kardinalproblemet för svensk ekonomi är att de offentliga utgifterna är för stora i förhållande till inkomsterna. Trots att 50 %, alltså hälften, av vad svenska folket arbetar in betalas i skatter och avgifter räcker det inte för de utgifter som stat och kommun f. n. har. De offentliga utgifterna är uppe i 70 % av vår bruttonationalprodukt.

Det är därför som folkpartiet föreslår att de offentliga utgifterna inför nästa år skall minskas med 10 miljarder kronor. Dessutom föreslår vi att regeringen skall lägga fram förslag om hur de automatiska utgiftsstegringarna i framtiden skall kunna begränsas.

I regeringsställning visade vi att detta var möjligt – utan de sociala skadeverkningar som socialdemokraterna brukar utmåla och fortsätter att orera om. Vi lyckades dämpa utgiftsstegringen till 6 % från ungefär 10 %, framför allt genom kraftiga besparingar.

Men socialdemokraterna har nu alltså rivit upp en del av besparingarna och ökar i stället statsutgifterna med närmare 17 %. Från 1981 till 1982 minskade utgiftsökningen från 22 miljarder till omkring 14 miljarder. Nu ökar utgifterna i den budget som riksdagen skall ta ställning till med närmare 43 miljarder kronor.

Vill man ha en sammanhängande ekonomisk strategi för att klara balansproblem och sysselsättning räcker det givetvis inte att bara ta hänsyn till de långsiktigt nödvändiga förändringarna i ekonomins struktur. Man måste sätta in de förändringarna så att de också passar i ett kortare – och ett stabiliseringspolitiskt – sammanhang.

Det kräver att den totala efterfrågan inte blir för liten. Med en viss prognos för utlandets efterfrågan betyder det att den inhemska efterfrågan måste anpassas så att den sammantagna effekten av åtstramning och stimulans blir rätt avvägd. På den punkten gör folkpartiet ungefär samma bedömning som regeringen. Vi tror att vår ekonomi tål en åtstramning av den inhemska efterfrågan på ca 1 %.

Om åtstramningen blir för liten får vi inte den nödvändiga överflyttningen av resurser till den konkurrensutsatta sektorn. Blir den för stor riskerar vi att motverka målet att nå tillväxt i ekonomin och att hålla sysselsättningen uppe.

En strävan måste ju vara, menar vi, att utnyttja den totala kapaciteten av arbete och kapital så effektivt som möjligt. Att vi kan tvingas att acceptera en viss arbetslöshet är en sak. Men att medvetet använda arbetslösheten som ett sätt att skapa ekonomisk balans är varken samhällsekonomiskt eller socialt acceptabelt.

Ändå tycks det vara just den medicinen som moderaterna rekommenderar. Deras besparingar är stora, och det har de fått beröm för på sina håll.

Men det är en medicin med risk för farliga biverkningar. Den viktigaste är att fler människor blir utan arbete.

Det blir inte bättre av att 3 av de 18 besparingsmiljarderna i moderaternas motion drabbar arbetsmarknadspolitiken. Det blir alltså fler arbetslösa och mindre pengar att hjälpa dem med.

Dessutom skulle tillväxten i ekonomin förmodligen bli lägre. Det är bra att vara tuff i politiken ibland – men inte på de arbetslösas bekostnad.

Vi håller fast vid vår bedömning, som jag redan sagt, från valrörelsen. Vi minskar de offentliga utgifterna med 10 miljarder. Vi håller också fast vid vad vi sade om momsens. Den borde inte ha höjts. Nu föreslår vi att den sänks. Detsamma gäller den höjda arbetsgivaravgiften.

Folkpartiets ekonomiska strategi kan sammanfattas i tre punkter.

För det första vill vi försöka komma åt underskottet i våra affärer med utlandet genom att satsa på den konkurrensutsatta industrin. Det är detta vi menar när vi säger att vi måste arbeta oss ur krisen.

För det andra anser vi att den nödvändiga åtstramning som behövs måste gälla både privat och offentlig konsumtion. Vi måste också spara oss ur krisen. Det säger ju även regeringen. Men det är inte bara hushållen, de enskilda människorna, som skall ställa upp och spara – det måste också staten och kommunerna vara beredda att göra.

För det tredje måste vi se till att mer av de pengar hushållen får till sitt förfogande kommer ur eget arbete och mindre genom bidrag och subventioner, dvs. det vi kallar för sociala transfereringar. Det är av de enskilda människorna, löntagarna och andra, som vi begär att de skall arbeta och spara Sverige ur krisen. Känner de att det inte lönar sig, ja, då är risken uppenbar att de inte ställer upp alls.

I och för sig är det glädjande att regeringen numera inser att den svenska ekonomin kräver en anpassning till den internationella. I valrörelsen skulle det ju inte vara någon svängrem alls utan bara det berömda svängrummet.

Med detta svängrumstalande, som rätt mycket kom att likna tungomålstalande, försatte man sig helt enkelt i en omöjlig situation. I praktiken innebar det ett nej till all återhållsamhet med offentliga utgifter. När man nu ändå inser att det behövs ganska mycket svängrem också – den som var bannlyst fram till valdagen den 19 september – måste den svängrem som skall användas av regeringen helt och hållet dras åt kring löntagarnas arbetsinkomster.

Det är något av en paradox, eller vad man vill kalla det, att det parti som anser sig vara löntagarnas bundsförvant framför alla andra för en politik som skoningslöst drabbar just lönerna. Reallönerna skall nu sänkas med 4 % enligt regeringens bedömningar – enligt andras kan det handla om 4 à 6 %.

Det går att säga att den socialt hänsynslösa svängremspolitiken är ett hot mot den svages frihet. Men det går dess värre också att säga att den politik som regeringen bedriver blir ett hot mot allas frihet. Tyvärr tycks den vara ganska omedveten om det. För dem som planerar för det socialistiska

Nr 71

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

samhället är det oviktigt – så verkar det – om människor får sin försörjning från eget arbete eller genom subventioner och bidrag. Rent försörjningsmässigt kanske det inte heller spelar någon roll.

För de flesta människor är detta ändå betydelsefullt. Det är ju det som de pågående löneförhandlingarna går ut på. Varje grupp vill ha så höga inkomster som möjligt. Man vill ha något att disponera över själv. Man vill inte att mer och mer skall gå till skatt, även om man vet att en hel del av detta kommer tillbaka. Man vill att det skall löna sig att arbeta.

Jag tror säkert att löntagarnas organisationer ställer upp för regeringen den här gången. De inser att deras jobb i framtiden hänger på att företagen är framgångsrika i sin konkurrens med andra länders företag.

Men det är, herr talman, en illusion att tro att det med regeringens nuvarande politik skulle räcka att de ställer upp den här gången. Skall det lyckas måste svensk industri få kraftig draghjälp från en uppåtgående internationell konjunktur. Jag hoppas, precis som regeringen, att den uppgången kommer. Men varken jag eller någon annan tror på fullt allvar att den blir så kraftig att den inom loppet av nästan mindre än ett år kan lösa de svenska tillväxtproblemen.

Samtidigt med att nästa avtalsrörelse börjar, börjar också arbetet med regeringens nästa budget. Om man också då skall hålla kvar vid sina heliga löften om att inte röra vare sig transfereringarna eller socialförsäkringarna, är kravet på en fortsatt kraftig – kraftigare än i dag – reallönesänkning helt enkelt ofrånkomlig. Om inte, måste vi kunna uppvisa en ekonomisk tillväxt som slår också 1960-talets rekord. Det vore en sensation.

Det är klokt, tror jag, att inte räkna med att den sensationen inträffar. Därför vore det renhårigt av regeringen att säga till löntagarna att årets reallönesänkningar bara är en början. Så underbara devalveringseffekter som dem regeringen räknar med finns nog bara i fantasin.

Fanns de också i verkligheten skulle säkert andra länder ha använt samma metod. Varför skulle regerande partier, oberoende av politisk färg, ta på sig det tunga politiska omaket att spara i statens budgetar, om det inte var nödvändigt?

Men, herr talman, det är nödvändigt.

Vi måste minska budgetunderskottet. Det drar med sig räntekostnader som slår ut andra viktiga, också sociala, ändamål från budgeten. Det driver på inflationen. Det leder till ett skattetryck som blir ett hot mot marknadens möjligheter att fungera. Det minskar statsmakternas manöverutrymme i den ekonomiska politiken över huvud taget. Det är också ett uttryck för att riksdagen beslutar om större utgifter än medborgarna är beredda att betala för.

Detta är också ett långsiktigt problem, som inte bara har att göra med hur stort underskottet i statens budget blir nästa budgetår. Sparandet måste bli ett offensivt inslag i ansträngningarna att rädda vårt välstånd.

I seklets början lade liberaler och frisinnaade grunden till de socialförsäkringar som i dag ger oss trygghet. Sedan dess har vi tillsammans med andra byggt upp ett väl fungerande välfärdssamhälle.

Socialliberal politik har alltid varit att fördela resurserna rättvist. Den offentliga sektorn skall skydda de svaga och vara en garant för mångfald inom kultur och opinionsbildning. Den skall ge oss daghem, skolor, åldrvård och hälsovård. På den vägen har vi kommit ganska långt. Men vi har också upptäckt att den offentliga sektorn är på väg att bli för dyr, och vi vet inte längre om medborgarna kan eller vill betala den.

En tredjedel av alla över 16 år får sin huvudsakliga försörjning genom t. ex. barnbidrag, studiemedel, sjukpenning eller pensioner. Antalet anställda i stat och kommun är många och ökar kraftigt. De som för sin försörjning är beroende av statens och kommunernas skatteinkomster är snart uppe i halva befolkningen. Var och en måste inse vad detta kräver av beskattning och upplåning, och också inse att denna kraftiga beskattning och denna kraftigt ökande upplåning inte går att förena med en sund samhällsekonomi.

Detta ställer oss inför en stor och mycket svår utmaning. Vi måste se till att tryggheten befasts, att pensionssystemen håller, att alla tillförsäkras en bra levnadsstandard.

Jag tror också, herr talman, att vi kan klara den uppgiften, om vi är beredda att rätta anspråken efter de resurser som vi har i dag och på rimliga grunder kan tro att vi kommer att ha i morgon. Men vi kommer inte att klara det om vi tror att det går att omfördela det som inte finns eller om vi tror att vi för evigt kan fortsätta att konsumera mer än vi själva producerar.

Att påstå motsatsen är inte att vara radikal, och inte heller är det ett sätt att slå vakt om den sociala omsorgen och en rättvis fördelningspolitik. I själva verket handlar det om att sticka huvudet i sanden och att utsätta våra barn för risken av mycket stora välfärdsförluster.

Jag menar därför, herr talman, att regeringen sviker sitt ansvar för Sveriges ekonomi när den inte tar itu med budgetunderskottet och de växande offentliga utgifterna. Framför allt sviker den det sociala ansvar den skjuter framför sig som en ursäkt för att ingenting görs.

Herr talman! I våra partimotioner har vi i folkpartiet lagt fast den politik vi vill föra i opposition. Det är ett socialliberalt samhälle vi vill bygga.

De människor vi vänder oss till är de som vill sätta friheten och respekten för den enskilde lika högt som tryggheten och rättvisan.

Den ekonomiska politiken skall bygga på den socialt inriktade marknadsekonomin. Den är en del av den frihet vi talar om. Det finns inget annat ekonomiskt system som kan förena kravet på ekonomisk effektivitet med demokrati och inflytande för alla. Det finns inte heller något annat ekonomiskt system, som lika framgångsrikt skapat resurser för en välfärd som ger trygghet och frihet åt alla.

Hotet mot en fungerande marknadsekonomi kommer från de obalanser i ekonomin som jag redan talat om. Det kommer också från tendenser att minska konkurrensen och mångfalden i ekonomi och samhälle, från en ekonomisk politik som avråder i stället för att stimulera människor att driva och starta egna företag.

Det är samma tendenser som ligger bakom förslaget till kollektiva

löntagarfonder. Det är ett logiskt förslag för dem som inte tror på en fri marknadsekonomi, på fri företagsamhet och fri ekonomi över huvudet taget.

De som säger att kollektiva löntagarfonder går att förena med en bibehållen marknadsekonomi vet antingen inte vad de talar om, vilket är osannolikt, eller också försöker de föra människorna bakom ljuset, vilket är det sannolika.

Ett socialliberalt partis uppgift är att slå vakt om de svaga i samhället. Ibland används det begreppet så generöst att nästan ingen grupp faller utanför.

Men inte minst nu, när den bistra ekonomiska verkligheten tvingar oss att spara, är det viktigt att ringa in områden och grupper som det är särskilt väsentligt att skydda och som inte alls får drabbas av besparingsåtgärder.

Vi måste kunna ge utvecklingsstörda och andra handikappade rätt till arbete. Det är omänskligt och oförsvarbart i ett civiliserat samhälle att ungdomar skall behöva förtidspensioneras redan innan de lämnar skolan.

Att spara på skolans område är en annan svår och grannläga uppgift. Om besparingsinsatser på skolans område skulle komma att gå ut över kvaliteten på undervisningen, ja, då blir sparsamheten ett slöseri med den viktigaste resursen av alla – kunskapen.

I vår motion om skolan har vi föreslagit att de s. k. lärarlösa lektionerna avskaffas. Vi smiter på intet vis från ansvaret för att de infördes. Men vi inser nu att det var ett misstag. Vi föreslår också att barnen kan börja skolan när de är sex år och att fler ungdomar får plats på högskolor och universitet.

Vi har ingenting emot vuxenutbildning – det är inte det som vårt förslag ger uttryck för. Men fler gymnasister måste kunna gå direkt till den högre utbildningen. Många vill inget hellre. I dag tvingas emellertid många, också de som har toppbetyg, först ut på en redan överfull arbetsmarknad för att skaffa s. k. arbetslivspoäng av större eller mindre – oftast tveklaktigt – värde för den kommande utbildningen. Det är inget rimligt system.

Vi har, herr talman, inte heller rätt att spara på biståndet. Det skall vara till hjälp åt de fattiga för att de skall kunna utveckla sina resurser. Vi skall föra kampen mot fattigdomen ute i världen i humanitetens, medkänslans och solidaritetens namn. Men vi kan också föra den i det ekonomiska förnuftets namn, om den argumentationen föredras.

Att utveckla världens fattigländer är ett sätt att få fart på världsekonomin, att få marknader att växa och att skapa efterfrågan även på sådana produkter som kan ge våra arbetslösa sysselsättning.

Folkpartiet drev på för att enprocentsmålet skulle förverkligas. Vi uppnådde det målet och skyddade det mot besparingsförslag när vi satt i regeringen. Nu är vi tyvärr ensamma om att försvara det.

Med samma envishet kommer vi att bekämpa dem som säger att vi inte har råd med jämställdhet när det kärvar i ekonomin. Men sanningen är ju, herr talman, att vi slösar bort mänskliga resurser om vi inte ger kvinnor och män samma möjligheter att utvecklas i yrkesliv och hemarbete. Också jämställdheten måste vara ett mål i den ekonomiska politiken.

Ett friare samhälle måste också bli ett samhälle fritt från narkotika. Inget narkotikabruk kan accepteras. Hasch och kultur borde vara oförenliga begrepp. De som tjänar pengar på att ungdomar går under i narkotikaträsket måste behandlas utan någon som helst misskund.

Men det går inte, som Nils Bejerot nyligen sagt i en artikel, att hugga ned narkotikarådet uppifrån. Åker en knarkkung dit, dyker mycket snart en ny upp i hans ställe. Vi måste komma åt rottrådarna, se till att efterfrågan på knark upphör. I knarkoffrens eget intresse måste det bli straffbart och socialt oacceptabelt att använda narkotika.

Det här låter hårt. Och det känns litet ovant att säga det om man mera tror på vård än på straff. Men när det gäller narkotikan måste vi både avskräcka och vårda.

Att skydda de utsatta, herr talman, det är att arbeta för frihet.

Nr 71

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 6 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Om inte regeringen och vpk hade kommit överens före jul, hade vi i dag haft karensdagar, lägre pensioner och lägre ersättning till de arbetslösa. Det hade inte heller blivit någon höjning av barnbidragen och matsubventionerna.

Massmedia, med sina ofta konstlade behov av spänning och dramatik, utsåg efter denna uppgörelse vinnare och förlorare. Men så enkelt var det inte. Vpk vann inte momsstriden, och socialdemokraterna förlorade inte. Vi träffade en uppgörelse, som innebar att de borgerliga partierna förlorade. Vinnare blev barnfamiljer, lågavlönade, arbetslösa, gamla och sjuka.

Jag tycker att de borgerliga partierna slapp undan litet för lättvindigt. Inte bara moderaterna utan alla tre borgerliga partierna satsade allt på att behålla de sociala försämringarna. De ville ha kvar karensdagarna. De ville ha lägre ersättning till de arbetslösa och lägre pensioner. Det vill de fortfarande. Det har vi hört här i dag av Ola Ullsten och Thorbjörn Fälldin. De borgerliga partierna fortsätter således sin mycket löntagarfientliga politik med social nedrustning och arbetslöshet såsom följd.

Vi hävdar att denna uppgörelse var bra för många människor – för de flesta människor skulle jag vilja säga. De vallöften som vi och socialdemokraterna ställde ut i valrörelsen räddades. Basmaten undantogs i praktiken från momshöjningen. Ost- och fiskpriserna hålls nu nere, och mjölkpriset har sänkts. En utredning skall utreda och lägga fram förslag om lägre moms på maten.

Om massmedia nu dramatiserade förhandlingarna och uppgörelsen, har regeringen i stället sökt avdramatisera den, bl. a. genom att påpeka att beroendet av vpk inte är någon nyhet. Det är både rätt och fel att se frågan så. Avdramatisera gärna förhandlingarna. Men glöm inte bort att flertalet socialdemokratiska regeringar under efterkrigstiden och många reformer har varit beroende av vpk:s stöd. Det nya i dag är väl egentligen bara att socialdemokraterna nu i efterhand medger detta.

Regeringen har ingen egen majoritet i riksdagen. Så har det varit förut – det är alltså ingen nyhet – men ändå är det en viss skillnad mot tidigare. I dag

är det moderaterna som anför den borgerliga oppositionen – samtidigt som mittenpartierna har lagt sig närmare moderaterna för att försöka ta tillbaka de väljare som de förlorat. Från det hållet kan regeringen alltså inte räkna med något stöd – snarare ett mycket hårt motstånd.

Vår utgångspunkt är att det efter valet finns en klar arbetarmajoritet i riksdagen, och vårt parti har förklarat att vi såsom en del av den nya riksdagsmajoriteten är beredda att medverka till och ta ansvar för politiska lösningar i löntagarnas intressen. Det är det ena och det står vi fast vid.

Det andra är att vi inte gör någon hemlighet av att vi är kritiska mot delar av den socialdemokratiska regeringspolitiken. Vi vill se mer av politisk förnyelse, av radikala och långsiktiga lösningar. Även det står vi fast vid.

Vi har också sagt att ett 5–6-procentsparti inte kan eller skall ställa ultimatum till ett 45-procentsparti. Vi har heller aldrig ställt något ultimatum. Vi säger detta för att vi anser att inget parti – stort eller litet – bör använda metoden att ställa ultimatum. Vi anser att det är en dålig metod. Alla partier har rätt – och skyldighet gentemot sina väljare – att driva sina politiska frågor och förslag. Alla partier har rätt att begära att bli respekterade, och inget parti har rätt att köra över ett annat för att få sin vilja igenom. Också det står vi fast vid.

Nu löstes momsstriden på ett bra sätt. Men kvar står ändå att regeringen är en minoritetsregering. Den har ingen egen majoritet, utan behöver stöd för att få igenom sina förslag. Framtiden får väl utvisa vilka majoriteter som kommer att uppstå i utskottsarbetet och som kommer att uppträda vid omröstningarna här i kammaren.

För vår del anser vi att det naturliga borde vara att arbetarmajoriteten används och får bestämma den politiska inriktningen utifrån arbetarrörelsens värderingar. Vi är villiga att medverka till det. Vi vill använda den nya majoriteten för en radikal arbetarpolitik.

Men vi säger också att det måste finnas ett samband mellan den politik som man lovar i opposition och den politik som man för i regeringsställning. Det är precis samma uppfattning som en förbundsordförande framförde i ett brev till en av regeringens ledamöter. Naturligtvis gjorde han det av omsorg om regeringens anseende bland sitt förbunds medlemmar och därför att han såg en skillnad i vad regeringen lovade i opposition och vad den nu säger och gör i regeringsställning.

Förbundsordföranden var Beklädnads ordförande Karl-Erik Persson. Hans brev handlar om det socialdemokratiska löftet om att leva upp till en 30-procentig självförsörjning av tekoprodukter här i landet. Men egentligen handlar brevet om mycket mera och inte bara om svensk teko. Jag tror att han samtidigt ger uttryck för de förväntningar som har byggts upp under socialdemokraternas sex år i opposition mot borgerlig regeringspolitik.

Man kan därför säga att brevet egentligen handlar om varven, om tekoindustrin och om LKAB och malmfältens framtid. Det handlar i vissa fall om hela samhällets framtid: Kiruna, Svappavaara, Malmberget, Borås, Uddevalla, Sandviken. Det handlar egentligen om hela krispolitiken, om hur vi skall kunna komma till rätta med arbetslösheten och krisen.

Flertalet väljare uppfattade det nog som ett uttryckligt löfte, när socialdemokraterna i valet sade att de skulle slå vakt om sysselsättningen och lägga fram förslag om långsiktiga åtgärder och gå hårt fram emot arbetslösheten. Socialdemokraterna kritiserade ju, precis som vi, den borgerliga åtstramningspolitiken med sänkta reallöner, social nedrustning och arbetslöshet. Löntagarna uppfattade det med rätta som ett löfte, att efter en ny majoritet genom valet skulle följa en rättvis fördelningspolitik och en aktiv politik för arbete åt alla.

Nu talar regeringen om en tredje väg ut ur krisen, om en väg mellan den som förespråkas av dem som enbart vill spara och den som innebär att vi skall satsa på att arbeta oss ut ur krisen. Regeringens linje är nu att huvudsakligen satsa på att exportindustrin skall dra oss ut ur krisen. Löntagarna skall acceptera sänkta reallöner, trots ökade vinster i företagen. Kommunerna skall acceptera mindre tillväxt än de tidigare utlovade 2 procenten.

Att vi måste spara och arbeta oss ur krisen är vi överens med regeringen om. Men vi har delvis andra åsikter om var och hur man skall spara. Vi är överens med regeringen om att man bör minska subventionerna till näringslivet och banta byråkratin. Men vi vill också spara i fråga om JAS-planet och i militärutgifterna, och vi vill helt avskaffa aktie- och skattefondssparandet.

Vi vill skapa nya jobb inom den gemensamma sektorn genom att bygga bort brister och ej tillgodosedda behov inom t. ex. barn- och äldreomsorgen. Vi vill skapa samhällsnyttiga industrijobb, bl. a. genom en långt gående förädling av våra naturtillgångar. Vi vill bryta det gamla mönstret att exportera råvaror och halvfabrikat.

Om nu regeringen tycker att det är så förfärligt att lyssna på vpk:s förslag och kritiska synpunkter, finns det möjligen andra, kanske mera närstående, inom rörelsen som har invändningar och synpunkter som regeringen lättare kan lyssna på.

Exempelvis LO:s näste ordförande Stig Malm och TCO:s nye ordförande Björn Rosengren varnar regeringen för att dra åt löntagarnas köpkraft för hårt. Socialdemokratiska kommunpolitiker, och nu senast också LO-tidningen, varnar för kommunernas ekonomiska svårigheter och det hot mot sysselsättningen som dessa utgör.

Beklädnads ordförande, som jag nyss åberopade, varnar för nya nedskärningar inom svensk tekoindustri. Metalls ordförande varnar regeringen för att det blir dyrare att lägga ner än att behålla varven.

I Norrbotten väntar man på regeringens utlovade program och på nya jobb. Före landshövdingen Ragnar Lassinantti varnar och upprepar att det brådskar med offensiva och långsiktiga åtgärder. Han crinrar om alla de löften som har ställts ut under årens lopp. Men han tvivlar på om socialdemokratin i dag har något sådant program som socialdemokraterna sagt skall komma nästa månad.

SSU-ordföranden Jan Nygren kritiserar regeringen för att devalveringen blivit det nav kring vilket hela krispolitiken kretsar. Han varnar för de oroande framtidsperspektiven och säger: "Är det rimligt att vi låter skolan

genomföra lärarlösa lektioner för att spara pengar i utbildningssystemet – för att sedan låta lärarna kratta löv i parkerna med lön från AMS?”

Hyresgästerna och hyresgäströrelsen är besvikna på regeringens insatser hittills och vill se åtgärder mot orättvisorna och spekulationen i boendet.

Jag tror att det vore bra om regeringen tog fasta på den konstruktiva kritik den får och lyssnade på de konkreta och konstruktiva förslag som framförs. En bra utgångspunkt är att man inser att man behöver hela arbetarrörelsens stöd för att lyckas i kampen mot den ekonomiska krisen.

Ingen – utom möjligen då de borgerliga företrädarna – begär av regeringen att den skall övervinna krisen från ett år till ett annat. Vad vi begär av regeringen är en genomtänkt strategi, att den redovisar lösningar inte bara på kort utan även på lång sikt och att den inte väjer för de omprövningar som kan bli nödvändiga. De lösningar som hittills presenterats räcker inte för att lösa de sysselsättningsproblem som finns och för att klara den arbetslöshet som vi har i dag.

Från vpk sätter vi nu fyra grundläggande folkliga rättigheter i förgrunden:

rätten till ett meningsfullt arbete,

rätten till en bra levnadsstandard, bra mat och en god bostad till rimlig hyra,

rätten till en god miljö och

rätten till arbete, utbildning och kultur.

Det här är fyra grundläggande folkliga rättigheter, om vilka det i högtidliga sammanhang brukar sägas att de är fundamentala och oomstridda. De är fundamentala – ja, men de är inte oomstridda, och de gäller inte för alla människor i dag, långt därifrån.

Regeringen har förklarat att kampen mot arbetslösheten är en huvudfråga. Det är vi helt överens om. Och det är bra att AMS får de pengar som behövs för att ordna utbildning och sysselsättning åt de arbetslösa. Det är kortsiktiga, nödvändiga åtgärder, men åtgärder som måste följas av långsiktiga lösningar.

Det kan verka tjatigt att upprepa de siffror som vi alla känner till, men jag skall ändå göra det. I dag står en halv miljon människor utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Vi vet att det är kvinnor och ungdomar som drabbas värst. Vårt land har årligen förlorat tiotusentals industrijobb under 1960- och 1970-talen. Nu är dessutom våra traditionella basnäringar i kris, och kommunerna är i rask takt på väg att bli vår nästa krisbransch.

I dagarna har vi kunnat läsa i den senaste arbetslöshetsstatistiken att det i dag går 18 sökande på varje ledigt jobb. Det är ett genomsnitt i landet. I Norrbotten är det 37 sökande på varje arbete av det fåtal som finns. Därför måste det bli ett förstahandsmål att stoppa varje ytterligare ökning av arbetslösheten. Det är därför vi säger: Regeringen borde garantera fortsatt sysselsättning för LKAB:s gruvarbetare, för varvsarbetarna, Eisersömmer-skorna och andra avskedshotade. Inga jobb får försvinna utan att nya skapas! Vårt land har helt enkelt inte råd med fler arbetslösa. Sedan får de borgerliga partierna, Svenska arbetsgivareföreningen och Industriförbundet, Charlies

ekonomifakta och allt vad det nu heter säga vad de vill. Arbetslösheten måste ned, och det nödvändiga är att stoppa varje ny ökning. Det måste ändå vara en målsättning som är rimlig i det här läget.

Kortsiktiga åtgärder måste kombineras med långsiktiga och planmässiga program för att skapa nya arbetstillfällen. Vi har sagt i flera år att ett mål är att skapa 100 000 nya industrijobb inom tio år och 100 000 nya arbetstillfällen inom den gemensamma sektorn inom tre år.

Vi är medvetna om att detta är omfattande och långtgående målsättningar. Men de är nödvändiga om vi skall klara sysselsättningen och kunna börja arbeta oss ut ur krisen. Vad finns det annars för alternativ? Ytterligare 100 000 människor arbetslösa. Ytterligare 50 000 ungdomar arbetslösa, som går direkt från skolan ut i arbetslösheten.

De borgerliga regeringarna pressade tillbaka löntagarnas reallöner med över 10 %. Det har de glömt och förträngt i dag. Nu sjunker reallönerna för sjunde året i rad samtidigt som företagens vinster ökar och samtidigt som de högst avlönade under de kommande tre åren får stora skattelättnader efter den uppgörelse som träffades mellan socialdemokraterna och mittenpartierna för något år sedan.

Ett avgörande villkor för den uppgörelsen var att de lägst avlönade utlovades kompensation i årets avtalsrörelse. Vi var mycket kritiska emot uppgörelsen. LO var mycket tveksamt. Det är ingen överdrift att säga att den kritik vi då förde fram nu visar sig vara riktig. Arbetsgivareföreningen har lagt ett nollbud till LO samtidigt som regeringen har manat de fackliga organisationerna att ställa måttliga avtalskrav – och den har blivit bönhörd.

Det borde egentligen stå helt klart i dag att de lägst avlönade inte kommer att få den utlovade kompensationen, som var avgörande för uppgörelsen, för de högst avlönades stora skattelättnader. Jag vill därför fråga Olof Palme: Anser ni fortfarande att en av de förutsättningar som uppgörelsen bygger på också kommer att uppfyllas? Man kan naturligtvis säga att uppgörelsen inte är klar ännu. Men jag vill då framhålla: Om den här förutsättningen skulle uppfyllas innebär det att Arbetsgivareföreningen skall bjuda fem gånger mer än vad LO har begärt.

Min nästa fråga är: Vad tänker ni göra om förutsättningen inte uppfylls? Håller ni ändå fast vid denna för de lågstavlönade djupt orättvisa skatteuppgörelse?

Det är orimligt att hålla fast vid uppgörelsen. Den innebär nämligen ingen rättvis fördelningspolitik. Regeringen måste göra något för att försvara de här gruppernas levnadsstandard, om löftena skall kunna uppfyllas.

Vpk har sagt att vi vill att prisstoppet förlängs till att gälla under hela 1983 och utökas till att omfatta alla baslivsmedel och flertalet övriga daglig- och nödvändighetsvaror. Vi tycker att ett sådant prisstopp borde gälla i avvaktan på förslag och beslut om differentierad moms, som ju ingick i uppgörelsen från december.

Vi vill också få till stånd åtgärder som angriper de stora orättvisorna i boendet och förhindrar nya stora hyreshöjningar, vilket hyresgäströrelsen

begär. Det är lika nödvändigt att stoppa spekulationen inom bostadssektorn.

Vi menar att regeringen måste ompröva skatteuppgörelsen och söka få till stånd ett nytt skattebeslut som grundar sig på arbetarrörelsens traditionella fördelningspolitik – att man betalar skatt efter bärkraft, inte efter förmåga att slingra sig undan eller förmåga att klaga högst och oftast på höga skatter, ungefär som Ulf Adelsohn gör.

Vi är medvetna om att detta kostar pengar, men det är nödvändiga insatser. Många barnfamiljer och lågavlönade lever i dag på marginalen, på och under existensminimum. Och om regeringen inte vidtar dessa åtgärder blir den tvingad att ingripa på annat håll, inte minst för att täcka kommunernas redan dramatiska utgiftsökningar för social hjälp.

De borgerliga regeringarna talade under sina sex år i regeringsställning ofta om rätten till en god miljö, men talet stod inte i någon proportion till vad man uträttade. Ändå saknas inte uppgifter, och behoven av olika åtgärder blir alltmer angelägna. Många barn växer upp i undermåliga miljöer. Många människor skadas i arbetslivet. Utslagningen har skärpts. Våra sjöar och vattendrag förorenas och förgiftas. Rovdriften av natur och naturrikedomar tilltar. Vi blir alltmer beroende av kärnkraften, och hanteringen av kärnkraftsavfallet utgör i dag också en risk för ökad spridning av kärnvapen. Det är ingen ny diskussion.

På samma sätt som vi välkomnar och t. o. m. berömmar regeringens insatser för en internationell nedrustning, för en nordisk och europeisk kärnvapenfri zon, på samma sätt och med samma utgångspunkter kritiserar vi regeringens svek i frågan om upparbetning av svenskt kärnbränsle. Var rädd om regeringens internationella anseende! Säg därför upp de upprörande och hemligstämplade avtal som finns med Cogéma.

Herr talman! Det finns i den situation som vi i dag befinner oss i en tendens att glömma bort alla frågor som inte direkt rör våra ekonomiska villkor. En sådan fråga som dock blivit alltmer aktuell är frågan om en arbetstidsförkortning, framför allt av sociala skäl, för att bryta de i dag långa arbetsdagarna, som bl. a. beror på de långa restiderna, för att främja jämställdhetsarbetet och för att motverka den sociala utslagningen ur arbetslivet. Detta är de viktigaste skälen till en arbetstidsförkortning.

Att en effekt av en arbetstidsförkortning blir ett behov av fler anställda är bara ett ytterligare skäl för en arbetstidsförkortning. Att dela på jobbet mellan kvinnor och män i hemmet är rätt och riktigt. Vi löser dock inte arbetslöshetsproblemet genom att bara dela på de jobb som i dag finns. Vi behöver en arbetstidsförkortning, och vi behöver en politik för att skapa nya jobb – vi behöver bådadera.

Den tredje fråga vi i dag tar upp som en huvudfråga är rättigheten till kultur. Kulturen ger oss kraft och mod att leva. Utbildningen ger oss de kunskaper vi behöver. Båda dessa områden borde vara särskilt viktiga i kristider – och det är de också, men för många personer och en del partier enbart som sparmål.

I ett läge när utbildningssystemet inte klarar av att ge alla elever de

färdigheter som läroplanen föreskriver börjar man spara. Detta sätt att spara kan visa sig bli en dyr räkning att betala i framtiden.

Nu när folkpartiet, som införde lärarlösa lektioner, har omprövat sin tidigare inställning bör det finnas en bastant majoritet – en majoritet som vi stora partier folkpartiet och det 5-6-procentiga vpk kan garantera – för att avskaffa denna försämring inom skolan. De miljoner som ett sådant beslut skulle kosta är jag övertygad om att riksdagen kan få fram, om regeringen bara ger klartecken för ett sådant beslut.

Detta är de fyra områden som vårt parti sätter i förgrunden och som vi tror kommer att stå i förgrunden för den politiska debatten under 1980-talet. Det är viktiga områden som berör flertalet människor, som har betydelse för våra dagliga livsvillkor och som dessutom är viktiga avsnitt i kampen mot arbetslösheten och krisen. Det är samtidigt områden där löntagarna och arbetarväljarna har stora förväntningar på den nya regeringen och den nya riksdagsmajoriteten.

Det är också områden där den samlade borgerligheten i dag bjuder arbetarrörelsen hårt motstånd, där de drar åt ett helt annat håll. Arbetarpartierna måste därför hjälpas åt att dra utvecklingen i en annan och bättre riktning i löntagarnas och folkflertalets intresse.

En förutsättning för att åstadkomma detta är att arbetarrörelsens traditionella jämlikhetskrav får prägla det politiska alternativ som vi menar skall finnas till den gamla borgerliga politiken.

Det innebär att maktförhållandena i produktion och samhällsliv i grunden måste ändras. För detta krävs en offensiv och konsekvent kamp inom arbetarrörelsens samtliga organisationer.

Arbetarklassens och socialismens ideologiska arv – solidaritet, gemenskap och kollektivt delade villkor – utgör grunden för denna nödvändiga politiska mobilisering.

Anf. 7 Statsministern OLOF PALME:

Herr talman! Det påstås vara på modet på Wall Street att ingå vad om den kommande ekonomiska katastrofen. Pessimismen breder ut sig. Ekonomerna diskuterar om man är på väg mot den stora depressionen eller mot den stora stagnationen.

Detta är uttryck för en fortsatt och fördjupad ekonomisk kris. Produktion, investeringar och handelsutbyte stagnerar. Frihandeln och det internationella betalningssystemet utsätts för allt större påfrestningar.

I industriländerna växer arbetslösheten. År 1978 var arbetslösheten i OECD-länderna 19 miljoner människor. Den steg 1980 till 22 miljoner, nådde 1982 30 miljoner och beräknas i år bli omkring 34 miljoner människor.

Allt fler länder får svårigheter att finansiera sina offentliga utgifter och socialförsäkringssystem. På de flesta håll försöker man möta problemen med nedskärningar och åtstramningar som ytterligare ökar arbetslösheten.

Ekonomiernas spontana tillväxt tycks ha upphört, och i ett sådant läge frodas pessimismen och de dystra förutsägelse.

Nr 71

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

Läget för u-länderna är ännu mycket värre. Många av dem hotas av ekonomisk kollaps. Under 1970-talet kunde de klara de ökande oljepriserna och sina inhemska utvecklingsprogram genom en starkt ökad upplåning.

De oljeproducerande länderna gjorde stora kortfristiga placeringar av sina överskott, som de privata bankerna i USA och Europa omvandlade till långfristiga lån till utvecklingsländerna. Dessa kunde genom en fortsatt hög import bidra till att hålla efterfrågan uppe i industriländerna.

Man räknar t. ex. med att var sjätte amerikansk industriarbetare är sysselsatt för export till den tredje världen.

Men när marknaden i industriländerna sviktade och när räntan gick i höjden blev läget allt svårare. Skuldsättningen har blivit en oerhörd börda för de fattiga länderna. Inemot hälften av deras exportinkomster går åt för att betala räntorna på utlandslånen. För en del länder är räntan och amorteringarna långt större än hela deras export, därav de återkommande kriserna när land efter land befinner sig på randen till bankrutt. De krisprogram de tvingas genomföra riskerar att leda till svält och svåra inre oroligheter. Även industriländerna drabbas genom att en för dem viktig marknad kraftigt reduceras med negativa verkningar för sysselsättningen.

Det kan inte råda något som helst tvivel om att vi just nu upplever den svåraste krisen för världsekonomin sedan 1930-talet.

En ekonomisk kris skildras vanligen i statistik och stora tal. Den får, i varje fall efter en tid, sitt genomslag i enskilda människors tillvaro. Nu kan man åter i reportagen från det rika USA läsa om sopköken och matkupongerna och om människor som saknar mat för dagen. De upplever att de berövats möjligheten att klara sitt uppehälle genom eget arbete. Samhället skär samtidigt ner stödet till de fattiga och arbetslösa. Tillsammans med de arbetslösa står de mentalsjuka, som körts ut från de slutna institutionerna, men som inte tagits om hand av någon öppenvård, som det var tänkt skulle ersätta den slutna vården. För dem innebär krisen att de efter att ha levt skyddade, utan eget ansvar för försörjning eller vardagslivets praktiska sysslor, plötsligt körs ut på gatan med uppmaningen att klara sig på egen hand.

Både i USA och i en del europeiska länder börjar man återfinna en från 1930-talet välkänd företeelse: de arbetslösa börjar anklaga sig själva, det är deras eget fel, de upplever sig som lata och odugliga, de har med andra ord förlorat självförtroendet och känslan för egenvärde.

I utvecklingsländerna växer nöden. Det är fler människor som svälter och lider av sjukdomar än någonsin förr. Och när de ekonomiska utsikterna fördystras och levnadsvillkoren försämras, bleknar den framtidstro som ännu för 10–15 år sedan var starkt levande i de fattiga länderna. Willy Brandt påminner i en rapport, som publiceras om ett par dagar, om att varannan sekund i år kommer i de fattiga länderna ett barn att dö av hunger eller av sjukdom. Men ingen statistik kan uttrycka hur det är att se *ett* barn dö.

I vårt eget land har den ekonomiska krisen inte lett till så dramatiska konsekvenser i det dagliga livet. Delvis hänger det samman med att vi lånat för att slippa ta konsekvenserna fullt ut. Krisen syns i första hand i de stora

underskotten och i våra utlandsskulder. Därtill kommer att vi här i landet byggt upp ett skydd för enskilda människor. Det bär rätt långt. Det är inte bara en fråga om teknisk-ekonomisk nivå i ett samhälle. Det är också fråga om social organisation. Där har vi nått långt i Sverige. Men självfallet finns krisens yttringar också här. De sjunkande realinkomsterna gör att det blir allt svårare att få pengarna att räcka – till maten, till hyran, till barnens utrustning. Många fler har blivit arbetslösa och än fler känner oro för att bli utan arbete. Ju längre krisen varar, desto större blir påfrestningarna för det sociala skyddet. Det finns en gräns för hur långt man kan nå med rent arbetsmarknadspolitiska medel. Kommunerna börjar få svårt att klara de starkt ökande kostnaderna för socialhjälp – för att ta två exempel.

Vi ser också stora effekter på vår ekonomi av världsekonomens kris, som är svåra att påverka med åtgärder inom landet men som vi likväl tvingas ta konsekvenserna av.

I malmfälten har man en organisation uppbyggd för att producera 25–30 miljoner ton malm per år. F. n. kan man sälja 11 miljoner ton, eftersom stålverken på kontinenten skurit ner sin produktion och nya, konkurrenskraftiga gruvor förts in i bilden.

Inom varvsnäringen är problemen likartade. Efterfrågan på nya fartyg är mycket mindre än produktionskapaciteten. Den samlade nybyggnadskapaciteten hos varven världen över är dubbelt så stor som behoven. Sådana faktorer råder vi inte över. Dem kan vi föga påverka genom vår politik inom landet. Vi kan bara se till att vår anpassning till dessa förändrade förhållanden sker på ett sätt som ger upphov till minsta möjliga påfrestningar för de människor som är berörda.

Den ekonomiska krisen har sammansatta och komplexa orsaker. Det finns en rad förklaringar: rubbningarna i det internationella valutasystemet i samband med Vietnamkriget, problemen på råvarumarknaderna, de upprepade oljekriserna. Eftersom orsakerna till krisen är sammansatta, finns det heller inga enkla lösningar.

Vi kan tveklöst säga att man icke löser dessa problem genom att införa proletariats diktatur. De kommunistiska länderna präglas av centralstyrning och byråkrati, av ofrihet för enskilda människor och ekonomisk ineffektivitet. Flera av de centralstyrda ekonomierna tillhör nu världens mest skuldsatta länder och vacklar på konkursens brant.

Under 1970-talet växte sig den internationella högern allt starkare. Det fanns en konservativ eller nyliberal dröm om frihet som tilltalade en del. Den fria marknaden skulle råda. Statens inblandning i ekonomin skulle skäras ner till ett minimum. Skatterna skulle sänkas och statens utgifter för allt annat än försvar skäras ner.

Ekonomer stod till buds med enkla lösningar: monetaristerna påstod att inflationen kunde undanröjas genom en kontroll av penningmängden helt enkelt, utbudsekonomerna lockade med skattesänkningars undergörande verkningar – vi hade en del eftersägare här i landet också. Så erbjöd högern ökad frihet för enskilda människor och en kraftig ekonomisk tillväxt i skön förening.

Nu har högerns ekonomiska teorier kraschlandat varhelst de prövats i praktisk verklighet, i demokratier som USA och England, i diktaturer som Chile med dess avancerade marknadsekonomiska experiment. Det blev inte den ökade frihetens samhälle som högern kunde erbjuda. Det blev ett hårt och hänsynslöst samhälle med väldig arbetslöshet, växande sociala klyftor och en stagnerad ekonomi.

Det är inte lätt att för ungdomar i storstäder med upp till 40–50 % arbetslöshet och med växande kriminalitet, drogmissbruk och prostitution trovärdigt förklara att de i själva verket upplever och åtnjuter större frihet.

Det vackra talet om privatisering betraktas av väldigt många som ett sätt att bevara och förstärka privilegierna. Frihet för dem som kan betala för utbildning, vård, trygghet. De som inte kan betala får skylla sig själva.

Arbetslöshet betecknas som ett effektivt medel att kväsa fackföreningarna. Dessa i sin tur upplever det som en metod att förhindra att de välbeställdas privilegier hotas av att de icke-privilegierade organiserar sig och hävdar sina intressen.

Det är mot denna bakgrund som högerpolitiken upplevs som framför allt de starkas och privilegierades uppror mot de svaga och utsatta, en politik som icke alls bygger på solidaritet, gemensamt ansvarstagande och gemensamma ansträngningar.

Högerns misslyckande i praktisk gärning är numera ett politiskt faktum. Det kan avläsas bl. a. i minskad trosvisshet bland de konservativa själva om de enkla lösningarnas förträfflighet. Men det finns naturligtvis starka grupper som har ett intresse av att fortsätta den hittillsvarande politiken, eftersom de helt enkelt tjänar på den, krasst uttryckt. Det finns därför ännu ett betydande motstånd att övervinna.

Likväl är jag övertygad om att det världen över finns ett ökat utrymme för en realistisk, måttfull och pragmatisk politik, byggd på värderingar som sedan länge vunnit stark anklag hos människorna.

Socialdemokratin står naturligtvis för helt andra värderingar än högern. Vi eftersträvar en annan samhällsutveckling och vi har en annan människosyn. Detta präglar också politiken när vi griper oss an de ekonomiska problemen.

Jag vill framför allt peka på två utgångspunkter för vår politik.

Den första gäller sysselsättningen. Socialdemokratiens idé om det goda samhället grundas i övertygelsen om arbetets värde. För oss är det fundamentalt att vi först med ett folk i arbete kan förändra samhället och därmed människornas allmänna levnadsvillkor. Allas insatser behövs.

För oss är det lika grundläggande att den enskilde kan förverkliga sina drömmar och vinna frihet och oberoende först när han eller hon har tillgång till ett meningsfullt och fritt valt arbete.

Att tvingas till arbetslöshet, att inte behövas, kan vara förödande för en människas värdighet. Under valrörelsen fick jag på nytt otaliga bevis för detta. Fastän den som blivit arbetslös rent förnuftsmässigt vet att han eller hon inte själv är skuld till att man ställs utan arbete, så kommer förr eller

senare känslan av att "det kanske är mig det är fel på". För många yngre människor – utan längre livserfarenhet – kan det bli en rent katastrofal erfarenhet att bli tillsagd att man inte behövs just när man vill börja göra sin insats i samhället.

Arbete åt alla förblir vårt viktigaste mål. Det är för oss omöjligt att ansluta oss till det betraktelsesätt som den internationella högern tillägnat sig i fråga om sysselsättning och arbetslöshet. Samma skiljelinjer finns i synen på den offentliga verksamheten och på fördelningspolitiken. Socialdemokraterna vill skapa ett samhälle som ger frihet åt alla sina medborgare. Därför vill vi bygga ut skolväsendet så att alla barn har chansen att få en ordentlig utbildning. Därför vill vi bygga ut en kvalitativt högtstående sjukvård, som ger god vård åt alla utan hänsyn till inkomst. Därför har vi satsat på åtgärder för de handikappade, för att de skall ha möjlighet att så långt det går på lika villkor delta i samhällslivet. Därför har vi byggt upp ett socialt trygghetssystem som skall ge alla den friheten att veta att man har en hygglig försörjning i livets olika skeden.

Full sysselsättning och rättvis fördelning är alltså de viktigaste utgångspunkterna när vi format vår politik. Jag vill inte påstå att socialdemokraterna har monopol på en politik med en sådan inriktning. Andra politiska rörelser har helt eller delvis arbetat i samma riktning. Men det är för oss en viktig positionsbestämning.

När den socialdemokratiska regeringen tog över i höstas, skedde det efter flera år av fortgående försämring av den svenska ekonomin. Budgetunderskottet hade tjugodubblats under loppet av sex år. När jag hörde jeremiaderna om budgetunderskottet från framför allt herr Adelson slog det mig: Detta budgetunderskott uppkom under er tid – helt och hållet. Ni hade sex år på er. Varför gjorde ni ingenting åt det? Hur kan ni i dag klaga över någonting som ni själva har skapat? I början av 1970-talet stod ni i debatt efter debatt och sade: Ni lånar för litet – underskottet borde vara större. Men nu har de sex åren gått, och väljarna har fällt sin dom. Då skall ni inte klaga och försöka skylla på andra det som ni själva har ställt till med.

Den svenska utlandsskulden hade ökat från ingenting till uppemot 100 miljarder kronor. Inflationen låg på en hög nivå. Den svenska industrin hade successivt försvagats och präglades av sjunkande produktion, stor nedgång i sysselsättningen och starkt minskade investeringar. Därtill kom att arbetslösheten de två senaste åren ökat starkt och i september nådde upp till den högsta nivå vi registrerat i den moderna statistiken – 176 000 människor.

Den dåliga svenska utvecklingen försvagade förtroendet för den svenska kronan, och vi fick en valutakris som kulminerade veckan före regerings-skiftet.

Den nya regeringens utgångspunkt var att våra ekonomiska problem måste lösas genom en politik som är inriktad på att ge tillväxt i produktion och investeringar. Enbart så kan underskotten bringas ner utan en dramatisk ökning av arbetslösheten. Vi måste skapa svängrum för produktion och arbete i det svenska samhället.

Tillväxten kunde inte åstadkommas genom en allmän stimulans av

Nr 71

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

efterfrågan i landet. Det hade bara ökat underskotten ytterligare. För att återställa förtroendet för den svenska kronan och för att samtidigt förbättra den svenska industrins konkurrenskraft genomfördes en devalvering på 16 %.

Detta skall ge en ordentlig stimulans åt efterfrågan på svenska företags produkter – både utomlands och på den svenska marknaden. Därmed kan vi få fart på industriproduktionen och så småningom också på investeringarna.

Men för att vi skall få de resultat vi vill ha, måste vi se till att den förbättring av konkurrenskraften som devalveringen medför blir bestående. Det innebär att vi inte kan kompensera oss för den prisökning som devalveringen övergångsvis medför – varken i löneförhandlingar eller genom ökade statsutgifter via budgeten.

Det är helt enkelt så, att våra ansträngningar att på både kort och lång sikt slå vakt om sysselsättningen har ett pris, i första hand genom lägre konsumtion för medborgarna.

Lägre konsumtion är detsamma som ökat sparande. Det är därför vi kan säga att vi måste *både* arbeta och spara oss ur krisen. Arbeta – genom att vi ser till att politiken stimulerar produktion och sysselsättning. Spara – genom att hålla tillbaka konsumtionen, så att resurserna i högre grad används för att bygga för framtiden och för att arbeta bort de stora underskotten.

Politiken kräver alltså uppoffringar av medborgarna. Det är oundvikligt hur politiken än utformas. Men vi har sagt att de uppoffringar som är nödvändiga måste fördelas rättvist. Vi kan inte spara genom en ensidig utgiftsnedskärning som främst drabbar de utsatta grupperna. Alla måste bära sin del. Därav våra förslag – som också blev riksdagens beslut – om att åter värdesäkra pensionerna, att slopa karensdagarna i sjukförsäkringen, att återskapa en rimlig arbetslöshetsersättning och att riva upp beslutet om en försämring av statsbidragen till barnomsorgen. Därav våra åtgärder för att skydda barnfamiljerna och åtgärderna för att se till att även de privilegierade grupperna i samhället bidrar.

En politik som söker stimulera produktion och arbete men håller tillbaka konsumtionen för att inte förvärra underskotten, så ser vår strategi ut. Den bygger på en rättvis fördelningspolitik som en förutsättning för att bördorna skall accepteras och för att det skall gå att sluta sådana avtal att vi framöver kan få ner inflationstakten.

Skall vi få bukt med inflationen, krävs det också att vi får bukt med det växande budgetunderskottet. Därför måste vi ha en mycket stram budgetprövning. Det finns inte något utrymme för att ställa ut löften om förbättringar.

Generellt måste regeringen alltså hålla igen på statsutgifterna, men vi är beredda att göra satsningar av tillfällig natur för att stimulera investeringarna och sysselsättningen till dess att vi fått en sådan produktionstillväxt att kapacitetsutnyttjandet i svensk ekonomi blivit bättre än i dag.

Detta är en politik som bygger på solidaritet, på ansvarstagande hos alla grupper i samhället och på gemensamma ansträngningar för att åter vrida

utvecklingen i riktiga banor. Jag menar att det är en politik som väl svarar mot de faktiska behoven i dag och mot människors krav på politiken. Det är en politik i linje med den tradition vi har i det här landet.

Men det måste betonas att det inte bara kommer an på regeringen att genom sin politik vrida utvecklingen rätt. Andra grupper i samhället måste också ta sitt ansvar.

Av särskild betydelse för den fortsatta utvecklingen är utfallet av avtalsrörelsen. Jag har sagt i många sammanhang att det inte finns något utrymme för att avtalsvägen kompensera sig för devalveringens effekter. I samtal med löntagarorganisationernas företrädare har jag fått den bestämda uppfattningen att det finns en förståelse för detta. Det ligger i landets intresse att få en snabb uppgörelse på en låg nominell nivå. Förutsättningarna borde vara goda att nå en sådan uppgörelse utan krångliga klausuler av olika slag.

Likväl finns det risk för en långvarig och komplicerad avtalsrörelse. Somliga kan möjligen göra gällande att de endast har ansvar för att hävda den egna gruppens eller det egna företagets intresse. Enligt min mening är det emellertid en väsentlig förutsättning för att vi skall kunna föra landet ur den ekonomiska krisen att det finns en känsla av solidaritet och samfällt ansvar hos alla. En del är kanske likgiltiga för detta, t. o. m. anser det vara en fördel att det sätts käppar i hjulet för en strategi för ekonomisk återhämtning. Det drabbar emellertid i första hand, och med full kraft, enskilda människor och företag.

Det finns högst rimliga åsiktsskillnader om hur stor lönespridningen på den svenska arbetsmarknaden bör vara. Det är ett ständigt återkommande förhandlingstema. Men jag kan inte underlåta att erinra om att en mycket stor majoritet i Sveriges riksdag i fjol ställde sig bakom följande uttalande: "Genomförandet av skattereformen måste med nödvändighet påverka löneutvecklingen under de år då sänkningen av marginalsatten sker. Kravet på återhållsamhet riktar sig med särskild styrka mot höginkomsttagarna. Tillgängligt utrymme för löneförbättringar bör i huvudsak tillfalla de inkomsttagare som i begränsad utsträckning får fördelar av de sänkta marginalsatserna. I överenskommelsen förutsätts att arbetsmarknadens parter visar sig beredda att verka för en sådan inriktning av lönepolitiken. Om löneutvecklingen i praktiken avviker från denna inriktning kan stegen i marginalsattesänkningen under treårsperioden bli föremål för omprövning." Man måste förutsätta att arbetsmarknadens parter tar hänsyn till vad riksdagen säger.

Det är min uppriktiga förhoppning att alla parter besinnar sitt ansvar för landets ekonomiska framtid.

I den internationella debatten märks en allt starkare ton av oro över den djupnande krisen. Det handlar icke enbart om att lösa det ena eller det andra ekonomiska problemet. Ytterst gäller det att slå vakt om demokratins värde, en tolerans mellan olika grupper, ett öppet ekonomiskt system.

Det finns många – jag själv hör till dem – som anser att om vi icke lyckas med att hantera den ekonomiska krisen, så är de demokratiska institutio-

Nr 71

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

nera hotade. Människors allmänna tilltro till det demokratiska arbetssättet kommer att svikta, och de kommer att vända de politiska partierna och övriga organisationer ryggen. Vi riskerar därmed en samhällsupplösning, en utveckling mot en djungelns lag, där var och en får klara sig bäst han kan, till gagn enbart för den starkaste. Det skulle sannernligen inte bli något frihetens samhälle.

På samma sätt som krisen är en internationell företeelse kan den endast lösas genom en internationellt samordnad aktion. Inget land kan ensamt lyfta sig ur krisen genom en expansionspolitik. Det riskerar snabbt bakslag. Det måste ske en samstämd omläggning av den ekonomiska politiken i de stora industriländerna i tillväxtbefrämjande inriktning, för att få fart på världs-ekonomin.

Det tillhör de förhoppningsfulla inslagen i dagens läge att man kan märka en växande anslutning ute i världen till en sådan mer expansionistisk politik. De länder som fört en hård åtstramningspolitik börjar nu på allvar känna dess konsekvenser i form av massarbetslöshet, social misär och minskad produktion. Inflationstakten har nu nått så låga nivåer att det finns utrymme för en viss expansion. Det mycket svåra läget för världsekonomin i stort börjar bli en alltmer verksam väckarklocka för tveågsna. Vid tiogruppens möte i Paris och vid de socialdemokratiska regeringschefernas möte i samma stad, vid otaliga möten och konferenser med företagare, fackföreningsfolk och politiker, växer kraven allt starkare på en omläggning av politiken. Det är självklart att Sverige efter måttet av sin förmåga skall delta i den debatten, om en mer tillväxtinriktad politik. Det är en viktig frontlinje i kampen för sysselsättningen i Sverige.

Trots alla dystra förutsägelser hyser jag en grundläggande optimism om att den omläggning av politiken som dikteras av förnuftet kommer till stånd och att det med samfälliga ansträngningar kan bli möjligt att föra Sverige ur den ekonomiska krisen.

Vi har inlett en djärv och målmedveten ekonomisk politik. Det finns ingen anledning att undanskymma att vi står inför många svårigheter. Det kommer att ta tid, det kommer att kräva uppoffringar, det kommer att erfordras tålamod hos de svenska medborgarna. Men det är min övertygelse att positiva resultat efter hand kommer att visa sig och att det i grunden inte finns något alternativ för dem som vill skapa en god framtid för Sverige.

Herr talman! 1983 har kallats raketernas år.

Man syftar därvid på de förhandlingar om medeldistansraketer och om de strategiska långdistansvapen som förs mellan USA och Sovjetunionen och som kan bli avgörande för Europas och världens framtid.

I kärnvapenåldern kan länderna endast uppnå säkerhet gemensamt, genom att samarbeta med varandra. Inte ens de mäktigaste supermakterna kan längre trygga sin befolknings överlevnad och sitt territorium genom ensidig militär upprustning. Hur många kärnvapen ett land än skaffar sig kan dessa inte skydda den egna befolkningen mot ett annat lands missiler. Valet står mellan gemensam överlevnad eller gemensam förstörelse.

Även ett litet land som Sverige har intresse av en gemensam säkerhet. Vi

avser att hålla fast vid vår neutralitetspolitik, men vår neutralitet kommer inte att kunna garantera vårt överlevande om ett kärnvapenkrig bryter ut i Europa. Även länder och folk som medvetet avstått från kärnvapen riskerar att dras in i förstörelsen. I ödsligheten efter ett kärnvapenkrig skulle man inte kunna se skillnad på kärnvapenmakt och icke-kärnvapenmakt.

Så har vi i Sverige ett intresse av att söka påverka utvecklingen i världen och Europa, och bidra till avspänning och samarbete. Vi har t. ex. stött förslaget om frysning av kärnvapenarsenalerna på nuvarande nivå. Tillsammans med våra grannländer arbetar vi för en kärnvapenfri zon i Norden. Vi har tagit upp frågan om skapandet av en korridor i Europa, som är fri från slagfältskärnvapen. Alla dessa initiativ syftar till att minska beroendet av kärnvapen, vilket i sin tur förutsätter en ungefärlig balans mellan de militära alliansernas konventionella stridskrafter.

Den militära kapprustningen skapar hos de flesta människor en djup oro, hos många en misströstan inför framtiden.

Men det finns också hoppfulla tecken. Jag är övertygad om att det ekonomiska trycket kommer att lägga en broms på kapprustningen. Inte ens djupa ideologiska övertygelser övervinner ekonomiska realiteter. Fredsopinionen och det ekonomiska förnuftet kan ingå förbund.

Det är också uppenbart att efter några år av fastlåsta positioner är stormakernas och alliansernas inställning i rörelse. Att förslag och motförslag läggs fram betyder att dialogen kommit i gång.

Men det som i grunden ger hopp är att vi fått en livlig offentlig debatt i många av Europas länder och i USA om kärnvapenkapprustning och säkerhetsfrågor. Det är i grunden ett tecken på ett friskt samhälle att dess medborgare går ut och demonstrerar för fred och nedrustning, men inte för upprustning och konfrontation.

Man säger ibland att vår opinion manipuleras, att fredsrörelsen mot sin vilja blir ett instrument för Sovjetunionen. Vår öppna demokrati och vår fria debatt framställs helt plötsligt som en svaghet. Argumentet är ett kusligt och främmande inslag i vår nutida kultur. Jag har aldrig kunnat förstå det. Tvärtom är det ju den förskrämda tystnaden bakom de officiella proklamationerna som är de kommunistiska diktaturernas avgörande svaghet.

Det folkliga engagemanget mot kapprustningens dårskap är i stället en styrka. Naturligtvis är detta engagemang idealistiskt, och naturligtvis måste det vara envist. Låt mig avslutningsvis erinra om vad den franske socialistledaren Jean Jaurès sade till författaren Stefan Zweig när denne berättade att Bertha von Suttner i sin hemstad Wien ibland betraktades som en ädel idealist, som dock ej kunde tas helt på allvar: "Jaurès log och sade: men precis som hon måste man vara, styvnackad och seg i idealiteten. De stora sanningarna går inte på en gång in i hjärnan på mänskligheten. Man måste åter och åter hamra in dem, spik för spik, dag för dag. Det är ett monotont och otacksamt arbete, men hur viktigt är det dock!"

Anf. 8 TALMANNEN:

De fyra partiledarna får nu ordet för var sin replik om sex minuter.

Nr 71

**Onsdagen den
2 februari 1983**

*Allmänpolitisk
debatt*

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 9 ULF ADELSON (m) replik:

Herr talman! Per Albin Hansson höll en gång ett tal med rubriken Vad vilja socialdemokraterna? I dag skulle jag snarare vilja fråga: Vad göra socialdemokraterna? Svaret på den frågan är att det tyvärr inte är så värst mycket.

Det behövs handlingskraft på många områden, men tyvärr använder ni den inte där den behövs. Utgifterna får nu öka rekordsnabbt, och ni gör ingenting för att komma till rätta med budgetunderskottet. Jag skall återkomma till det snart.

Det finns ingenting som skapar arbetslöshet på sikt så säkert som att undergräva våra möjligheter att i framtiden ta ansvar för de svaga. Tro mig, Sverige kommer i framtiden att ha människor som är sjuka, som är gamla och som är svaga också. Problemet är att då har Olof Palme och hans regering gjort av med pengarna. Det är det som är bekymret.

Vad gör man i dag? Jo, man tar inte tag i svårigheterna, utan man söker skydd bakom Reagan och Thatcher. Det intressanta var att det i Olof Palmes världsbild icke fanns med ett land som kunde ha tagits till intäkt för den framgångsrika socialistiska politiken, nämligen Frankrike. Olof Palme nämnde inte Frankrike i sin världsomspännande exposé. Och vad beror det på? Jo, den senaste OECD-statistiken visar att Frankrike nästa år kommer att ha lika stor arbetslöshet som det fruktansvärda och förkättrade Förenta staterna. Men det passar inte Olof Palme att nämna det. Därtill kommer att Frankrike har en inflation som är betydligt högre än den amerikanska, vilket är ett klart mycket större bekymmer för fransmännen än den låga amerikanska inflationen är för amerikanerna. Och de flesta – det kan vi ju säga i Sverige – väntar på en fransk devalvering inom kort. Men om detta socialismens förlovade land, där den tredje vägen prövades med sådan ringa framgång under ett år, sade Olof Palme inte ett ord.

När det gäller sysselsättningen kan jag ord för ord instämma i vad Olof Palme sade om vikten av jobb för alla, vikten av ett meningsfullt jobb, känslan för en ung människa som går ut i livet och kanske inte har något jobb och inte räknar med att få något. Jag tror att vi är överens. Det är ingen idé för någon av oss att gräva skyttegravar i det sammanhanget – den uppfattningen delar vi.

Men lika väl som jag säger det så strävar vi i vårt parti ärligt och uppriktigt efter att jobben skall tillkomma i svenskt näringsliv, i företag som går med vinst, som har trygga jobb och jobb för framtiden – inte jobb i arbetsmarknadsstyrelsens regi, utan riktiga jobb.

Då behöver man dra ned budgetunderskottet. Detta har ingenting med höger- och vänsterpolitik att göra. De länder som först insåg vart det barkade var länder som Schweiz, Österrike, Västtyskland och Finland, länder med olika typer av regeringar, i många fall med stort socialistiskt inflytande i regeringsställning. De fyra nämnda länderna var alltså de som främst insåg vart vi var på väg. De som alls inte insåg det var länder som Mexico, Argentina och Brasilien, som bara fortsatte att låna explosionsartat. Vi sällar oss närmast till ett lag, bestående av Belgien, Danmark och Italien, som

försöker fortsätta och inte i tid bromsar utvecklingen.

Jag tror att alla svenskar förstår att vi inte kan fortsätta att låna. Alla förstår att vi i framtiden måste ha fler jobb i näringslivet och inte fler jobb i stat och kommun. Och då måste vi tillse att det blir så.

Olof Palme beskyller oss för att ha ökat budgetunderskottet. Den debatten har vi haft så många gånger att det batar föga att upprepa den. Men från dessa riksdagsbänkar har ju socialdemokraterna under sex år i opposition icke tagit ett initiativ för att hålla igen på någon kostnad. Tvärtom har de yrkat mer på snart sagt vartenda anslag. Detta har sagts förr, och det kan upprepas i dag.

Men när ni väl kom i regeringsställning – tog ni tag i detta problem? Nej, då ökade ni budgetunderskottet från 75 till 92 miljarder på ett halvår. Det är den snabbaste ökning som någonsin skett. Så har ni ju betett er när ni fått ”maktpinnen” i hand. Dessutom har ni ökat den offentliga sektorn så snabbt, när det är i näringslivet som ökningen skall ske.

Vad som bekymrar mig är att en devalvering är genomförd, som har lett till sänkta reallöner. Och höjda arbetsgivaravgifter, moms och annat leder till en standardsänkning för löntagarna. De svenska löntagarna gör nu en uppoffring som är förgäves. De måste göra fler och värre uppoffringar i framtiden, för ni har använt pengarna till att öka den offentliga sektorn i ett läge där vi skulle behöva göra precis tvärtom, där vartenda öre behöver gå till en ökad marknad, till större frihet, och mindre bör gå till den offentliga sektorn.

När det gäller framtid i Sverige talar Olof Palme om fördelningspolitik. Jag tror inte att framtiden i Sverige får innebära att vi fortsätter att ta in alltmer pengar av varje enskild människa och sedan fördela dessa till nästan alla. Jag tror – och jag skall ändå försöka förklara – att svenska folket inser, mer än den socialdemokratiska ledningen, att Sveriges framtid inte ligger i att sprida ut ännu mer, även av barnens pengar, till snart sagt alla svenska medborgare. För jag tillhör de utsatta grupperna, och ni alla tillhör de utsatta grupperna, enligt den tolkning den socialdemokratiska regeringen har gjort.

Nej, framtiden ligger i friställande av resurser, mindre makt och färre beslut av politiker. Det som skiljer oss framstår i blixtbelysning, herr talman, när man säger att socialdemokrater vill ha större statligt inflytande, mer makt till politiker och myndigheter, medan vi vill ha större inflytande för de vanliga, enskilda människorna.

Anf. 10 THORBJÖRN FÄLLDIN (c) replik:

Herr talman! Olof Palme ägnade huvuddelen av sitt anförande åt internationella utblickar, och det gällde både inledningen och avslutningen. I avslutningen tog Olof Palme upp vikten av att vi från svensk sida gör alla de insatser som vi finner möjliga för att medverka i en opinion som skall leda till att vi får bort kärnvapnen. Får jag säga att om detta råder inga delade meningar. Jag vill uppriktigt önska regeringens företrädare, som har de bästa möjligheterna att göra sig gällande i den internationella opinionen, framgång i detta arbete.

Nr 71

**Onsdagen den
2 februari 1983**

*Allmänpolitisk
debatt*

Vi skall inte skada våra möjligheter att arbeta internationellt genom att träta om de här frågorna på inhemsk botten. Men får jag ändå göra den lilla randanmärkningen att jag tror att det hade varit till fördel om regeringen på vanligt sätt, via utrikesnämnden eller i andra former som man ibland har valt, hade informerat – och överlagt med – de andra partierna om utspelet när det gällde den kärnvapenfria korridoren i Europa. Jag utgår ifrån att regeringen i fortsättningen är beredd att på dessa områden ta till vara alla möjligheter till överläggningar, såsom det har varit tradition i Sverige under tidigare regeringar, socialistiska och icke-socialistiska.

Jag lade märke till att Olof Palme ägnade ett mycket stort avsnitt i inledningen av sitt anförande åt att sätta in Sverige i den internationella situationen. Och jag förstår Olof Palme. Med den omfattande utrikeshandel som Sverige har – det har jag försökt säga från denna talarstol i många år – är det ofrånkomligt att den internationella utvecklingen har en stor påverkan på utvecklingen i Sverige. Jag tror att det var fler än jag som gjorde den iakttagelsen att Olof Palme nu i egenskap av regeringschef ägnar detta samband ett helt annat intresse och en helt annan förståelse än han var i stånd att ägna detta samband när han var i opposition.

Det är förvisso en dyster bild vi ser där ute. Ekonomierna i tredje världen, där majoriteten av jordens befolkning finns, kan bara komma i gång genom medvetna insatser från industrivärlden – enkelt uttryckt enligt samma idé som låg bakom Marshallhjälpen. Men kommer inte dessa ekonomier i gång, då har vi i den etablerade industrivärlden att räkna med en mycket svår framtid. Och det är därför som vi har ett gemensamt intresse.

Men just på grund av att situationen i vår omvärld ser ut som den gör – också i vår nära omvärld i det normalt köpstarka Europa – menar jag att det finns anledning att sätta stora frågetecken när det gäller regeringens prognos om den kraftiga exportökningen. Om denna prognos är felaktig, då kommer resultatet av devalveringen att bli uteslutande negativt för oss här i Sverige, och då kommer sysselsättningsfrågan – frågan om möjligheten till arbete åt alla – att bli ännu besvärligare än den någonsin hittills har varit.

Det är därför som det är fel att så fullständigt, som regeringen i varje fall hittills har gjort, lita till devalveringens effekter som det som skall lösa problemen här i Sverige. Det är därför det är så fel att tro att man kan klara sysselsättningen framöver genom att låta fondhotet leva vidare, detta hot mot alla dem som vi väntar oss ansträngningar av för att öka sysselsättningen, för att investera. Det är därför som det är så felaktigt att hota dessa människor med indragning av vinster. – Det slog mig att regeringschefen inte hade ett ord att säga om alla de frågor som var ställda i det avscendet.

Olof Palme hade också en bekännelse till en rättvis fördelningspolitik. Den gjordes med en svepande formulering, som flera av oss skulle kunna använda. Men jag lade märke till att Olof Palme inte svarade på den fråga som jag ställde och som hade direkt och konkret betydelse för fördelningspolitikens inriktning. Gör det i nästa anförande!

Till sist beträffande budgetunderskotten: Ja, de ökade under den tid då jag var med om att ha ansvaret för regeringsteamet. Ni gjorde ingenting för att

minska dem, men vi tog konsekvenserna av dem och satte in sparåtgärder. Ni gick emot dessa, och när ni fick regeringsansvaret rev ni upp besparingsåtgärderna. Om ni skall fortsätta på det sättet, hur skall vi då någonsin få bukt med budgetunderskotten?

Nr 71

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 11 OLA ULLSTEN (fp) replik:

Herr talman! Lars Werner försökte att kora vinnare och förlorare i det förhandlingsspektakel som vi upplevde här strax före jul om momsen och livsmedelssubventionerna. Socialdemokraterna förlorade inte, sade Lars Werner generöst och i polemik med dem som hade påstått detta. Vpk var inte några vinnare, sade han blygsamt, utan det fanns bara en grupp som var vinnare, nämligen barnfamiljerna.

Men får jag påminna Lars Werner om vad han tydligen har glömt: att det inte var så att vpk hjälpte socialdemokraterna att sänka momsen, utan med att höja momsen. Jag skulle vilja föreslå Lars Werner att gå ut och fråga barnfamiljerna, som han nu har korat till detta slags vinnare, om de tycker att det är någon riktigt bra vinst att dra att få momsen höjd med 2 %, vilket kostar en vanlig barnfamilj ungefär 1 000 kr. om året. Det var den gåvan till barnfamiljerna som Lars Werner delade ut. Det blir dyrt att vinna för barnfamiljerna i vpk:s Sverige.

Olof Palme talade mycket om det internationella ekonomiska läget. Han beskrev den stagnation i världsekonomin som vi upplever och den arbetslöshet som härjar i Västeuropa och i Amerika. Han talade om de svårigheter som många industriländer har att betala de offentliga utgifterna och att klara socialförsäkringarna och om att de flesta har underskott i sina statsbudgetar. Han påminde också om läget i u-länderna, där man redan har lånat så mycket som man kan och inte gärna kan fortsätta att låna så mycket mer. För dem återstår egentligen bara att svälta.

Olof Palme sade att det vore mycket bättre om världsekonomin expanderade i stället för att som nu stagnera. Visst vore det bra, och visst skulle det i och för sig också kunna ske. Det finns kapital, arbetskraft i övermått och industrikapacitet som inte utnyttjas. Alla de problemen bär ju med sig sina egna lösningar, som skulle kunna genomföras om vi hade mer av ekonomiskt samarbete i världen.

Men nu är det ju inte så, Olof Palme, att vi i Sverige kan bygga vår ekonomiska politik på hur vi tycker att det borde vara i världsekonomin. Vi kan tala om det, och kanske vi gör en del nytta, men vi måste bygga vår ekonomiska politik på hur det faktiskt är. Den situation som råder innebär att vi måste göra allt vi kan för att få det svenska näringslivet mer konkurrenskraftigt när det skall sälja både hemma och borta. Det skall också bli konkurrenskraftigt i en världsekonomi där just stagnationen är kännetecknet och där konkurrensen om marknaderna därför naturligtvis blir mycket hårdare. Då är det klart att devalveringen är en sådan åtgärd – en konkurrensdevalvering eller en offensiv devalvering, som Olof Palme talar om.

Att förbättra näringslivets konkurrenskraft är alltså en åtgärd. Men det är

ganska konstigt att den åtgärden föreslås av den partiledare som brukar tala mest om internationell solidaritet. Tänk om Olof Palmes partibröder i andra länder kom på samma briljanta tanke, att klara sina länders ekonomi med konkurrensdevalveringar, att klara sin arbetslöshet genom att försöka exportera den till Sverige.

Jag kan inte heller underlåta att tycka att det finns en liten diskrepans, att det skär sig litet grand mellan talet om de besvärligheter som u-länderna har och det vi nu ser i budgeten, där socialdemokraterna inte längre orkat stå emot kravet på att Sverige skall överge enprocentsmålet. Det är mycket som inte går ihop.

Nu har vi i alla fall devalverat, och då får vi acceptera att devalveringen i sig höjer priserna. Men vi måste också se till att priserna inte stiger av andra anledningar än just själva devalveringen och på sikt inte stiger alls. Vi måste bekämpa inflationen, annars blir också denna devalvering inte bara skadlig för Sveriges internationella anseende – vilket den redan har blivit – utan också meningslös för Sveriges ekonomi. Det var det vi såg till när vi gjorde en blygsam devalvering 1981. Efter den devalveringen bekämpade vi inflationen kraftigt, och vi lyckades få den att sjunka till bara hälften.

Men regeringen har i dag knappast någon trovärdighet, när den säger att man skall räkna med en engångsinflation och att regeringen faktiskt skall vara framgångsrik i denna bekämpning av prishöjningarna. Prisregleringar föreslås, men det är ingen människa som tror att det skapar mer än byråkrati. Man kan faktiskt inte, Olof Palme – tyvärr, det är synd att det är så – förbjuda inflationen med lag, utan man måste jobba med den på annat sätt.

Man kan inte heller använda skattehöjningar som instrument vid inflationsbekämpningen, men det är ju det mest flägranta i det som regeringen talar om. Man höjer momsen, elskatten, videoskatten, arvsskatten, gåvoskatten, förmögenhetsskatten och inkomstskatten, som ju inte skall skyddas mot inflationen som tidigare, aktieskatten och arbetsgivaravgiften.

Dessutom, Olof Palme: Om denna devalvering – som i och för sig är mycket tvivelaktig ur alla synpunkter – skall bli framgångsrik krävs det också att man för det som kallas en stram finanspolitik, att man gör det som Olof Palme talade om, dvs. försöker banta budgetunderskottet. Men ni gör ju inte det. Ni säger att vi skall arbeta och spara oss ur krisen – och det säger vi också. Men det går inte att bara prata sig ur krisen. Man måste göra någonting också, och jag tycker det är dags att regeringen gör det.

Anf. 12 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Ola Ullsten hade litet svårt att följa med i resonemanget om vinnare och förlorare i uppgörelsen före jul. Han säger: Gå ut, Lars Werner, och fråga barnfamiljerna vad de tyckte om uppgörelsen! Ja, vi kan fråga barnfamiljerna: Var det inte bra att mjölkpriset sänktes med 3 öre per liter i stället för att höjas med nästan 40 öre? Var det inte bra att utbyggnaden av barnomsorgen fortsätter? Skall vi gå ut och fråga de sjuka: Var det inte bra att karensdagarna försvann? Skall vi fråga de arbetslösa: Var det inte bra att

vi återställde ersättningen från arbetslöshetskassorna?

Jag är klar över att Ola Ullsten har litet svårt att skilja på detta med vinnare och förlorare. Det beror väl på miljöskadorna från det interna livet i folkpartiets Sverige. Vad som är en förlust för alla andra blir helt plötsligt en vinst för Ola Ullsten.

Sedan till Ulf Adelsohn. Det är i och för sig inte min sak att ta itu med Ulf Adelsohn om arbetarrörelsens historia. Men kommer man så långt att man börjar bli som sin företrädare och citerar gamla socialdemokrater, tycker jag att man skall citera rätt. Om det hade gällt Per Albin Hansson hade jag överlåtit till Olof Palme att sköta detta, men eftersom jag känner större gemenskap med August Palm vill jag bara meddela att det var August Palm som för över 100 år sedan ställde frågan: Vad vilja socialdemokraterna?

Ulf Adelsohn har här i dag över huvud taget talat mot en bakgrund av ett antal framgångsrika år. Man kan säga att om de här åren har varit framgångsrika för moderaterna, så har de varit desto sämre för flertalet löntagare. Jag tror att det finns ett alldeles bestämt samband mellan moderaternas framgångar och bakslaget för vanliga människor här i landet. Slutsatsen är att moderat politik är bra för de högavlönade och välbärgade men rena katastrofen för samhällsekonomin och vanliga människors levnadsvillkor.

Ni har ett väldigt yvigt budskap. Ni har svar på praktiskt taget alla frågor. Men sanningen är ju den att ni har samma svar på alla frågor, på alla problem: social nedrustning, sänkta reallöner, ökad arbetslöshet, ökad privatisering – klara er själva! På det sättet skall ni lösa alla ekonomiska problem.

Man kan ge er det erkännandet att ni inte hycklar. Ni sticker inte under stol med att ni för en politik som främst gynnar storfinans, näringsliv och välbärgade människor. Jag är överens med Olof Palme på den punkten i hans kritik av er moderater.

Det finns emellertid andra frågor att ta upp i sammanhanget, bl. a. de andra två borgerliga partiernas förhållande till moderaterna. Där tycker jag att centern och folkpartiet är skyldiga svenska folket svar på olika frågor.

Stöder ni moderaternas sociala nedrustningsprogram?

Stöder ni moderaternas avvecklingsplaner för den gemensamma sektorn?

Stöder ni moderaternas asociala och djupt orättvisa skattepolitik?

Stöder ni moderaternas syn på bostadspolitiken – att den som har den tjockaste plånboken skall ha den bästa bostaden?

Jag erkänner att både Thorbjörn Fälldin och Ola Ullsten har varit inne på dessa frågor och försökt att litet grand distansera sig från moderaterna, men det är fortfarande litet luddigt. Fortfarande kvarstår det faktum att ni gemensamt var ansvariga för att ta in moderaterna i den politiska värmen 1976. Ni tog in moderaterna i regeringen efter valet 1979. Det är därför frågorna kvarstår.

Tänker ni spela bleka blåkopior av moderaterna, eller är ni beredda att visa en väg som leder er från den cyniska högerpolitiken?

Sedan vill jag säga några ord om skatteuppgörelsen. Jag tog upp den frågan

i mitt första anförande och nämnde att en avgörande förutsättning för skatteomläggningen var att de lägst avlönade i årets avtalsrörelse skulle kompenseras för de högavlönades vinster i skatteuppgörelsen. Årets avtalsrörelse är inte avslutad – knappast ens påbörjad. Men redan nu kan vi konstatera att en avgörande förutsättning för skatteomläggningen inte kommer att uppfyllas. I och för sig kan jag, om jag är välvillig, tolka Olof Palmes uttalande på det sättet att om inte parterna besinnar sitt ansvar, kan man tvingas korrigera uppgörelsen. Det är en mycket fri tolkning.

Jag upprepar min fråga till Olof Palme: Om inte låglönegrupperna kompenseras i avtalsrörelsen för vad de högavlönade fick vid socialdemokraternas överenskommelse med de två mittenpartierna, tänker ni då göra någonting? Och vad tänker ni i så fall göra för att kompensera låginkomsttagarna?

Anf. 13 Statsministern OLOF PALME:

Herr talman! Ulf Adelsohn är vårdslös när det gäller arbetarrörelsens historia. Han är vårdslös också i sina jeremiader. När han klagar över budgetunderskottet, blir den enkla motfrågan: Ni hade makten i sex år, varför gjorde ni inget? Budgetunderskottet var nära noll när ni tillträdde – det är bortåt 100 miljarder nu. Statens utlandsskuld var noll – den är 100 miljarder nu. Ni tappade 160 000 industrijobb. Och nu klagar ni i efterhand. Men det går inte att bara skälla på oss. Varför gjorde ni ingenting?

Den budget som regeringen lade fram för tre veckor sedan fick ett ganska positivt mottagande av allmänhet, företag och på sätt och vis även av andra partier än det socialdemokratiska.

Naturligtvis möttes vi av kritik i olika avseenden – något annat hade varit orimligt. Men tänker man på de kärva budskapen i budgeten och på avsaknaden av reformer, så är det uppenbart att budgeten står rätt väl i samklang med en ganska allmän upplevelse av den ekonomiska situationens allvar och av vilken inriktning av den ekonomiska politiken som är mest verkningfull.

Centern och folkpartiet talade i valrörelsen mycket om nedskärningar på i storleksordningen 12 miljarder kronor utöver det man hade gjort. Det har försvunnit. Det är intressant att folkpartiet nu uttryckligen anger nedskärningsbehovet till "några miljarder" och att man slår fast att större nedskärningar skulle leda till en oacceptabel arbetslöshet.

Centern åstadkommer en viss budgeteffekt genom åtgärder av engångskaraktär och överflyttning av statlig långivning till den privata kreditmarknaden. Sammantaget får centerns budgetalternativ i praktiken samma effekter som regeringens budgetförslag.

Den tidigare kritiken mot regeringen för budgetbalansen från folkpartiet och centern har därför i sak rätt mycket sjunkit undan. Vi står, såvitt vi nu kan bedöma det, inte så långt ifrån varandra.

Det är annorlunda med moderaterna, men inte i första hand därför att detta parti har visat sig kunna leva upp till alla löften och förespeglingar om att sitta inne med de snabba och enkla åtgärderna för att kraftigt begränsa

budgetunderskottet. Visserligen anvisar man stora nedskärningar, riktade mot vanligt folks levnadsstandard och trygghet. Men man är generös mot de välbesuttna, samtidigt som man är snål mot vanliga löntagare. Därför blir det inga moderata nedskärningar på 25 miljarder, som utlovades i valrörelsen, och inga 13 miljarder, som utlovades i deras ekonomisk-politiska motion. Man hamnar möjligen på 8 miljarder. Och det är alltid något, kan man säga, även om det inte är lika kaxigt som man försökte ge sken av.

Men då är det viktigt att betänka de sociala konsekvenserna. Det handlar först och främst om sysselsättningen. Det vittnar tydligt om moderaternas cyniska inställning till arbetslösheten att de lägger sina nedskärningar med utgångspunkt i en mycket mörkare syn på den framtida efterfrågan och sysselsättningen än vad regeringen har. Moderaternas politik leder till större arbetslöshet. Samtidigt skär de ned stödet till de arbetslösa. Med sina nedskärningar och sina ekonomiska bedömningar visar moderaterna att de är beredda att acceptera en snabb försämring av arbetslösheten upp mot de nivåer som högerkrafterna i andra länder har drivit fram och accepterat. Det är mycket glädjande att moderaterna är ensamma om en sådan inställning i denna riksdag.

Det handlar därefter om fördelningspolitiken. De ingrepp som moderaterna föreslår när det gäller statens utgifter är bl. a. följande: Sjukvårdsförmåner försämras kraftigt, den fulla värdesäkring av pensionerna slopas, ersättningen till de arbetslösa sänks, tandvårdsförsäkring försämras, statsbidragen till barnomsorgen sänks, livsmedelssubventionerna skärs ned, den garanterade bostadsrätten höjs för hyresgäster och kommunernas resurser begränsas.

Samtidigt föreslår man minskningar i statens inkomster genom sänkta skattesatser för höginkomsttagare – ganska kraftiga –, slopad begränsning av underskottsavdragen, som ju gynnar de höga inkomsttagarna, sänkt skatt på förmögenheter, arv och gåvor, återinförd skattereduktion för aktieutdelning, nej till skatt på aktieutdelning.

Visst kan man diskutera både besparingar och sänkta skatter. Visst finns det skäl för och emot i olika enskildheter. Men det är upprörande och närmast stötande att moderaterna i sin uppläggning av politiken sätter orättvisorna i system.

Ty vad innebär egentligen moderaternas politik? Jo, att de sjuka får betala till höginkomsttagarna, de arbetslösa till dem som har de stora underskottsavdragen, pensionärerna till aktieägarna, hyresgästerna till de förmögna, barnfamiljerna till kapitalägarna.

Ulf Adelsohn försökte i sina anföranden här kokettera med att moderaterna vill att politikerna skall ha mindre makt. Men det är en pose. I själva verket kräver moderaterna att politikerna skall ha mycket makt för att kunna gynna de välbeställda. Det är det moderaterna kräver. Makt i en demokrati utövas av regering och riksdag, och det är hela tiden fråga om vad man använder den till. Vi försöker använda den till att värna sysselsättning och rättvis fördelning. Moderaterna vill använda den för att acceptera en ökad

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

arbetslöshet och framför allt för att gynna de välbeställda. Så enkelt är det.

Jag är, herr talman, övertygad om att detta inte är den rätta vägen att skapa ekonomisk balans i ett samhälle som också värdesätter rättvisa och social balans. Jag är också övertygad om, och där ger mig de internationella erfarenheterna mer och mer rätt för varje dag, att det inte är vägen till ekonomisk balans ens i ett samhälle som inte har våra ambitioner socialt och fördelningsmässigt. Därför är det moderata alternativet ett sterilt alternativ när vi behöver växtkraft, ett stagnationens alternativ när vi behöver utveckling, ett egoismens alternativ när vi behöver solidaritet.

Låt mig till sist, herr talman, ta upp något av det som Thorbjörn Fälldin berörde. Både Ola Ullsten och Thorbjörn Fälldin tog upp synpunkter på utrikespolitiken som ligger mycket nära dem som regeringen företräder. Det är en styrka i värnet av en fast och konsekvent svensk neutralitetspolitik. Men det är också en styrka om vi kan uppträda gemensamt när det gäller de avgörande frågorna om att bekämpa kapprustningen. Jag vill gärna säga, att om vi har begått någon försummelse i vad gäller att hålla andra partier informerade om våra planer och aktioner, skall vi naturligtvis rätta till detta. Det är naturligtvis en utomordentligt stor styrka i detta mycket dystra internationella läge och med de väldiga risker som kapprustningen för med sig att vi så långt möjligt kan tala med *en* stämma och genomföra våra aktioner tillsammans.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 14 ULF ADELSON (m) replik:

Fru talman! Jag vill gärna ge Lars Werner rätt så till vida, att det finns ett samband mellan de senaste årens försämring för löntagarna och framgångarna för vårt parti, därför att jag tror att allt fler av dem som arbetar i Sverige inser att det behövs mera av moderat politik om de skall få det bättre. Det är nog detta som gör att vårt parti går fram.

Jag tror inte, Olof Palme, att det finns något snabbt och enkelt grepp, utan det krävs en lång och mödosam vandring som vi egentligen skulle behöva göra tillsammans för att klara av det här, men ni vägrar totalt och går er absolut egna väg.

I går hade vi ett stort seminarium där det hette att våra besparingar bara var 4,5 miljarder. Över natten hade de växt till 8 miljarder. Jag kan säga att budgetdepartementets experter nu har mer eller mindre, enligt vad jag under hand hört, accepterat att det är våra beräkningar som gäller, vilket ni hade fått klart för er om ni hade tagit en kontakt. Men om det nu inte var mer, varför denna oändliga jeremiad, Olof Palme, om allt ohyggligt som skulle drabba folket om inte de vore besparingar av betydelse? Nu tycker jag att socialdemokratin skall bestämma sig: Sparar vi kolossalt mycket, och det är fruktansvärt farligt för människor? Eller sparar vi inte alls mycket, och då är det ju inte så farligt? Men det var bra att ni tog upp det.

Det är som Thorbjörn Fälldin sade. De tidigare regeringarna genomförde besparingar. Vi var med om dem, och vi ville driva dem hårdare än som skedde. Ni tog emellertid tillbaka de besparingarna över en enda natt. Vår utgångspunkt i dag är att man skall satsa på dem som arbetar. Vi vill ha en fördelning, där man inte på det arbetande folkets bekostnad hela tiden gynnar dem som inte jobbar. Det är nämligen det arbetande folket som är ryggraden. Det är dess insatser som ger oss en chans att klara framtiden.

Det är den ena punkten där vi har en diametralt motsatt uppfattning. Den andra är att vi vill ha en enskild sektor, ett näringsliv som växer, medan ni systematiskt och snabbt satsar på flera jobb och arbetsuppgifter inom en större offentlig sektor, alltså stat och kommun.

Vidare påstår ni att vi föreslår sådana våldsamma orättvisor. Jag undrar vad man kommer att säga i Sveriges riksdag om 25–30 år, när man då citerar mästern Palme – jag kanske sade fel och då ber jag om ursäkt, men jag avsåg Olof Palme. Vad kommer man att säga om Olof Palme, som påstod att moderaterna föreslog ett budgetunderskott på 77 miljarder kronor? Man kommer att berätta om den dåvarande statsministern, som stod här och talade om det fruktansvärda, det förfärliga, det socialt orättfärdiga samt om nedrustning och klassklyftor på de svagas bekostnad. Vad kommer då de att säga som står här med statsskuldväxlar, som hopar sig i talarstolen – de som skall betala? Vad kommer de att säga om den statsminister som sade så, när vi föreslog 77 miljarder kronor, fastän han själv basade på med 100 miljarder kronor? Betänk framtidens dom en stund, Olof Palme, när maktens sötma ersätts av framtidens bedömning av era budgetunderskott.

77 miljarder kronor är kanske för mycket. Vår utgångspunkt är att en rättvis fördelning innebär att vår generation försöker att betala för sig själv. Jag är den förste att erkänna att våra besparingar inte i alla delar kanske är de bästa. Vi har också sagt att vi är beredda att diskutera dem. Det är en öppen hand, Olof Palme. Jag kan inom parentes nämna för riksdagen att vi moderater i alla fall hittills inte har sett något av Olof Palmes öppna hand. Men Olof Palme har kanske varit upptagen med annat.

Den nuvarande regeringen befinner sig i den unika positionen att den har chansen att med det största oppositionspartiet – och jag tror med de övriga också – diskutera förutsättningarna att begränsa det galopperande budgetunderskottet. Men vad gör ni? Jo, ni sluter er inne i era egna rum och gör upp med företrädare för det egna partiet och för olika organisationer.

Betänk domen den dag den kommer, Olof Palme, när våra barn och barnbarn står här och skall betala era skulder. En rättvis fördelningspolitik – jag betonar det än en gång – innebär att vår generation i rimlig utsträckning försöker försörja sig själv.

Jag kommer aldrig att få svar på frågan, men det vore kanske inte så dumt om vi svenskar något funderade över varför vi har så väldiga underskott och dessa problem. Vårt lands utgångspunkt var ju bättre än kanske något annat lands i ett krigshärjat Europa, där produktionsapparaten var sönderslagen överallt. Varför har andra länder med sina sämre förutsättningar klarat sig bättre än vi har gjort? Jo, kanske just därför att vi år efter år inte har velat

satsa på just dem som vill skapa och därför att vi år efter år har sagt att det är finare att fördela pengar som andra arbetat ihop än att tjäna pengar själv. Kanske detta är skälet.

Ni förnekar ett klart samband. Vi moderater gör inte det. Vi säger i klartext att det finns ett samband mellan människors inkomst och deras vilja att jobba. Det vore värdefullt om alla i denna sal kom fram till den insikten. Man kan inte någonsin få en företagare att investera i ett industriprojekt, om han får dubbel ränta om han i stället köper en statsskuldväxel. Man kan aldrig få en människa att göra en arbetsinsats, om han kanske tjänar tre, fyra eller fem gånger så mycket på att göra någonting själv hemma på sin stuga. Dessa samband måste vi inse. Man har insett dem utomlands. Det vore värdefullt om flera än vi moderater insåg dem här hemma.

Kom ihåg en sak: Rättvis fördelningspolitik är att minska budgetunderskottet från 77 miljarder kronor, att betala vad vi själva gör av med och att börja betala av vad vi redan tidigare har gjort av med.

Anf. 15 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu har uppsatts.

Anf. 16 THORBJÖRN FÄLLDIN (c) replik:

Fru talman! Känns det inte litet meningslöst, Olof Palme, att ställa sig vid sidan om verkligheten genom att åter och åter gå upp i talarstolen och konstatera att budgetunderskottet under de senaste sex åren har stigit si och så mycket? Det måste ju kännas meningslöst, eftersom Olof Palme under dessa år stått i samma talarstol och försökt åskådliggöra vad det är fråga om med exempel som gått ut på att man lånat si eller så mycket till var tredje befattning, att man lånat till det ena och det andra. Det har varit en ständig kritik för att budgetunderskotten har ökat.

Ja, budgetunderskotten ökade så snabbt att vi inte kunde ta ansvaret för att låta den utvecklingen fortsätta – det är ju ändå, Olof Palme, dagens verklighet som varje regering måste angripa. De ökade så snabbt att vi sade oss: Vi kan inte låta den här utvecklingen fortsätta. Det finns problem som vi skulle vilja lösa med mera statliga eller kommunala medel, men vi har inte pengar till det. Vi måste i stället se till att få bukt med denna utveckling.

Vi satte i gång med ett sådant arbete. Vi fick en riksdagsmajoritet att gå med på att vi skulle vidta besparingsåtgärder. Men sedan startade ni ert regeringsarbete med att upphäva av riksdagen redan fattade beslut om sådana åtgärder. Ni har under de här månaderna ökat statsutgifterna med 43 miljarder. Ni höjer skatterna, men får ändå ett ökat budgetunderskott.

Det är därför frågan åter och återigen måste ställas till er: Tänker ni fortsätta att låta de offentliga utgifterna växa i denna takt? Tänker ni bygga hela er politik på att tillväxten skall klara upp det här?

Jag vet att man har gjort beräkningar både här och där. Tar man t. ex. OECD-länderna som grupp och ser på situationen i dessa länder, så finner man att det skulle behövas en tillväxt som vore snabbare än den vi hade på 1960-talet för att man över huvud taget skulle få bukt med problemen.

Litet av den insikten skulle vi behöva också här i Sverige. Vi kan inte lita enbart till tillväxten, utan vi måste strama åt. En viss åtstramning har ni socialdemokrater visserligen ägnat er åt, men ni har lagt den uteslutande på de yrkesverksamma, på löntagarna. Vad vi förordar i vårt budgetalternativ är detsamma som styrde vårt handlande när vi hade regeringsansvaret, nämligen att man skall fördela denna börda och inte lägga den bara på de yrkesaktiva, på löntagarna och deras konsumtionsförmåga, utan också låta den offentliga konsumtionen ta konsekvenserna.

Hade vi fått fortsatt regeringsansvar, skulle vi självfallet ha drivit budgetarbetet så som vi redovisade i valrörelsen. Det är självklart. Men det är ju nu en annan situation. I opposition har vi inte alla de resurser som man måste ha tillgång till för att kunna göra ett budgetarbete. Det här är ingenting som jag hittar på, utan det är en synpunkt som jag hade respekt för när ni satt i opposition, även om ni hade jämförelsevis stora utredningsresurser.

Sysselsättningen och en rättvis fördelning är utgångspunkterna för regeringens politik, säger Olof Palme. Jag vill återkomma till det.

Vi har nu den högsta arbetslösheten under efterkrigstiden. När arbetslösheten började stiga 1980 – i Sverige måttligt i förhållande till utvecklingen i andra länder – sade Olof Palme och en lång rad andra socialdemokrater här i kammaren och annorstädes att detta var en medveten politik från den dåvarande regeringens sida. Det finns riksdagsprotokoll som bestyrker detta.

Men vad skall man då säga om dagens situation, när arbetslöshetssiffrorna är högre än någonsin? Är det inte på tiden, Olof Palme, att ta tillbaka de där beskyllningarna mot tidigare regeringar? Den fulla sysselsättningen har vi ju, naturligen, som gemensamt mål.

Jag har den allra största förståelse för att den internationella situationen skapar sysselsättningsproblem i Sverige. Men utan att beskylla er för att medvetet åstadkomma arbetslöshet vill jag säga att man inte får lita till devalveringen och den utländska draghjälp som ni gör.

Varför avrustar ni regionalpolitiken? För att ta ett annat exempel som fanns med i den svepande formuleringen: Varför driver ni fördelningspolitiken i de konkreta fallen på det sätt jag visade när det gäller pensionärerna?

Anf. 17 OLA ULLSTEN (fp) replik:

Fru talman! Får jag till sist påminna Lars Werner om att det vpk medverkade till här i riksdagen strax före jul var att höja moms. Det är den bestående effekten. Jag tror inte någon barnfamilj upplever detta såsom varande någon stor vinning – inte heller att ni i övrigt stödjer en regeringspolitik som kommer att drabba de vanliga barnfamiljshushållen med 4 000 à 5 000 kr. i ökade kostnader.

Sedan till det Olof Palme säger om budgetunderskottet – detta uttjatade tema, som vi dess värre måste tala om. Jag vet inte hur många gånger Olof Palme har gått upp här i talarstolen och sagt: Ja, men det var ju ni som åstadkom budgetunderskottet, det var ju under er tid som det hela rasade i

väg. Men, Olof Palme, det här är fel. Jag skall inte säga att det är så fel att t. o. m. Olof Palme borde inse det, men det är det.

Först och främst är det på det viset att budgetunderskotten i Sverige har ökat ända sedan början av 1970-talet. Och vi hade regeringsmakten bara under halva 1970-talet. Räkna man om 1974/75 års budgetunderskott i 1982 års penningvärde, skall det visa sig att man då hade ett budgetunderskott som skulle motsvara ungefär 25 miljarder kronor. Till dess att vi lämnade kanslihuset för ett halvt år sedan hade i och för sig budgetunderskottet tredubblats – vi är medvetna om det, och vi har aldrig försökt att sticka under stol med det. Men det är litet annat än att försöka jämföra budgetunderskottet under ett gynnsamt år, 1975/76, då det bara var några miljarder och dessutom i det årets penningvärde, med de 75 miljarder som vi lämnade efter oss. Man kan påstå mycket med statistik, men man får vara litet försiktig.

Det väsentliga är ändå att den ökning som har skett och som innebär en tredubbling under senare hälften av 1970-talet har uppkommit genom en politik som vi har varit överens om. Och i den mån vi inte har varit överens om den, har ju de socialdemokratiska invändningarna gått ut på att vi har satsat för litet för att klara sysselsättning och industribranscher i kris. Skulle vi ha fört regeringspolitik under dessa branschkrisernas år med socialdemokratiska partimotioner som rättesnöre, så hade budgetunderskottet varit ännu större.

Det hör också till bilden att till skillnad från den nuvarande regeringen försökte vi göra någonting åt detta, när det visade sig att vi hade en möjlighet att göra det och när vi insåg att den uppgång i världskonjunkturen som vi ändå trodde på, då vi vågade satsa på en så kraftig underbalansering av budgeten, inte kom. Vi minskade ökningstakten i budgetunderskottet från 22 miljarder i 1981 års finansplan till 14 miljarder i 1982 års. Vad som nu händer är att statsutgifterna ökar med 43 miljarder kronor. I vår senaste budget ökade budgetunderskottet med 6 %. Nu ökar underskottet med 17 %. Det handlar om nästan en tredubbling av ökningen av budgetunderskottet på ett enda år. Tag med det i bedömningen, Olof Palme, så blir bilden litet mer nyanserad.

Men ekonomisk politik handlar inte bara om budgetunderskott. Det är över huvud taget inte bara fråga om budgetpolitik. Det behövs en viss åtstramning, eftersom Sverige lever över sina tillgångar – något som vi alla är överens om. Vi har gjort precis samma bedömning som regeringen, nämligen att vi tål en dämpning av efterfrågan på ungefär 1 %. Det är inte så konstigt att vi kommer fram till samma bedömning, eftersom vi har samma verklighet att göra bedömningen mot – dvs. framför allt utvecklingen på världsmarknaden.

Här finns uppenbarligen en skillnad mellan de politiska grupperingarna. Med samma verklighetsbedömning som vi kommer moderaterna fram till att vårt land tål en hårdare åtstramning – därför att de accepterar en högre arbetslöshet och också mer hänsynslösa besparingar på statens utgifter. Det är bra att det blir klarlagt var skillnaden finns.

Det handlar om prognoser, om konjunkturbedömningar. Och vi kan inte vara säkra på att alla dessa siffror är riktiga. Men bakom förslagen finns en politisk viljeyttring. Och i vårt fall är en mycket viktig del av denna politiska viljeyttring att vi måste föra en ekonomisk politik och en finanspolitik som innebär att vi, så långt möjligt, utnyttjar de reala resurserna i form av arbetskraft och kapital och försöker se till att människor har sysselsättning.

Å andra sidan har vi den socialdemokratiska bedömningen. Den är, som jag nyss sade, densamma som vi gör och också gjorde före valrörelsen. Men skillnaden är, precis som Thorbjörn Fälldin sade, att socialdemokraterna menar att åtstramningen helt och fullt, till sista kronan, skall drabba den enskildes arbetsinkomster, dvs. uteslutande den privata konsumtionen, medan de helt och hållet struntar i att göra något åt budgetunderskottet – som de i stället låter växa.

Därför har vi i Sverige hamnat i något som måste vara unikt i de demokratiska parlamentariska ländernas historia – i varje fall i det nuvarande ekonomiska läget – nämligen att vi har en regering som tvekar att ta de tuffa tag som behövs för att klara ekonomin, medan vi har en opposition som puffar på regeringen. Det är ett önskeläge att sitta i regering med den opposition som vi har f. n., Olof Palme. Tag gärna vara på den önskesit-
sen.

Anf. 18 LARS WERNER (vpk) replik:

Fru talman! Ola Ullsten framhårdar i att uppgörelsen mellan oss och socialdemokraterna före jul var dålig för barnfamiljerna. Jag upprepar att det var en bra uppgörelse för barnfamiljerna, som fick sänkt mjölkpris. Det var en bra uppgörelse för de sjuka, eftersom karensdagarna aldrig genomfördes. Det var en bra uppgörelse för dem som annars skulle bli utan jobb, till större delen på grund av den politik som de borgerliga regeringarna har fört. Och det är bra för barnfamiljerna att det inte blev stopp för utbyggnaden av barnomsorgen.

Ola Ullsten upprepar ändå att uppgörelsen skulle vara dålig. Det är väl känt att han är stryktålig, men detta självplågeri är väl ändå inte nödvändigt! Jag tror nämligen inte att Ola Ullsten och folkpartiet kan överträffa moderaterna i cynism mot utsatta grupper. När man hör Ulf Adelsohn blir man ju nästan osäker på om det är en fullständigt aningslös och okunnig skattekverulant som man lyssnar till eller om det är en cyniker, en nästan hämningslös och fräck försvarare av orättvis fördelning och stora klassklyftor. Jag tycker att bägge alternativen är skrämmande, men jag tror att det är det senare som gäller för Ulf Adelsohns del.

Ulf Adelsohn vill framträda som den store försvararen av vad han kallar "den enskilda människan". "Den vanliga människan", sade en av hans företrädare på 1950-talet. Men, Ulf Adelsohn, det är ju faktiskt skillnad på folk och folk i olika avseenden! Vi lever i ett samhälle där den som har råd till spekulation och kapitalägande kan berika sig, medan den som tillhör det stora flertalet och måste sälja sin arbetskraft får sämre reallön och ställs inför

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

ett växande hot om arbetslöshet, ett hot som dessutom blivit verklighet för hundratusentals människor. Vi lever faktiskt i ett klassamhälle, inte i ett samhälle med någorlunda jämlika enskilda människor.

Ulf Adelsohn angriper vad han påstår vara en "samhällsmoralisk grundsats". Det skulle vara finare "att fördela andras pengar än att förtjäna egna", säger han. Vad är det han tänker på? Tänker han möjligen på de privata fastighetsägarna, som så långt de kan lever på folks behov av lägenheter? Tänker han på börsspekulanterna, vilkas vinster ju faktiskt kommer från de arbetandes arbete? Nej, vad han angriper är det faktum att de som tjänar mycket får betala litet mera än andra i statsskatt och att de som har det ekonomiskt svårt – de som är arbetslösa och sjuka – i dag får en del av sin försörjning trygkad genom samhällsinsatser. Solidaritet, som varit en av svensk arbetarrörelsens grundidéer, är något okänt för er moderater.

Likadant är det när Ulf Adelsohn pläderar för sänkta skatter. Därigenom, säger han, "ökar medborgarnas betalningsförmåga, och det allmänna kan minska sina bidrag till än det ena, än det andra". Vad är detta för någonting, Ulf Adelsohn? Vilka bidrag menar ni?

Verkligheten bakom de här fraserna är att ni moderater angriper de sociala rättigheterna för vanliga inkomstagare och vanligt folk. Det är de som har det bäst ställt, de rika, som är Ulf Adelsohns "enskilda medborgare". Det är de som har det sämre ställt – de utslagna människorna i det här samhället som rättmätigt kräver att få komma in i samhället igen – som är "det ena" och "det andra"! Mera cyniskt kan det egentligen inte uttryckas.

Ungefär likadant låter det när Ulf Adelsohn angriper hyresbidragen. Moderaterna vill minska skatterna men accepterar då också "att vi betalar mer för hyrorna". Vilka "vi"? Ni och jag? Då kan valfriheten öka, menar Ulf Adelsohn. Då kan man välja en trea i stället för en fyra! Ja, eller också kan man bo kvar hemma hos sina föräldrar och använda pengarna till annan privat konsumtion!

Det här budskapet innebär, Ulf Adelsohn, att ni vill sänka skatterna för de rika men ta bort bostadsbidragen för dem som har det sämre ställt – bostadsbidragen är ju inkomstprövade, så det är ju de som har det sämre ställt som får en sämre bostadsstandard för att de rika skall få lägre skatter.

Så här kan man fortsätta på punkt efter punkt. Verkligheten bakom högerns fraser är: Mer åt dem som har mycket, mindre åt dem som har det knapert! Det är den gamla högerns cyniska budskap som ligger bakom fraserna om ökad frihet och omsorg om den enskilde medborgaren.

Fru talman! Låt mig sedan bara fråga Olof Palme: Vad händer om den avgörande förutsättningen för låginkomstagarna inte uppfylls i avtalsrörelsen? Står ni då fast vid den orättvisa skatteuppgörelsen med mittenpartierna?

Anf. 19 Statsministern OLOF PALME:

Fru talman! Det tillhör det roligaste som finns att med de borgerliga partierna diskutera budgetunderskottets framväxt. Aldrig har så många

bortförklaringar presterats på så kort tid som när de skall förklara varför de på sex år lyckades förstöra statens budget.

Ulf Adelsohn talar om skuldsedlar. På 44 år blev statsskulden 80 miljarder kronor. På sex år lade ni på 300 miljarder kronor. Tala om skuldsedlar åt barnen! Visst vill ni spara hårt för vanliga löntagare, men de pengarna använde ni till stor del för att ge förmåner åt de välbeställda. Vi skall gynna dem som arbetar, säger Ulf Adelsohn. Varför gäller era förslag då i huvudsak skattelättnader för kapitalägare? Tänk också t. ex. på den som arbetar på Volvo och på hemvägen från arbetet råkar ut för en trafikolycka och blir handikappad eller på den välbeställda tjänsteman som kanske får cancer eller någon annan sjukdom och behöver vård! Det är en cynisk människosyn som döljer sig bakom moderaternas resonemang.

Dagens debatt har, som Ola Ullsten sade, visat att vi i stort sett bedömer de ekonomiska problemen på samma sätt. Vi skiljer oss åt när det gäller vilken politik som ger de bästa möjligheterna att ta itu med problemen.

Om man ser till dessa skillnader i ett internationellt ideologiskt perspektiv, är det emellertid uppenbart att de skillnaderna inte är överdrivet stora. Då tänker jag naturligtvis på skillnaderna mellan socialdemokraterna, folkpartiet och centern.

Det finns i viktiga avseenden en gemensam syn mellan de tre partierna i fråga om de grundläggande dragen i det svenska samhället.

När det gäller centern och socialdemokraterna bottnar den samsynen i en gemensam folkrörelsebakgrund och ett samarbete under tider då hårda blockgränser inte tilläts lägga onödiga hinder i vägen för en saklig diskussion eller, när det var befogat, ett sakligt samarbete. När det gäller socialdemokraterna och folkpartiet bottnar den samsynen i en gemensam historia i kampen för den politiska demokratin och i vissa gemensamma strävanden att med sociala åtgärder skapa ett mänskligare industrisamhälle än vad som kunde springa fram ur den råa kapitalismens blinda marknadskrafter. Jag hoppas att de något märkliga turerna i samband med det senaste landsmötet inte rubbar detta positiva omdöme.

Någon gång kan det vara befogat att hålla fram det som förenar snarare än det som sårar, även i en allmänpolitisk debatt i Sveriges riksdag.

Av två skäl känns det särskilt befogat nu.

Det första skälet är de stora problem vi står inför i vårt land. Det är för mig uppenbart att vi bäst löser de problemen om vi inte tillåter mer menings-skiljaktigheter än vad som är befogat av ideologiska skäl eller av de skäl som hänger samman med att vi representerar olika folkgrupper och olika intressen.

Det andra skälet är att i ett internationellt perspektiv står inte den ideologiska striden längs de gränslinjer som i vårt land finns mellan oss och centern eller mellan oss och folkpartiet. Internationellt är det uppenbarligen så att den nya högern, nykonservatismen eller nyliberalismen, hotar värden som är levande och bärande även för stora grupper inom centern och folkpartiet. I det perspektivet är det hos oss bara moderaterna som hämtar ideologisk näring och praktisk dådkraft från Storbritanniens Thatcher, från

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

USA:s Reagan och väl också från Strauss Bayern.

Jag har dragit tre lärdomar av 1982 års allmänna val som har en direkt betydelse för detta resonemang.

Den första lärdomen är att människorna ville ha en kraftfullare politisk ledning än vad de kunde få med en borgerlig riksdagsmajoritet och en borgerlig regering.

Den andra lärdomen är att det svenska folket höll hårdare fast vid den sociala tryggheten, vid den fulla sysselsättningen, vid folkhemstraditionen än vad som var förenligt med den borgerliga politik över vilken moderaterna hade ett starkt inflytande.

Den tredje lärdomen är att vår öppna attityd till diskussioner och en bredare samling, vår utsträckta hand, fångade en viktig folklig vilja till konstruktiv samverkan i svåra tider.

Jag tar dessa lärdomar på djupt allvar. Många ansåg det 1976 – åtminstone på borgerligt håll – som något av en historisk nödvändighet med en borgerlig trepartiregering. Efter sex år blev det i så fall något av en historisk nödvändighet att socialdemokratin åter fick regeringsansvaret.

Det var för den borgerliga trepartiregeringen på den tiden tydligen nödvändigt att bygga väldigt höga murar mot socialdemokraterna.

Nu är det snarare en historisk möjlighet att söka bryta ned murarna igen, att skapa så breda lösningar som möjligt.

Vi har nu bakom oss ganska grundliga erfarenheter av svårigheterna att regera ett land med mycket små parlamentariska majoriteter eller t. o. m. en helt jämn mandatställning. Vi har erfarenheter av svårigheterna för de borgerliga att samla tre partier bakom en regering trots ett tidvis mycket kraftigt parlamentariskt överläge.

Dessa erfarenheter, som vi kämpat med i regeringsställning och som vi stångats mot i oppositionsställning, ger åtminstone oss alldeles bestämda riktlinjer för våra framtida strävanden. Vi vill återskapa regeringsmaktens auktoritet i respekt för andra uppfattningar och i ödmjukhet inför en svår uppgift. Vi vill samla de krafter som stöder en socialt rättfärdig politik av gammalt hederligt svenskt slag till en kraftfull insats för att ta Sverige ur krisen och för att undvika den ekonomiska, sociala och kulturella kris som det skulle innebära om landets framtid överlämnades till allt aggressivare högerkrafter.

Jag tror att dessa ansträngningar kommer att bli väl mottagna av en stor majoritet av det svenska folket. Det kommer att upplevas som beviset för att vi ser med stort ansvar på landets situation.

Därför förblir vår hand utsträckt. Vi är medvetna om att det är regeringen som har initiativet. Vi är naturligtvis också medvetna om att utan konstruktiv medverkan från andra partier kan det inte bli något samarbete. Därför är givetvis det jag säger i dag något av ett vågspel. Jag redovisar möjligheter, som jag inte är säker på att vi kan leva upp till. Men situationen är allvarlig och kraven på oss stora. Det vore ett värre vågspel att inte pröva denna möjlighet.

Jag hoppas därför att dessa synpunkter blir föremål för allvarliga

överväganden. Ty detta är en viktig fråga som kräver eftertanke och noggrann prövning.

Låt oss besinna oss och se situationen i hela dess vidd. Det är de stora folkgruppernas trygghet och framtid som hotas av de stora ekonomiska problemen och av den aggressiva konservatism som spritt sig över världen. Därför gäller det att slå vakt om en god och stabil svensk tradition.

Nr 71

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

Förste vice talmannen anmälde att Ulf Adelsohn, Thorbjörn Fälldin och Ola Ullsten anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 20 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Olof Palme avslutade sitt inlägg med att summera erfarenheter från 1982 års val. Enligt honom satsade väljarna på hans politik och avvisade vad han kallade moderat nyliberalism. Det är kanske ofint, men jag vill ändå påminna Olof Palme om att vi moderater vann fler nya väljare än vad socialdemokraterna gjorde.

Sverige lever farligt. Vi konsumerar mer än vi producerar. Bristen på balans framträder i våra förbindelser med andra länder och i statens budget. Under en följd av år har vi hållit oss flytande med hjälp av devalveringar och en växande upplåning utomlands. Statsskulden är nu uppe i 400 miljarder kronor. Av statsskulden utgörs en fjärdedel av utländska lån.

Räntorna är den snabbast växande utgiftsposten i statens budget. De uppgår nu till mer än hälften av underskottet. Med nuvarande utvecklingstakt kommer om bara några år alla statens inkomster att behöva användas för att betala räntor och amorteringar på statsskulden. En fortsatt framskrivning visar att om mindre än tio år räcker inkomsterna bara till att betala räntorna. Så långt kan det naturligtvis inte gå i verkligheten. Antingen klarar vi att ta oss själva i kragen och hejda budgetunderskottets tillväxt, eller också blir vi satta under förmyndare, som får rycka in och styra oss undan en statsbankrutt.

Med fog kan det sägas att budgetunderskottet ökade starkt under den borgerliga regeringsperioden. Det är dock missvisande att, som Olof Palme gjorde här i dag, jämföra med 1976, då budgetunderskottet var nästan noll. Förklaringen härtill är rent teknisk: de kraftiga lönehöjningarna vid mitten av 1970-talet medförde en tillfällig förbättring av budgetsaldot. En del av dessa skatteinkomster skulle två år senare betalas vidare till kommunerna. Men framför allt lade löneexplosionen grunden till våra nuvarande balansrubbnings genom att fördärva Sveriges konkurrenskraft jämfört med andra länders.

Det är också felaktigt när socialdemokraterna säger att skatterna steg under den borgerliga regeringsperioden. Vi lyckades tvärtom hejda den tidigare så snabba skärpningen av skattetrycket vid en nivå av ca 50 % av BNP. Men om det lyckades oss att hålla igen på skattesidan, gick det sämre att bemästra den offentliga utgiftsökningen.

Samtliga politiska partier gjorde i mitten av 1970-talet felet att uppfatta de

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

ekonomiska problem som då uppträdde som utslag av en vanlig konjunkturedgång – om än djupare och mer långvarig än tidigare. Vi moderater blev först med att inse att avmattningen i stället hade strukturella orsaker, som inte kunde avhjälpas med efterfrågestimulerande åtgärder utan krävde förändringar av mer grundläggande natur.

Sedan kärnkraftsomröstningen var avklarad, fick vi de andra borgerliga partierna med på en besparingspolitik med neddragningar på budgetens utgiftssida. Inför 1982 års val förelåg det borgerlig enighet om att det i statsbudgeten för 1983/84 krävdes besparingar med ytterligare ca 12 miljarder kronor. Och i själva valrörelsen betonade vi moderater nödvändigheten av att skyndsamt ta itu med de strukturella problemen i svensk ekonomi.

En viktig orsak till att det dröjde med den nödvändiga omläggningen av den ekonomiska politiken var, att socialdemokraterna i opposition vildsint attackerade alla förslag till besparingar och till förstärkning av marknads ekonomin. Deras återtagande av regeringsmakten på basis av ett nostalgiskt valbudskap medförde med nödvändighet en försening av den kursomläggning som förr eller senare måste ske.

Även om det skulle finnas en politisk majoritet däremot, kommer offentliga utgiftsminskningar att tvingas fram. Jag har tidigare sagt – och jag upprepar det nu – att socialdemokraterna motvilligt och under utläggande av rökridåer kommer att lägga om sin ekonomiska politik i åtstramande riktning under mandatperioden. De befinner sig då i den parlamentariskt ovanliga men tacksamma situationen att de tre borgerliga oppositionspartierna är beredda att gå längre i besparingshänseende än den ekonomiskt ansvariga regeringen själv vågat i sin första budgetproposition.

Sveriges ekonomiska problem har således, fru talman, strukturella orsaker. De offentliga utgifternas allt större andel av den samlade produktionen har hållit nere växtkraften i ekonomin. Höga skatter har dämpat de ekonomiska drivkrafterna. Regleringar och tilltagande byråkrati har minskat anpassningsförmågan. Och ett alltmer centraliserat system för avtalsförhandlingar har skapat stelhet i lönestrukturen.

Dessa förhållanden motiverar i sig kraftiga förändringar i det ekonomiska livet. Men därtill kom oljeprischockerna under 1970-talet och skärpte kraven på en snabb strukturomvandling. Sverige valde – liksom en rad andra, företrädesvis mindre, välfärdsländer – att försöka undvika obehaget. Vi sköt anpassningen på framtiden med hjälp av upplåning och devalveringar.

Som botemedel var dessa åtgärder tvivelaktiga redan när de vidtogs av borgerliga regeringar, eftersom de inte gick till roten med det onda. Men dels var diagnosen då inte säker och slutgiltig, dels undvek vi i alla fall att medicinera mer än nödvändigt. Den nya socialdemokratiska regeringen sätter däremot en ära i att driva på den offentliga utgiftsexpansionen med åtföljande krav på upplåning. Den tog också till mer än nödvändigt vid nedskrivningen av den svenska kronan. Det är säkert ingen tillfällighet att de länder i Europa som devalverat under senare tid dessförinnan hade fått nya socialistiska regeringar – utöver Sverige t. ex. Spanien och Grekland.

Det är säkert heller ingen tillfällighet att när västvärlden nu söker efter en ledstjärna för vägen ur den ekonomiska krisen, så knyts förväntningarna till en kommande uppgång i USA. Där har den i dagens debatt så förkättrade Reaganadministrationen lyckats få ner inflationstakten och räntenivån så långt att en försiktig återhämtning kan inledas. Ett annat land som väntas ge draghjälp är Japan. Där förs en ekonomisk politik som allt oftare framställs som ett föredöme för andra industriländer. Där har man inte tvekat att ta de omställningar som t. ex. oljeprishöjningarna krävt. Och där sitter alltsedan krigsslutet den nu mest långlivade konservativa regeringen i en demokrati.

Det ger ett lätt patetiskt intryck, när regeringen i dessa dagar propagerar för en mer expansiv politik i västvärlden. Med ett budgetunderskott på bortåt 100 miljarder måste vi i Sverige anses göra vad på oss ankommer i den vägen. Att underbalansera mer i stimulerande syfte vore rent dåraktigt. Vi kan inte heller begära att andra länder, som lyckats få ner sin inflationstakt och räntenivå, skall riskera dessa nyvunna framgångar bara för att hjälpa oss ur problem som vi inte förmår att själva ta itu med. Nej, det duger inte i dessa sammanhang att lita på andras välvilja. Vi måste själva vidta de åtgärder som krävs för att anträda vägen till återställd balans och återupptagen tillväxt.

Det är i detta syfte vi moderater har utformat våra partimotioner till årets riksdag. Det genomgående temat är att förstärka marknadsekonomin och återställa drivkrafterna i det svenska samhället. Det gör vi genom att dra ner den offentliga utgiftsökningen till noll, genom att sänka skatterna, särskilt på produktionen, och genom att avreglera och avkrångla det svenska samhället. På detta sätt låter vi den enskilde behålla mer av ersättningen för sina arbetsinsatser, samtidigt som individer och familjer får större möjligheter att själva efter egna önskemål forma sin tillvaro. Vi moderater vill vända på den socialdemokratiska modellen. Vi vill dra åt svångremmen för oss politiker och ge människorna mera svängrum.

Ju längre, fru talman, vi dröjer med att slå in på denna kurs, desto större växer sig de nya fördelningskonflikterna i det svenska samhället. De traditionella motsättningarna mellan kapital och arbete, mellan högre och lägre inkomsttagare, mellan stadsbor och landsbygdsbefolkning håller alla på att avta. Men i inflationens och den stora statsupplånings spår följer nya spänningsförhållanden: mellan den privata och den offentliga sektorn, mellan yrkesverksamma och ej yrkesaktiva grupper och mellan dagens och morgondagens generationer.

Inte minst konflikten mellan generationerna kan komma att alstra betydande social oro de närmaste åren. Utan tvivel håller dagens aktiva generation på att bädda mycket obekvämt för våra ungdomar. Inte nog med att de får en sämre utbildning än vad de kunde ha erbjudits. Inte nog med att vi har organiserat arbetsmarknaden på ett sätt som gör utträdet på arbetsmarknaden svårare än vad det hade behövt vara. Dessutom lånar vi upp medel för att kunna behålla en konsumtionsnivå som vi inte själva förmår att göra rätt för. Dessa skulder förutsätter vi att våra efterkommande skall betala tillbaka, vilket innebär att de i motsvarande mån får avstå från

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

egen konsumtion. Eftersom de stora balansbristerna i ekonomin medför att tillväxten blir liten, betyder detta att vi dömer våra efterkommande till en lägre levnadsnivå än vad vi anser vara oundgänglig för egen räkning.

Till råga på allt förutsätter vi att morgondagens svenskar ur sitt krympande konsumtionsutrymme skall betala växande avgifter för pensioneringen av vår generation. Riksförsäkringsverket har nyligen för regeringen klarlagt, att ATP-avgiften under senare delen av 1980-talet behöver höjas med en procentenhet om året. Detta läggs då ovanpå andra planerade löne- och skattehöjningar, t. ex. dem som skall tas ut för uppbyggnaden av ett system med kollektiva löntagarfonder.

Förutom att det här sättet att skicka kedjebrev till kommande generationer är omoraliskt, är det ohållbart även på kort sikt. Det dröjer inte länge förrän människor, som står litet längre ner på listan, börjar fråga sig om deras barn kommer att ställa upp för dem på samma sätt som de förväntas göra för sina föräldrar. När förtroendet på detta sätt sviktar, befinner vi oss i något som måste betecknas som en kris för hela vårt samhällssystem.

Ungdomar i början av sin yrkesverksamhet kommer rimligen att söka en väg att slippa undan den föregående generationens konsumtionskrediter och de pensionsåtaganden som deras föräldrar aldrig på samma sätt finansierade för sina föräldrar. De finner då snabbt att ett sätt är att lämna landet. Den utvägen kommer inte att stå öppen för alla. Men vi kan redan se hur den utnyttjas av allt fler, vilkas krafter vi skulle behövt i arbetet på att förnya och bygga ut det svenska näringslivet. Allt fler av våra dynamiska entreprenörer och framtidsmänniskor på olika områden flyttar ut och slår sig ner i södra England och annorstädes, där de tycker sig få bättre utlopp för sina ambitioner och dessutom ser ett större resultat av sina ansträngningar.

Fru talman! Jag har velat ta upp dessa perspektiv, eftersom jag bedömer dem som lika aktuella som reella. Samhällssolidariteten ställs på nya prov. Vi kan inte i längden bortse från eller undertrycka den enskilda människans strävan att förbättra villkoren för sig själv och sina närmaste. För om man tänker efter ser man att det är just detta som framstår som mätaren på framåtskridande: att ens egna barn får det bättre än vad man själv hade det. Om vi inte utgår från denna fundamentala sanning, om vi inte satsar på en liberal frigörelse där den enskilde ges större handlingsutrymme och beslutsrätt, då klarar vi inte att återföra Sverige på rätt kurs igen. Med moderat politik kommer det att gå. Och det är min förvisning, att den snabbt kommer att få ett allt större genomslag.

Anf. 21 NILS ÅSLING (c):

Fru talman! För varje dag som går denna höst och vinter bjuder regeringen Palme svenska folket på nya överraskningar. I går eftermiddag meddelade ledningen för Svenska Varv att koncernen inte längre genomför sin strukturplan eftersom regeringen nu skall överta det företagsekonomiska ansvaret från koncernledningen. För många kanske det föreföll som ett relativt oskyldigt meddelande om att staten som ägare tar ansvaret fortsättningsvis för varvsgruppen. Så är emellertid ingalunda fallet. F. n.

arbetar Svenska Varv efter en strukturplan, till sina principer antagen av riksdagen 1980, enligt vilken gruppen skall uppnå lönsamhet och där den inte kan göra detta ta konsekvenserna, dvs. lägga ner eller avyttra verksamheten. Nu har alltså varvskoncernen tydligen fått nya direktiv. Man skall inte längre sträva mot att rationalisera och anpassa verksamheten till marknadens och företagsekonomis krav. Nu skall varvsverksamheten upprätthållas till varje pris, om än i reducerad omfattning. Man har alltså förändrat varvspolitik till att bli arbetsmarknadspolitik.

Regeringen vågar tydligen inte, av rädsla för lokala opinioner, ta ställning till vilket varv som måste läggas ner för att det andra varvet skall få en rimlig chans till överlevnad och för att gruppen som sådan skall kunna bedriva sin verksamhet enligt företagsekonomiska principer. Detta vittnar inte, fru talman, om handlingskraft. I stället flyr man verkligheten på ett sätt som kommer att visa sig ödesdigert för andra strukturinsatser i samhället. Vad är det nämligen som motiverar speciella undantag för varvsnäringen i kraven på lönsamhet och effektivitet? Måste man inte i andra krisdrabbade företag fråga sig: När nu regeringen övergett kravet på lönsamhet och marknadsanpassning inom varvsindustrin, varför kan man då inte göra det i andra branscher och i andra företag? Det står i dag klart att regeringens stolta deklarationer om avveckling av subventioner och krav på lönsamhet bara var löst prat, ännu ett löfte, som när man väl skall ta ansvaret visar sig ha noll och intet värde.

Beskedet beträffande den ändrade inriktningen av varvspolitik är mycket anmärkningsvärt, och det finns därför anledning att kräva att finansministern här i dag ger sin syn på principerna för statligt företagande. Är nu de nya signalerna till Svenska Varv de nya principer som skall tillämpas av den socialdemokratiska regeringen? Kammarans ledamöter bör få ett auktoritativt svar på den frågan här, nu i dag, av finansministern, eftersom det är av avgörande betydelse för bedömningen och värderingen av hela budgeten och av den ekonomiska politiken, som finansministern här huvudansvaret för.

I finansutskottet har vi nu påbörjat behandlingen av finansplanen och riktlinjerna för den ekonomiska politiken sådana de har presenterats från regeringen och från oppositionen i alternativa motioner och program. Vi har redan kunnat konstatera att den tvärsäkerhet beträffande inriktningen av den socialdemokratiska politiken, som vi mötte först i höstas men också i samband med budgetpropositionens presentation i januari, har tonats ner. Själsäkerheten är inte längre lika påfallande, även om finansministern gör heroiska försök att hålla fanan högt. Industriverkets industriprognos bekräftar vad man länge haft på känn, nämligen att höstens devalvering inte får den markanta effekt på relativpriserna på svenska produkter som man då förutsatte och hoppades. Enligt SIND:s prognos är det egentligen bara 2 % av de 16 som devalveringen omfattade som nu är kvar och slår igenom i form av en sänkning av relativpriserna. Företagen har alltså varit tvungna att gå försiktigt fram på världsmarknaden, och ännu en gång finns det anledning konstatera att det inte fanns någon rimlig proportion i dimensioneringen av

devalveringen. Även om det är för tidigt att ge ett slutgiltigt omdöme, är det uppenbart att den i hög grad kommer att framstå som ett slöseri med resurserna i vår stabiliseringspolitik och som ett slöseri med vårt internationella förtroende och vår goodwill.

Samtidigt kan vi notera att världsmarknaden är oförändrat osäker. Det finns klara expansiva drag t. ex. i USA, men det finns också tendenser som håller tillbaka. Vid Davoskonferensen i förra veckan deklarerade finansminister Lambsdorff att för västtysk del var det inte fråga om att medverka till någon solidarisk expansionistisk politik utan först och främst att slå vakt om det egna försvaret mot inflationen. Jag tror att det yttrandet av den västtyske finansministern är ganska representativt för vad många ansvariga politiker ute i världen allttjämt anser som vägledande för sitt agerande. Detta är naturligtvis djupt beklagligt, och allt tal om samförstånd för en mer expansionistisk politik är alltså ännu uppenbarligen ett önsketänkande. Sverige kan inte, trots sitt stora exportberoende, vänta på att en internationell konjunkturuppgång ensam och som genom ett trollslag skall lösa våra problem. Vi måste alltså ta itu med våra problem själva och med all kraft.

Man måste då inför finansutskottets arbete konstatera att socialdemokraterna med sin ekonomiska politik lever kvar i illusionen att det är den internationella utvecklingen som främst skall bidra till att lösa problemen. Det av mig nyss refererade meddelandet från Svenska Varv är dessutom ytterligare en indikation på att regeringen är inne i ett skede av handlingsförlamning, där man av rädsla för att utmana opinioner och intressegrupper, möjligen också av rädsla för att bryta alltför många av sina vallöften, har släppt greppet om de statliga utgifterna. Finansministern har nu blivit den ekonomiska politikens permanenta trafikfara, ständigt överkörd av sina kolleger. Det är den slutsats som en bred opinion måste dra av händelseutvecklingen.

Centerpartiet har i sin partimotion om den ekonomiska politiken skisserat några åtgärder som vi upplever som angelägna för att arbetet med att restaurera svensk ekonomi på nytt skall bli meningsfullt och effektivt. Vår strategi har vi utvecklat på tre huvudområden.

1. Den ekonomiska politiken måste främja ett näringsliv som är mindre sårbart och alltså mer differentierat och decentraliserat och som främjar de enskilda människornas direkta ansvarstagande och engagemang i produktionslivet. Vi kan därför inte acceptera att regional balans utmönstrats som ett övergripande mål för den ekonomiska politiken. Jag vet mycket väl att finansministern i ett svar här i kammaren i går förklarade sig. Men förklaringen var ganska ansträngd och vittnade om att regeringen trots allt släppt taget om regionalpolitiken, vilket vi mycket beklagar och anser vara en återgång till 1960-talets flyttlasspolitik. Arbetet med förnyelsen av svenskt näringsliv måste fortgå. Forskning och utveckling och innovationspolitiken är alltså strategiska områden, men det finns också sektorer där befintliga företags situation måste förbättras och underlättas med relativt enkla och vardagsnära medel. Enligt vår uppfattning måste alltså de åtgärder som

vidtagits under regeringarna Fälldin för att förbättra riskkapitalförsörjningen till företagen bestå och fortsätta. Men det finns också detaljreformer som behöver genomföras. En sådan betydelsefull reform för de mindre företagen är att få en mer kostnadsrelaterad fördelning av de sociala kostnaderna, dvs. arbetsgivaravgifterna, på företagen. Det är ett känt faktum att mindre företag har en mindre sjukfrånvaro än större företag. Ändå betalar man samma arbetsgivaravgift. Centern föreslår nu att arbetsgivaravgiften differentieras så, att man kan sänka den för de mindre företagen och få en bättre anpassning av kostnaderna till verkligheten. Det är ett exempel på en vardagsnära men angelägen reform inom företagsssektorn som ytterligare skulle kunna förbättra klimatet och utvecklingsförutsättningarna för de många små företagen.

2. Vi måste anpassa konsumtionen till produktionen och fullfölja mittenregeringens framgångsrika kamp mot inflationen. Det är därför, och inte som ett självändamål, vi måste begränsa den offentliga sektorns expansion och pressa tillbaka budgetunderskottet. Kortsiktigt hör detta också ske genom att man tar alla tillfällen till besparingar i anspråk, även sådana med engångseffekt. Det är därför vi menar att åtgärder som t. ex. att avveckla de fonder som finns inom den statliga verksamheten och lägga in dem under budgeten är en rimlig åtgärd även om budgeteffekten är av engångskaraktär. På samma sätt är naturligtvis åtgärderna att privatisera bostadslånemarknaden, dvs. att flytta ut bostadsfinansieringen från statsbudgeten till kreditmarknadens institutioner, befogade enligt samma filosofi. Dessa besparingar – delvis av engångskaraktär, delvis av återkommande karaktär – svarar för ungefär hälften av våra redovisade besparingar på 21 miljarder kronor. Vi fullföljer därmed vad t. ex. ett enigt finansutskott uttalat om avvecklingen av de statliga fonderna.

3. Vi måste komplettera kortsiktiga besparingar med systemförändringar som bryter automatiken på budgetens utgiftssida. Vi begär alltså att regeringen skall presentera ett detaljerat och genomarbetat förslag i ett krisprogram om hur automatiken skall kunna brytas med bibehållet skyddsnät för de sämst ställda i samhället. Om ett krisprogram av denna karaktär genomförs med tillräcklig kraft och konsekvens bör det kunna vara tidsbegränsat till en period på tre eller fem år.

För finansutskottets behandling av centerns förslag vore det angeläget att finansministern här i dag kunde ge ett besked om sin inställning i frågan om att bryta automatiken, liksom om det med dessa förslag nära kopplade kravet från centerns sida på en översyn av hela ATP-systemet. Regeringens löfte – jag skulle vilja kalla det för dess förhastade löfte – om full värdesäkring av pensionerna fr. o. m. 1984 gör detta krav särskilt angeläget.

Fru talman! Svensk ekonomi är nu inne i ett skede där de fromma förhoppningarna om internationell draghjälp för vår ekonomi måste bytas mot mer av realism och konkreta åtgärder.

Jag vill gärna instämma i vad statsministern sade om nödvändigheten av att riva murar och söka samförstånd. Men jag måste erkänna att mot bakgrund av regeringens agerande under de senaste månaderna lät Olof Palmes vädjan

patetisk och förde för mig tankarna till Shakespeare och hans Prins Hamlet.

Anf. 22 ROLF WIRTÉN (fp):

Fru talman! Människor i Sverige måste mer få chansen att lita på sina egna arbetsinkomster och mindre vara beroende av olika bidragssystem och subventioner. Det är ett led i folkpartiets strategi i den ekonomiska politiken. Då kan vi minska den offentliga sektorn – den utgör nu 70 % av bruttonationalprodukten – så att den kan finansieras utan samhällsekonomiska skador. Strategin bygger på insikten att våra grundläggande problem är underskottet i bytesbalansen och underskottet i statsbudgeten. Inget av dessa problem går att lösa över en natt, utan det krävs långsiktiga och konsekventa åtgärder under en längre tid.

Underskottet i våra utrikes betalningar är det första strukturella problemet. Det är i och för sig glädjande att även socialdemokraterna nu har insett skillnaden mellan inhemsk efterfrågan och utländsk efterfrågan. För ett år sedan skrev jag, fru talman, i finansplanen: "Vi kan inte ersätta en för låg utländsk efterfrågan på svenska varor och tjänster med en stimulans av inhemsk efterfrågan. För att finansiera en sådan expansion skulle staten bli tvungen att låna än mer, vilket skulle leda till ett tryck uppåt på räntor och inflation och medföra ökade risker för valutautflöde."

För att komma till rätta med bytesbalansunderskottet krävs kort uttryckt mer efterfrågan från utlandet på våra svenska produkter. Vi måste stärka den konkurrensutsatta sektorn i ekonomin, så att den kan expandera och dra till sig mer resurser. Bara då kan den producera och sälja så mycket varor och tjänster att vi kan betala för vad vi vill importera och vad vi vill ge i t. ex. u-landsbistånd.

Socialdemokraternas devalvering i höstas innebär otvivelaktigt att konkurrenskraften har förbättrats för både exportföretagen och de företag som på hemmamarknaden konkurrerar med importörer. Detsamma gällde f. ö. den devalvering som mittenregeringen gjorde i september 1981. Efter den devalveringen återtog Sverige också ca 2 % av de tidigare, på grund av kostnadsexplosionen i mitten på 1970-talet, förlorade marknadsandelarna.

Men lika viktigt som att skapa en plötslig konkurrenskraftsförbättring är att skapa förutsättningar för att denna skall kunna bevaras. Och därvidlag är läget tyvärr ganska dåligt genom den politik som socialdemokraterna för.

Regeringen räknar i årets finansplan med en inflation på 11,5 %. Detta är med största sannolikhet en underskattning. Som ett kuriosum kan nämnas att inflationsprognosen i finansplanen bara en enda gång, år 1978, legat högre än utfallet. Regeringen lär inte förbättra statistiken med nu föreliggande prognos.

Siffrorna för inflationen i Sverige kommer under 1983 att ligga bland de högre i OECD-länderna. I t. ex. Västtyskland, Japan och USA förväntar man prisstegringar på under 5 %, både i år och nästa år. Med en

inflationstakt i Sverige som är två tre gånger så hög kommer kostnadsläget snabbt att försämras.

Regeringen säger visserligen att inflationen i år blir en "engångsinflation". Och det måste man naturligtvis säga. Det tråkiga är bara att ingen tror på det.

Det finns nämligen inga konkreta förslag som kan tänkas medverka till att prisstegringstakten skulle sjunka framöver. De offentliga utgifterna ökar rekordmycket, budgetunderskottet likaså. Dessa ting är som finansministern väl vet inflationsdrivande. Det står f. ö. också att läsa i texten i finansplanen, men tyvärr har man inte dragit några slutsatser.

Det verkar som om regeringen vill bekämpa inflationen genom att höja diverse skatter. Exempelvis sägs det att den aviserade utdelningsskatten på företagen skall motverka okontrollerad och oönskad löneglidning. Samma sak sades f. ö. redan i höstas utan att man gjorde något försök att visa hur detta intressanta fenomen skulle uppkomma. Inte heller nu ges det någon förklaring till varför det skulle bli som regeringen säger. Min egen teori om varför en sådan analys saknas är att regeringen inte har lyckats finna några skäl till att den skulle vara sann eller ens trolig. Det mest sannolika är i stället att utdelningsskatten och diverse andra förslag i samma riktning är ett steg på vägen mot kollektiva löntagarfonder.

Man påstår också att prisreglering och intensifierad prisövervakning är ett led i kampen mot inflation. Men i det fallet är det ju så, att det finns ett relativt nyutkommet betänkande från prisregleringskommittén som säger precis tvärtom.

Nej, sanningen är tyvärr den att regeringen verkar ha givit upp kampen mot inflationen. Inflationsförväntningarna har tagit ny fart.

Man kan notera att det inte skulle behöva vara så. Efter devalveringen i september 1981 sjönk inflationen. Det berodde naturligtvis inte på devalveringen som sådan, som ju måste höja priserna. Det berodde i stället på den ekonomiska politik som den dåvarande regeringen förde, med stram finanspolitik och t. ex. sänkning av mervärdesskatten. Den nuvarande regeringen gör precis tvärtom.

För att lösa bytesbalansproblemet krävs det tid, förmodligen ganska lång tid. Och under hela denna tid måste kostnadsläget i Sverige förbli gynnsamt. Annars sker nämligen inte de förändringar som behövs inom näringslivet. Det krävs ju ganska omfattande strukturförändringar till förmån för den konkurrensutsatta sektorn, och även inom denna till förmån för den verksamhet som möter en expanderande efterfrågan. Avtalsrörelsens uppläggning och utfall blir därför i hög grad avgörande.

Dessutom krävs en marknadsekonomi som fungerar, och att återskapa detta är också någonting som tar tid. Tyvärr tycks regeringen inte alls vara beredd att göra något i detta hänseende – i stället går man snarare motsatt väg. T. ex. verkar det som om man tror att man kan få fram mer investeringar genom att ytterligare klämma åt företagens vinster och genom att förstöra marknaden för riskvilligt kapital genom att avskaffa aktiefondssparandet. Detta är naturligtvis helt ologiskt.

För att "vrida" efterfrågan så att en större del kommer från utlandet måste devalveringen kompletteras med en stram finanspolitik. I regeringens finansplan beräknas åtstramningen av den inhemska efterfrågan till litet mindre än 1 % eller i kronor uttryckt 5 miljarder. Eftersom ingen önskar annat än att investeringarna skall öka, är det den del av den inhemska efterfrågan som utgörs av konsumtion som får stå för åtstramningen.

Vi har inget att invända mot den bedömning som regeringen gör just i detta avseende. Med den prognosen för världshandels utveckling och vår exportvolym kommer ett bidrag till BNP-tillväxten på ca 2 % från utlandet. Vi vet också erfarenhetsmässigt att efterfrågetrycket inom den inhemska sektorn bör hållas klart lägre för att den nödvändiga omflyttningen av resurser till den konkurrensutsatta sektorn skall ske.

Med hänsyn till näringslivets efterfrågesituation och arbetsmarknadsläget är det olämpligt med alltför stor åtstramning. Vi gör ungefär samma bedömning som regeringen av hur mycket åtstramning som ekonomin i dag kan tåla. Däremot har vi en i allra högsta grad annorlunda uppfattning om hur denna åtstramning bör ske. Den bör nämligen drabba den totala konsumtionen, dvs. både privat och offentlig. I regeringens politik är det bara den privata konsumtionen som drabbas. Svångremmen på löntagarna dras åt med besked.

Detta leder fram till det andra viktiga strukturproblem som man måste komma till rätta med i svensk ekonomi, nämligen underskottet i budgeten och de offentliga utgifternas snabba ökningstakt. I årets budget ökar de offentliga utgifterna med 42,7 miljarder kronor jämfört med 1982 års budget. Det är ett nytt rekord som herr Feldt därmed har slagit. Det är faktiskt en ökningstakt på 17 %, och budgetunderskottet överstiger 90 miljarder kronor.

Nu hävdar herr Feldt visserligen att budgetunderskottet i årets budget sjunker jämfört med 1982/83. Men det beror ju enbart på att finansministern redan i höstas öste på med utgifter och i ett slag lyckades öka budgetunderskottet för innevarande budgetår från ca 75 miljarder till ca 91 miljarder. Det är inte heller en dålig bedrift, om man aspirerar på att komma in i Guinness rekordbok. Men i alla andra avseenden är det faktiskt mycket dåligt.

I budgetpropositionen 1982 hade mittenregeringen lyckats få ner ökningen av de offentliga utgifterna från 22 miljarder, som den var året före, till 14 miljarder kronor. Det var faktiskt bara en ökningstakt på 6 % för statsutgifterna. Statsutgifterna närmar sig nu med stormsteg 300 miljarder kronor, och förmodligen kommer de offentliga utgifterna redan i år att motsvara 70 % av BNP. Men regeringen gör ingenting ordentligt åt detta.

Tvärtom har man ju rivit upp de besparingar som riksdagen tidigare hade beslutat om. Utgifterna kommer att fortsätta att rusa i höjden med hög grad av automatik. Det finns visserligen i finansplanen och budgeten någon diskussion om nödvändigheten av att på sikt begränsa denna automatik, göra olika översyner av de regelsystem som nu gäller osv. Men lika litet som när det gäller inflationsbekämpning är det tillräckligt med ord – det krävs faktiskt

konkreta åtgärder. Och de enda som hittills har vidtagits har tyvärr ökat automatiken i stället för att ha minskat den.

Socialdemokraterna har uppenbarligen inte gripit sig an detta problem med ökningen av de offentliga utgifterna på allvar. De har t. o. m. i tidigare uttalanden fört fram tankar om en "plan för rättvisa skattehöjningar". Av detta tvingas man dra slutsatsen att den socialdemokratiska budgetpolitiken skall försöka lösa problemet genom att höja skattetrycket ytterligare. Det är ju också den väg man redan i höstas slog in på.

En sådan politik lider av flera brister. Först och främst kommer den sannolikt inte att fungera ens på kort sikt. Skattetrycket i Sverige är nu så högt att ytterligare höjningar inte förefaller ge särskilt stora ökningar i statens skatteinkomster. Höjningar av skattesatser leder i stället till att basen för andra skatter sjunker, så att de totala skatteinkomsterna knappast ökar.

Men även om skattehöjningar skulle ge kraftigt ökade statsinkomster, skulle en sådan politik vara fel. Vi har redan världens högsta skattetryck. Ytterligare höjningar kommer att leda till sämre tillväxt och sämre fungerande marknader inom hela ekonomin. Varför skulle någon individ vilja jobba mer eller byta till ett annat jobb, om staten tar nästan hela inkomstökningen? Och varför skulle någon vilja ge sig in på något så äventyrligt som att starta ett nytt företag för att utveckla någon idé, om staten ändå tar merparten av vinsterna?

Nej, skattehöjningspolitik kommer inte att fungera, och då tvingas man bara konstatera att regeringen inte har någon strategi för hur man skall lösa problemet med en utgiftsandel på 70 % och skatter och avgifter på ca 50 %. Eller kan finansminister Feldt här ange socialdemokratins strategi för att lösa detta problem? Det sägs i varje fall inte något om detta i finansplanen.

Folkpartiet föreslår att riksdagen beslutar om besparingar på ca 10 miljarder kronor på helår räknat. Vi menar också att regeringen måste återkomma till riksdagen med en plan för hur man avser att lösa den offentliga sektorns långsiktiga finansieringsproblem. Folkpartiet menar t. ex. att sambandet mellan individens förmån och aktuell utgift måste stärkas i flera av de nu existerande försäkringssystemen. Det gäller t. ex. sjukförsäkringssystemet och arbetslöshetsförsäkringssystemet. Det gäller också ATP-systemet. De beräkningar som riksförsäkringsverket nyligen gjort om avgifternas ökningstakt framöver manar till eftertanke.

Effekten av de besparingar folkpartiet föreslår är att den nödvändiga åtstramningen av den inhemska efterfrågan inte bara skulle drabba löntagarna och inte heller bara den privata konsumtionen. Vi menar nämligen att åtstramningen måste drabba både privat och offentlig konsumtion. Regeringen har uppenbarligen inte någon sådan ambition, utan dess åtstramning skall bara drabba den privata konsumtionen. Den offentliga skall fortsätta att expandera. Det är vad man kan läsa ut av finansplanen.

Fru talman! Det är icke en politik som skapar trygghet i fråga om hur vi skall kunna få balans i den ekonomiska politiken.

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 23 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Fru talman! I debatterna mellan företrädare för socialdemokraterna och för de borgerliga partierna får frågorna om ekonomin en mycket ensidig belysning. Man undviker att ta upp grundläggande spörsmål som motsättningen mellan kapitalets och folkhushållets intressen. När man talar om förutsättningarna för den ekonomiska utvecklingen, så tar man för givet att kapitalägarna alltför skall ha den avgörande makten.

Man ser det som självklart att dessa kapitalägare även i fortsättningen skall kamma hem sina vinster. Lika självklart är det att om någon skall offra något, så blir det de som arbetar som får göra det, de som med sitt arbete producerar de värden som hela vårt samhälle är uppbyggt på.

Från socialdemokratiskt håll brukar man ofta berömma sig av att ha visioner om framtiden. Men var är visionerna nu, när de verkligen behövs? Som hönans blick fixeras vid kritstrecket, binds inte bara borgerligas utan också socialdemokraters ögon av konjunkturkurvor och börsnoteringar.

Vänsterpartiet kommunisterna betraktar inte kapitalismen som en orubblig storhet, och vi kan inte acceptera att politiken reduceras till bokföringsteknik. Vi inser naturligtvis allvaret i underskottet i statsfinanserna. Men vi vet också att underskott kan vara av olika slag. De kan bero på att enorma resurser sätts in för att hålla en tynande kapitalism under armarna – det är förhållandet i vårt land. Men de kan också bero på en planmässig satsning för att utveckla näringslivet – det borde vara förhållandet i Sverige. Vi kan leva med budgetunderskottet – vi kan t. o. m. öka på det. Det beror helt och hållet på vilka värden som finns i samhället och vilka värden som framöver kommer att produceras.

Det svenska näringslivet har under praktiskt taget hela efterkrigstiden undergått en omfattande strukturrationalisering. Denna har haft olika innebörd i olika branscher och från tid till annan. 1950- och 1960-talens geografiska koncentration av industri och förvaltning till landets södra delar, med stora folkomflyttningar som följd, motiverades med att den var nödvändig för att klara jobben. Den processen var inte mer än avslutad när kristendenserna började visa sig i den ena branschen efter den andra. Textil-, konfektions- och skoindustrin drabbades av en våg av nedläggningar. Varvsnäringen har följt efter. Den svenska sjöfarten har i det närmaste utplånats. Stålintustrin har omorganiserats på en betydligt lägre nivå än tidigare, men problemen finns kvar. Gruvindustrin har drabbats av omfattande nedläggningar, och flera hotar.

Vi noterar de högsta arbetslöshetssiffrorna sedan 1930-talet, trots att enorma resurser sätts in i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Industriinvesteringarna sjunker. Kapitalet ägnar sig åt spekulationer i stället för produktiva satsningar. Koncentrationen av ägande och makt ökar, och det svenska kapitalets sammanvävning med internationella finansimperier fortsätter. Arbetare och tjänstemän tvingas acceptera reallöneminskningar. De socialpolitiska reformer som arbetarklassen tillkämpat sig ifrågasätts. Inte ens skolans område undantas från nedskärningar. Arbetarnas krav på bättre arbetsmiljö slås tillbaka med hotet om arbetslöshet.

Fru talman! Vi måste i det här läget fråga oss: Vad skall en arbetarmajoritet i riksdagen användas till? Kan vi nöja oss med de reformer som har genomförts under 1950- och 1960-talen, framför allt när det gäller socialpolitikens och utbildningens områden? Uppenbarligen kan vi inte det, och det främst av två skäl.

För det första hotas dessa reformer av den ekonomiska utvecklingen. De borgerliga regeringarna lyckades på sin tid genomföra konkreta försämringar på en rad olika områden med hänvisning till det statsfinansiella läget. Även i socialdemokratiska kretsar finns i dag tongångar som går i samma riktning. Jag vill påminna om den debatt som drogs i gång för några år sedan av vissa fackliga företrädare, som ifrågasatte möjligheterna att upprätthålla ATP-systemet. Vad det hela handlar om är att den ekonomiska tillväxten har stoppat upp och t. o. m. ersatts av en tillbakagång i vissa avseenden.

För det andra återstår oändligt mycket att göra, innan en rättvis fördelning av samhällets rikedomar har uppnåtts och innan vars och ens rätt till dragliga levnadsvillkor har tillgodosetts. Det är detta som måste vara den politiska uppgiften för arbetarrörelsens partier. Låt mig nämna några viktiga områden.

Det privata näringslivet förmår inte att upprätthålla sysselsättningen. Detta framgår med all önskvärd tydlighet av de senaste 15 årens utveckling på arbetsmarknaden. Om vi summerar alla dem som i dag är arbetslösa eller undersysselsatta, så kommer vi upp i tal kring en miljon människor. Omfattningen av arbetslösheten är sådan, att inte ens en mycket kraftig konjunkturstegring kan lösa problemen. Med nuvarande politik har vi inget annat än fortsatt ökande arbetslöshet att förvänta oss. Industrier läggs ner eller skär ner arbetsstyrkan. Tillverkningsprocesser automatiseras. Tempot i arbetet ökas. Allt större och orimligare krav på anpassbarhet ställs på de anställda i industrin.

Produktionen av varor och nyttigheter utgör grunden för folkförsörjningen. När produktionsapparaten sviktar, så ger det omedelbart utslag i levnadsstandarden. Vi befinner oss inte i någon akut försörjningskris i vårt land – långt därifrån. Men situationen har stadigt försämrats under en följd av år. Tecknet på det är att levnadsomkostnaderna ökar snabbare än lönerna. Låginkomsttagare och barnfamiljer har stora försörjningsproblem i dag. Bl. a. har detta visat sig genom en kraftig ökning av socialhjälpkostnaderna i många kommuner. Vi håller på att få en ökning av trångboddheten, eftersom barnfamiljer byter ner sig till mindre lägenheter för att klara hyrorna och eftersom många unga människor bor kvar i sina föräldrahem.

Alltför många förhöll sig alltför okritiska till 1950- och 1960-talens ekonomiska tillväxt. Man såg rikedomarna som strömmade ut genom fabriksportarna men inte gaserna som strömmade ut genom ventiler och skorstenar eller gifterna och avfallet som välldes ut med avloppsvattnet. Stora skador hade redan vållats innan man tog itu med de här problemen. Gång på gång har vi också fått uppleva hur naturvårdsintressen har fått ge vika för industrins behov.

Men miljön är inte bara luft, mark och vatten. Den är samhällsplanering i vid bemärkelse. Den är arbetsvillkor. Den är trafik, och framför allt är den resurshushållning. Vi kan räkna upp område efter område – punkt efter punkt – och vi finner att i praktiskt taget varje avseende står de allmänna intressena och arbetarklassens intressen på samma sida mot det privata näringslivet.

Trots de reformer som har genomförts på skolans område, återspeglar den alltjämt klassförhållandena i samhället. Arbetarbarnen missgynnas i en rad olika avseenden. Omkring 10 % av eleverna slås ut ur grundskolan och fullföljer den aldrig. Praktiskt taget alla är arbetarbarn. Vi måste få en skola som fullgör sin undervisningsskyldighet. Men det förutsätter också en skola som tillgodoser arbetarbarnens bildningsbehov och utgår från deras verklighet.

Kulturen hotas av utarmning av en omfattande förtyglad och passiviserande – men ofta förförisk – kommersiell halvkultur, som har blivit profitkälla för stora internationella eller nationella "kulturindustrier". Såväl utbildning och kultur som folkbildning har drabbats av år av borgerlig svångremspolitik.

Fru talman! Rätten till arbete, rätten till mat och bostad till lågt pris, rätten till en god miljö och rätten till utbildning och kultur är de målsättningar som vänsterpartiet kommunisterna ställer upp för de närmaste årens politiska arbete. Men det förutsätter en ny ekonomisk politik och en ny näringspolitik. Vpk har i flera motioner till årets riksmöte visat vad vi menar med detta.

Vi har föreslagit en planmässig utbyggnad av den offentliga sektorn med 100 000 nya jobb. Vi har föreslagit att lika många jobb skall skapas genom offensiva industrisatsningar. Vi har visat hur det kan gå till. Men det måste vara samhället som i olika former tar initiativet och ser till att nya verksamheter kommer i gång. Det privata näringslivet förmår inte göra det.

Sverige måste brytas loss från den förlamande inverkan från västvärldens kapitalistiska länder. Nya handelsförbindelser bör etableras i tredje världen och i de socialistiska länderna. Men strävan måste vara att göra Sverige mer oberoende, att vi själva i större utsträckning skall förädla våra egna råvaror efter de behov som finns i landet.

Vårt land är i alla avseenden rikt. Vi har råvaror, vi har yrkeskunnande och teknisk kapacitet, och vi har arbetskraft. Vi har med andra ord alla de grundläggande förutsättningarna för en framgångsrik ekonomisk utveckling. Hindret är att vi har en produktionsapparat som kontrolleras av privata intressen och som konsekvent sätter samhällets behov i andra hand.

Fru talman! Den nya majoriteten i riksdagen måste användas till att förändra dessa ting. Demokratisera ekonomin och utveckla den! Slå vakt om genomförda reformer och ställ nya på dagordningen!

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

Fru talman! Under de drygt tre månader som har förflutit sedan regeringsskiftet i fjol har kursen i den ekonomiska politiken lagts om. Genom devalveringen har en starkare stimulans än på länge skapats för produktion och sysselsättning i Sverige. Ett omfattande program för ökade investeringar och byggande har beslutats. Stora insatser har gjorts inom arbetsmarknadspolitiken för att motverka arbetslöshet. Med det budgetförslag som nu lagts fram ges förutsättningar för att bryta den långvariga utvecklingen av ständigt växande statliga budgetunderskott.

Regeringen har samtidigt velat varna för överdrivna förväntningar om snabba och mera spektakulära resultat av den här kursomläggningen. Sveriges ekonomi var svårt nedkörd när vi tog över. Produktion, sysselsättning och investeringar var på kraftig nedgång. Kapacitetsutnyttjandet inom industrin var det lägsta på mycket länge, och en rad industribranscher befann sig i kris.

Flera stora utgiftsbehov låg dolda i den statsbudget som vi övertog. Den förra regeringen hade underskattat statens räntekostnader med flera miljarder. Man hade till den nya regeringen skjutit över stora utgifter för arbetslösheten och för redan inträffade förluster i statliga företag. Sammanlagt fick vi under hösten lösa in växlar utställda av föregående regeringar på 16 miljarder kronor. Men låt oss se på vad som med de förutsättningarna ändå har kunnat uppnås.

När kronan den 8 oktober skrevs ned med 16 % utropades detta av de borgerliga partierna som ett nästan säkert misslyckande. Man gottade sig åt sina olycksprofetior: den svenska exporten skulle hämmas av andra devalveringar och motåtgärder från utlandet. Sverige skulle fördömas av en enig internationell opinion. Det hoppades man på.

Men ingenting av detta inträffade. Konjunkturinstitutets kalkyler visar i stället att svensk industri i år får den kraftigaste förbättringen någonsin av sin konkurrenskraft. Även om man utgår från att lönekostnaden per timme ökar med 9 % 1983 väntas kostnaden per producerad enhet i tillverkningsindustrin sjunka med uppemot 30 % mellan 1981 och 1983 jämfört med kostnadsnivån i flertalet industriländer. Ingen torde därför kunna förneka att svensk industri har fått en rejäl chans att börja återta de marknadsandelar som man tidigare har förlorat.

Däremot kan man diskutera vilka faktiska möjligheter industrin har att utnyttja de förbättrade konkurrensförutsättningarna i ett läge där de internationella marknaderna växer mycket långsamt eller inte alls. Först vill jag då betona att regeringen inte räknar med att företagen skall använda prissättningen som enda medel, dvs. att de omedelbart och över hela linjen sänker sina priser för att öka försäljningen. Vi har tvärtom förståelse för att företagens prisbeteende måste anpassas till de marknader där de arbetar. Vi har därför endast räknat med att de svenska exportpriserna kommer att öka 6 % långsammare än konkurrenternas när man räknar i gemensam valuta. Det skulle leda till ett återtagande av marknadsandelar med 4,5 % och en total exportökning i år på 6 %.

Jag vill tillägga att vissa undersökningar som industriverket har gjort på regeringens uppdrag visar att många företag, tvärtemot vad som på sina håll har påståtts, kommer att anpassa sina priser efter devalveringen. Enligt den undersökningen skulle uppemot hälften av sågverken göra det, en tredjedel av massa- och pappersföretagen, 70 % av textilföretagen, två tredjedelar av möbelindustrin och hälften av den kemiska industrin. De som skiljer ut sig är gruvindustrin, som inte drömmer om att sänka sina priser, och verkstadsindustrin, där tre fjärdedelar av företagen kommer att använda en kombination av prissänkningar och marginalförbättringar när de utnyttjar devalveringen. Jag finner att dessa uppgifter bestyrker att industrin kommer att använda devalveringen på ett sätt som gagnar dess försäljning och produktion.

När det gäller konkurrensförutsättningarna på vår egen hemmamarknad har prisrelationerna redan klart förskjutits till fördel för svenska produkter, i genomsnitt 7-8 % sedan oktober i fjol. Här krävs det inte mer av de svenska producenterna än att de undviker att i onödan höja priserna. Också för handeln med tjänster, exempelvis inom turismens område, har prisläget påtagligt förändrats i svensk favör.

Nu kommer också vinsterna att förbättras mycket påtagligt under 1983. Fortfarande enligt konjunkturinstitutets beräkningar kommer räntabiliteten i tillverkningsindustrin, mätt som avkastning på eget kapital, att öka från 9 % år 1981 till 20 % i år. Även om man tar hänsyn till inflationen är det en mycket påtaglig förbättring av den reala lönsamheten. Resultatet i kronor räknat efter finansnetto tredubblas mellan 1981 och 1983 och ökar från 9 till 27 miljarder kronor.

Trots denna kraftiga vinstförbättring räknar vi inte med någon snabb upphämtning av industrins investeringar. Kapacitetsutnyttjandet är alltför lågt och en beräknad produktionsökning på 3 % är inte tillräckligt stor för att man skall kunna tro att den långvariga investeringsnedgången redan 1983 skall vändas till en uppgång. Naturligtvis är det ett pris att betala för vinstförbättringen inom industrin. Och det priset betalas av löntagarna genom kraftiga reallönesänkningar. Vi räknar med att reallönerna i år kommer att sjunka med 4,5 %.

Allt tyder också på att merparten av landets löntagare är inställda på att acceptera en sådan utveckling av reallönerna. Uppenbarligen finns det en utbredd insikt bland Sveriges folk om att vår ekonomiska kris inte kan lösas utan uppoffringar i form av sänkt levnadsstandard. Man inser att vi inte kan fortsätta att låna oss fram för att hålla uppe standard och välfärd, medan produktion och framtidsbyggande går tillbaka och allt fler blir utan jobb. Man inser också att det ökade sparandet måste gå till investeringar för att skapa fler jobb. Man accepterar med andra ord ökade vinster, även om det går ut över reallönerna.

Mot den här bakgrunden är det beklagligt att den avtalsrörelse som redan hade kunnat vara avslutad ännu inte kommit i gång och dessutom komplicerats genom Svenska arbetsgivareföreningens krav på förbundsvisa förhandlingar. Men eftersom det måste anses uteslutet att denna förhand-

lingsordning leder till ett annat materiellt resultat än centrala förhandlingar gör, bör skadan inskränkas till att en uppgörelse ytterligare fördröjs.

Samtidigt bör vi – och näringslivet – ha klart för oss att den vilja löntagarna nu visar att bära en stor del av bördan är beroende av att uppoffringarna så snart som möjligt ger resultat i form av tryggare sysselsättning och starkare företag. Man väntar sig således att de ökade vinsterna skall användas för hela nationens bästa – för ökade försäljningsinsatser, forskning och teknisk utveckling, utbyggnad och förstärkning av vår produktionsapparat.

Det är mot den här bakgrunden som vi genomfört eller aviserat ett antal åtgärder, som dels försöker fördela bördorna rättvist, dels så långt möjligt skall stimulera företagen att använda sina ökade resurser till förstärkning och utbyggnad av produktionen.

För att jämnare fördela krispolitikens bördor har förmögenhets-, arvs- och gåvoskatten höjts och vissa skattelättnader till aktieägarna återtagits eller minskats. En särskild, temporär skatt på aktiebolagens utdelningar skall vidare införas. Även pensionärerna får bidra genom att compensation inte utgår för de prisökningar som beror på devalveringen. Jag kan tillägga att samma princip tillämpats över lag vid prövningen av statsbudgetens utgiftsanslag. Av betydelse i det här sammanhanget är också de åtgärder som vidtagits eller planeras för att effektivisera skatteuppbörden och för att intensifiera kampen mot ekonomisk brottslighet och skatteflykt.

Dessutom har speciella insatser gjorts för att mildra krispolitikens verkningar för en del utsatta grupper. Barnbidragen höjs, särskilt för flerbarnsfamiljerna, matsubventionerna ökar och hyreshöjningarna hålls tillbaka.

Det slutliga resultatet av alla dessa olika åtgärder blir, vid en sänkning av reallönerna med 4,5 %, att nedgången av hushållens disponibla realinkomster begränsas till 2,5 % i år och att den privata konsumtionen går ner lika mycket.

Regeringens insatser för att stimulera investeringarna är, utöver devalveringen, en förlängning av investeringsfonderna och andra skattelättnader för investeringsverksamheten. Vidare skall aktiebolag och ekonomiska föreningar betala in 20 % av sin vinst under 1983 till räntelösa konton i riksbanken. Fr. o. m. den 1 juli 1984 får de pengarna lyftas och användas för investeringar, forskning och utvecklingsarbete i företagen.

I det här sammanhanget kan också nämnas de åtgärder regeringen vidtog i höstas för att öka investeringarna inom energi-, kommunikations- och byggnadssektorerna.

Fru talman! Det budgetförslag för budgetåret 1983/84 som regeringen nu lagt fram har utformats utifrån två huvudsyften. Det ena är att anpassa finanspolitiken till den långsiktiga strategin för den ekonomiska politiken. Det betyder framför allt att utvecklingen mot ständigt växande budgetunderskott måste brytas.

Det andra huvudsyftet är att slå vakt om sysselsättningen och om den offentliga sektorns förmåga att bereda medborgarna social trygghet och ge dem tillgång till för välfärden viktig service.

Nr 71

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

Jag har redan antytt att förutsättningarna för den nya regeringens budgetarbete inte var de allra bästa. Vi fick ta över en rad i praktiken ofrånkomliga utgiftsökningar på sammanlagt 16 miljarder kronor, som höjer underskottet för innevarande budgetår från tidigare beräknade 76 miljarder till 92 miljarder. De ökade utgifter som den socialdemokratiska regeringen har föreslagit och som också belastar innevarande år, bl. a. infriandet av våra vallöften, har i sin helhet finansierats genom ökade statsinkomster.

Också för nästa budgetår, 1983/84, måste vi räkna med ett antal ofrånkomliga utgiftsökningar av betydande storlek. Statsskuldsräntorna beräknas öka med 11 miljarder till sammanlagt 56 miljarder kronor. Avsevärda belopp måste också nästa år avsättas för arbetsmarknadspolitiska insatser. Våra insatser för att stimulera industriinvesteringarna och den industriella aktiviteten kräver ytterligare utgifter.

Ändå ställde regeringen upp målet att budgetunderskottet inte får öka ytterligare utan måste hållas oförändrat i kronor räknat. Det har också lyckats. Underskottet budgetåret 1983/84 beräknas bli 90 miljarder mot 92 miljarder innevarande budgetår.

Det resultatet har i allt väsentligt uppnåtts genom en hård återhållsamhet på utgiftssidan. Utgifterna beräknas öka med 18,5 miljarder, medan inkomsterna för första gången på länge ökar snabbare än utgifterna eller med 20 miljarder kronor. Av utgifterna faller 11 miljarder på de växande kostnaderna för statsskulden. Det betyder att samtliga övriga utgifter ökar med 7,5 miljarder eller drygt 3 %. Realt sett är det en kraftig nedgång av statsutgifterna.

Det här är således den avvägning regeringen har försökt göra mellan å ena sidan önskemålet om att hålla den ekonomiska aktiviteten och sysselsättningen uppe och å andra sidan behovet av att begränsa statens anspråk på kreditmarknaden. Såvitt nu kan bedömas är den avvägningen också någorlunda riktig.

När budgetförslaget presenterades den 10 januari tog olycksprofeterna ny sats, bl. a. i skepnad av centerledaren herr Fälldin. Budgetunderskottet utmålades som katastrofalt stort. Det skulle bl. a. ofrånkomligen leda till nya räntehöjningar, slog Fälldin fast. I stället kunde riksbanken samma vecka som den profetian utfärdades, den 20 januari, sänka diskontot med 1 %. Valutaläget och den svenska kronans ställning har därtill varit utomordentligt stabila i januari. Det torde därför kunna hävdas att marknaderna har accepterat både devalveringen och budgetpolitiken.

Men på litet sikt måste kraven på budgetpolitiken skärpas ytterligare. En stor del, över 40 miljarder, av budgetunderskottet finansieras nu genom att staten lånar kortfristigt av näringslivet på s. k. statsskuldväxlar med sex till tolv månaders löptid. Samtidigt är den ekonomiska politiken hårt inriktad på att öka produktion, sysselsättning och investeringar i näringslivet. Vi räknar med att sådana ansträngningar skall ge allt klarare utslag i den ekonomiska aktiviteten under loppet av nästa år.

Den dag näringslivet behöver sina pengar för investeringar och utbyggd produktion kan ett budgetunderskott på 90 miljarder visa sig vara alldeles för

stort. De framtida finansieringsbehoven ger således en klar anvisning om att regeringens fortsatta budgetarbete måste inriktas på att direkt bringa ner underskottet och minska statens upplåningsbehov.

Fru talman! Oppositionen har de senaste veckorna bedrivit en våldsam kampanj mot regeringens budgetpolitik. Folkpartiledaren har talat om att det våldsamt stora budgetunderskottet för mot avgrunden. Centerledaren har, som jag sade, beskrivit budgeten som inflationistisk och räntehöjande.

Döm om min förvåning när man nu i sina motioner presenterar budgetförslag som ger praktiskt taget samma underskott som regeringens budgetproposition! Centern på miljonen när – jag tror att det skiljer 30 miljoner. Folkpartiet har en avvikelse på ett par miljarder. En starkare budgetpolitik skulle, skriver exempelvis folkpartiet, kunna få negativa verkningar på sysselsättningen. Detta måste kallas snabb tillnyktring. Efter alla utfall och efter tidigare krav på nedskärning med 12 miljarder kryper man nu stillsamt bakom regeringen när det gäller budgetpolitiken. Ola Ullsten angrep här på förmiddagen t. o. m. moderaterna när de i sin motion försöker genomföra just den politik som mittenregeringen drev i fjol vår och ända fram till valet.

Rolf Wirtén tog i sitt inlägg upp folkpartiets budgetalternativ – om vi nu skall upphöja det till ett sådant – och beskrev det som en utgifts- och inkomstpolitik som i motsats till socialdemokraternas främjade den privata konsumtionen men hämmade den offentliga konsumtionen. Det skulle vara bra för medborgarna om man gjorde så, menade Rolf Wirtén. Men jag har granskat folkpartiets motion, och jag måste säga att jag hittar mycket litet av förslag som begränsar den offentliga konsumtionen. På flera områden begär ni mer av statlig verksamhet och statliga insatser. Det är möjligen ett enda område där folkpartiet föreslår någonting som skulle begränsa den offentliga konsumtionen: man vill dra in ytterligare 3 miljarder kronor från kommunerna. Men samtidigt kräver man i sin motion att kommunerna skall öka sin verksamhet med 1 % i volym. Jag kan försäkra Rolf Wirtén att det är ytterligt få kommuner i det här landet som kan öka sin verksamhet nästa år samtidigt som de berövats 3 miljarder kronor utan att kraftigt höja kommunalskatten, och jag måste fråga: Vad avser folkpartiet att kommunerna skall göra? De har redan ett stort finansiellt underskott, de skulle tappa ytterligare 3 miljarder enligt folkpartiets förslag, och ändå skulle de öka verksamheten. Menar folkpartiet att sättet att främja den privata konsumtionen är att driva fram ytterligare höjningar av kommunalskatterna, eller vad är avsikten?

När man ändå talar om omprövning är det värt att notera följande: Folkpartiet och centern hävdade tidigare – ja, ända fram till den dag då man lade fram sina motioner – att skattehöjningar aldrig kan hjälpa till att minska underskottet, att de t. o. m. har motsatt verkan. Ola Ullsten gjorde i partiledardebatten ett liknande utfall mot skatterna. Men i sina motioner accepterar nu dessa båda partier höjd förmögenhetsskatt och höjd arvs- och gåvoskatt. De accepterar den nya skatten på elkraftverken och på videoapparater, och de protesterar inte mot den nya hyreshusavgiften. De

säger inte ett ont ord om alla dessa skatter. Däremot kräver moderaterna fortfarande att de skall avskaffas.

Ett annat, i sitt slag intressant exempel på omprövning gäller det s. k. skattesparandet. Den här subventionsformen har av samtliga borgerliga partier omhulats som en av den borgerliga regeringsepokens stora innovationer, och den har envist försvarats mot allt slags kritik. Men nu, plötsligt och nästan ljudlöst – centern har ingen kommentar alls – släpper man det här försvaret. Den av oss genomförda nedskärningen av subventionsnivån accepteras av både folkpartiet och centern, och det är bra. Fortsätt på den vägen, så kan vi kanske bli ense om hur vi på ett rättvist och statsfinansiellt försvarligt sätt skall kunna stimulera sparandet!

Vad återstår då av något slags mittenalternativ när det gäller den ekonomiska politiken? Devalveringen är fortfarande för stor, säger man. Ungefär hälften skulle en borgerlig regering tydligen ha devalverat med. Nu skall jag inte ta en ny debatt om detta, men det är ändå värt att notera att ännu en propagandaballong därmed har punkterats. Centern försökte i höstas skriva om historien så, att det inte fanns något som helst ekonomiskt skäl för att devalvera den svenska kronan – varken underskott i bytesbalansen, minskande export eller industrikriser. I stället uppstod enligt centern devalveringen ur en valprognos, som i september pekade på en socialdemokratisk valseger. Nu erkänner alla borgerliga partier att en devalvering hade varit nödvändig, vilken regering som än hade tillträtt i höstas. För debattnivån, fru talman, är jag glad över att vi har kommit därhän.

Med moderaterna är det en annan sak. De vill minska statens inkomster med 4,5 miljarder och statens utgifter med 12,5 miljarder. Det leder till att underskottet 1983/84 skulle kunna bli 8 miljarder lägre än enligt regeringens förslag, dvs. 82 i stället för 90 miljarder. Bakom dessa siffror döljer sig en våldsam fördelningspolitisk omläggning, som kraftigt ökar de ekonomiska och sociala klyftorna i vårt land. Innehållet i denna högerpolitik har belysts i den tidigare debatten. Frågan är vilka realekonomiska verkningar moderaternas politik skulle få om den genomfördes. Är deras politik verkligen någon väg ut ur den ekonomiska krisen, såvida man inte anser att den måste gå över ytterligare arbetslöshet och produktionsnedgång?

Moderaterna utgår från att konjunkturutvecklingen blir väsentligt sämre än vad regeringen har bedömt att den skall bli. Med andra ord utgår de från att efterfrågan skall bli lägre, produktionen öka mindre och arbetslösheten bli större. Men i det läget vill moderaterna skära ner efterfrågan ännu mer – motsvarande nästan 1 % av bruttonationalprodukten. Även med en försiktig bedömning måste denna kombination leda till en ökning av arbetslösheten med ytterligare 80 000 personer eller 2 % av arbetskraften.

Men moderaterna nöjer sig inte med det. De vill skära ned insatserna inom arbetsmarknadspolitiken med betydande belopp. Med den moderata konjunkturbedömningen måste detta innebära att ett stort antal människor som nu har beredskapsarbete eller genomgår utbildning på nytt stöts ut i arbetslöshet. Jag tror inte att det är någon överdrift om man mot denna bakgrund beräknar att den moderata finanspolitiken kommer att göra

ytterligare omkring 100 000 människor arbetslösa.

Såvitt jag vet förnekar inte moderaterna att deras politik får dessa konsekvenser. Tvärtom beskriver de i starkt berömmande ordalag den ekonomiska politik av ungefär samma slag som förs i vissa andra länder och som har lett till en arbetslöshet på 10 %.

Fru talman! Jag tror att detta vore en för vårt land destruktiv och farlig politik.

Moderaternas förslag ger också ett annat besked. Det råder inget tvivel om att det har uppstått en djup klyfta mellan moderata samlingspartiet och övriga partier i riksdagen när det gäller synen på den ekonomiska politiken, arbetslösheten och fördelningspolitiken. För den som under senare år har sett nyliberalerna ta över makten i moderata samlingspartiet kommer inte detta som någon överraskning. Men det är ändå märkligt att det är med detta parti som centern och folkpartiet är beredda att slå följe, om chansen att erövra regeringsmakten någon gång skulle återkomma. Jag tycker att ni borde ta och skaka av er den högergobeläng som fortfarande hänger omkring er.

Nils Åsling ställde i sitt inlägg många frågor beträffande statens politik visavi varven. I dag har statsrådet Roine Carlsson på regeringens vägnar meddelat att vi nu har det erforderliga sakunderlaget för en diskussion om problemen inom Svenska Varv och att regeringen har lagt fast vissa riktlinjer för det propositionsarbete som pågår med siktet inställt på att en proposition skall läggas fram i mars månad. Jag vill slå fast att dessa riktlinjer utgår från att en neddragning av kapaciteten är nödvändig i fråga om nyproduktionen av fartyg inom Svenska Varv. De innebär också att Rederi AB Zenit kommer att skiljas från Svenska Varv och staten ta över det direkta ansvaret för de historiska förluster som ligger i detta fartygsinnehav. Flottan, som inte precis är ute på världshaven utan i de allra flesta fall ligger stilla vid boj, kommer på sikt att avvecklas genom försäljning.

Svenska Varv har vidare under hand meddelat att Uddevallavarvet och Kockums inte kan drivas vidare utan fortsatt statligt stöd, bl. a. på grund av subventionerna till utländska varv, som kraftigt försämrar de svenska varvens konkurrensmöjligheter. Regeringen kommer, trots det ansträngda statsfinansiella läget, att föreslå riksdagen en ram för fortsatt men minskat stöd till nybyggnadsverksamheten. Avsikten är att ge de svenska varven konkurrensvillkor som så långt det är möjligt är likvärdiga med de utländska konkurrenternas. Vi anser inte att något storvarv i dag bör avvecklas med hänsyn till en sådan åtgärds sociala och regionala följder. Det ger utrymme för fortsatt, ehuru reducerad, drift vid Uddevallavarvet och Kockums. Det åligger nu Svenska Varvs styrelse att på denna grundval fatta beslut om inriktning och omfattning av den fortsatta verksamheten vid de enheterna.

Sedan kan jag tillägga att Svenska Varv utöver detta kommer att få ett kapitaltillskott för att höja koncernens soliditet. Det är nödvändigt om utvecklingsarbetet skall kunna fortsätta på de områden där Svenska Varv otvivelaktigt i dag är mycket framgångsrikt.

Nr 71

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

Till slut, fru talman, vill jag göra en sammanfattning.

Den nya regeringen har vidtagit en rad åtgärder som syftar till att skapa industriell tillväxt och ökad sysselsättning jämsides med att nedbringa underskottet i våra utrikesaffärer och i statsbudgeten.

De resultat vi väntar oss att uppnå under det här året är följande:

För det första sker det en närmast dramatisk förbättring av konkurrensförutsättningar och lönsamhet inom svensk industri.

För det andra är underskotten i bytesbalans och statsbudget fortfarande stora – men de ökar inte. Och handelsbalansen börjar visa överskott igen.

För det tredje stoppas uppgången av arbetslösheten, och den borde under året kunna vändas så att arbetsmarknadsläget förbättras mot slutet av 1983. Den totala sysselsättningen upphör att minska.

För det fjärde ligger prisstegringen högt – ungefär vid 11 %. Men uppgången av inflationstakten beror helt på devalveringen. Blir lönekostnadsutvecklingen den nu förutsedda, skapas förutsättningar för att nästa år väsentligt dämpa inflationen.

För det femte blir investeringsutvecklingen svag, trots ökade offentliga investeringar och kraftiga stimulanser för industrins investeringar. En påtaglig investeringsuppgång kan inte väntas förrän kapacitetsutnyttjandet och orderläget har förbättrats. Men vi ser fram emot en påtaglig uppgång under 1984.

Den ekonomiska politiken har nu lagts om i Sverige; från ensidig åtstramning till stimulans av produktion, investeringar och sysselsättning, samtidigt som kravet på bättre balans i både utrikeshandel och statsbudget skall tillgodoses. Om näringslivet, löntagarna och samhället kan utnyttja de bättre betingelser som nu skapas för produktion och industriell utveckling, lägger vi under det kommande året en god grund för den svenska ekonomins återhämtning.

Anf. 25 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Finansministern skröt i sitt anförande än en gång med devalveringen. Uträkningen med en sådan åtgärd är att exportföretag skall sänka sina priser och sälja mer. Vi betecknade devalveringen som olämplig i höstas. Vi har inte på något sätt erkänt att vi skulle ha haft fel, vilket finansministern antydde. Tidpunkten var olämplig därför att i ett läge med dålig efterfrågan går det inte att sälja mer, nästan oavsett vad priset sätts till. Dessutom är många av våra företag verksamma i branscher där världsmarknadspriserna är vad de är, och därmed blir resultatet av devalveringen en marginalförbättring i företagen i Sverige.

Nu skulle, enligt Kjell-Olof Feldt, vi ha haft fel i denna kritik. Men det stämmer inte med de dokument som har framkommit på senare tid. Konjunkturbarometern visar att vi inte har fått den väntade uppgången i exportorder. Vi har inte ens fått en ökning, som motsvarar vad företagen själva trodde före devalveringen. Finansministern citerade sedan material från industriverket, och det är särskilt anmärkningsvärt, för därifrån har i

dagarna kommit en rapport som, under viss förvåning konstaterar att företagen inte, som man hade hoppats, sänkt sina priser. Jag kan citera följande: "De planerade sänkningarna beräknas --- bli påfallande små och det kan tänkas att den totala relativa prissänkningen blir mindre än vid de tidigare devalveringarna. --- Ganska många företag --- avser därför att helt eller delvis använda devalveringen till att höja vinstmarginalerna."

Detta tyder mycket klart på att relativprisförbättringen inte blir den väntade. Blir den inte det, så blir heller inte uppgången i exporten den man har trott.

Kjell-Olof Feldt sökte här stöd i en för gammal kalkyl från konjunkturinstitutet. Men det finns ju färsk data från både konjunkturbarometern och en särskild undersökning hos industriverket. När skall ni erkänna att devalveringen var för stor? När skall ni erkänna att den kan bli förfelad, att vi bara köpt oss tid, att högre inflationstakt blir det enda bestående resultatet?

Till sist en annan fråga. I går gick finansdepartementet ut i stor skala och sade att moderaterna sparar bara 4,5 miljarder. Om jag förstod Olof Palme rätt, så var han uppe i 8 miljarder. Kjell-Olof Feldt sade 12,5 miljarder. Det tar sig. Nu var problemet att vi sparar för mycket. Hur skulle det vara om Kjell-Olof Feldt, utan att jag direkt behöver be om det, erkänner att den beräkning ni offentliggjorde i går är helt fel? Det skulle jag gärna vilja få en redogörelse för här.

Anf. 26 NILS ÅSLING (c) replik:

Fru talman! Det fanns inte en tillstymmelse till vilja till samförstånd i finansministerns inlägg här nyss. Jag beklagar det. Den ekonomiska situationen skulle motivera ett försök att hitta vägar ut ur krisen på bred front.

När finansministern här kommenterar t. ex. centerpartiets partimotion beträffande besparingarna, så väljer han sin egen matematik, utan någon som helst saklig redogörelse för utgångspunkterna. Jag tar ett exempel. Han negligerar de 5 miljarder som vi sparar på en forcerad amortering – om jag så får säga – av de små bostadslånen. Det är inte någon besparing, enligt finansministern. Utförsäljningen av statliga företag, som enligt vad vi räknat med skulle kunna ge en miljard redan under nästa budgetår, nonchalerar han också. Så här kan jag gå vidare på punkt efter punkt.

Om man i finansutskottet vill resonera sig samman till någon lösning på de ekonomiska problemen, så borde man i varje fall visa respekt för de åtgärder som föreslås från andra partier. Det finns hos finansministern ingen tillstymmelse till denna vilja att etablera en dialog. Och med hänsyn till att finansministerns folk i finansutskottet ju är mycket lojala mot sin herre och mästare så vittnar det om att prognosen för någon form av samförstånd om den ekonomiska politiken är mycket dålig.

Olof Palmes ståtliga proklamationer här i dag till trots: det finns ingen realitet bakom alla ord. Det finns alltså inte den konkreta vilja hos socialdemokratin att slå in på en realistisk ekonomisk politik som vi efterlyser.

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

Mitt omdöme beträffande devalveringen står fast. Den inventering av utvecklingen i industrin som industriverket har gjort vittnar ju om att devalveringen håller på att slå fel. När det gäller de vinster som devalveringen genererar, enligt vad finansministern talar om, så är det inget tvivel om att finansministern själv konkurrerar med investeringarna genom statsskuldväxlarna. Inte kommer det att bli utrymme för investeringar den vägen.

Den deklaration som finansministern här har avgett beträffande varven var ju en kapitulation inför verkligheten. Det var vad jag anade, och det vittnar alltså om att regeringen inte nu är beredd till konkreta, målmedvetna insatser för att få rätsida på de statliga företagen. Man kapitulerar inför lokala opinioner. Man vågar inte säga att det ena varvet bör läggas ned, för att det andra varvet med tillräcklig effektivitet skall kunna gå vidare. Det var minsann en deklaration som lämnade mycket övrigt att önska när det gäller realism.

Anf. 27 ROLF WIRTÉN (fp) replik:

Fru talman! Kjell-Olof Feldt påstod i sitt inlägg att vi gottar oss åt Sveriges misslyckanden och att vi närmast skulle hoppas på ett dåligt utfall av devalveringen. Jag kan försäkra Kjell-Olof Feldt och hela svenska folket att jag, efter att ha slitit med de ekonomiska problemen under ett par tre års tid, verkligen inte gottar mig åt att ekonomin kan förvärras.

För tyvärr har socialdemokratin brutit en utveckling som var positiv i många avseenden. Vi höll på att få grepp om budgetunderskottet, vi halverade inflationstakten, vi höll sysselsättningen uppe klart bättre än vår omvärld gjorde. Detta skedde trots de internationella påfrestningar som fanns i den svenska ekonomin redan då, fast socialdemokraterna då inte så gärna som har skett här i dag talade om det. Nu förklarades det mest som utifrån kommande problem. Faktiskt har vi haft alla dessa svårigheter att kämpa med under alla de sex åren.

Dessutom hade vi att dras med den av socialdemokraterna i mitten av 1970-talet tillagade kostnadsexplosionen, som katastrofalt försämrade svenskt näringslivs konkurrenskraft. Denna har vi i varje fall till en del lyckats återställa. Som jag sade i mitt huvudanförande vann vi tillbaka ett par procent av våra marknadsandelar, trots att vi hade att möta en utomordentligt låg konjunktur ute i världen.

Får jag vidare, fru talman, bara säga att Kjell-Olof Feldt beskriver samma typ av politik som jag har försökt presentera för riksdagen under min tid i ekonomi- och budgetdepartementen. Han använder nästan ord för ord formuleringar från 1982 års finansplan. Jag sade gång på gång inför denna kammare att vi måste både arbeta och spara oss ur krisen. De orden finns också i Kjell-Olof Feldts nu avgivna finansplan. Det är bra, men jag skulle vara än mer tacksam om socialdemokraterna vågade gå in för denna politik i dess helhet, både när det gäller att arbeta och när det gäller att spara. Nu gör finansministern ett stort nummer av att man har fått ned budgetunderskottet 1983/84 i prognosen. Vi skall se hur facit ser ut när vi kommer fram till den

sista juli 1984, Kjell-Olof Feldt. Vad som hittills skett är ju inte så märkvärdigt.

Men nu ökar de statliga utgifterna rekordmässigt. Under tiden sedan Kjell-Olof Feldt övertog ansvaret för ekonomin har de statliga utgifterna hoppat upp med 43 miljarder. Det skyller han sedan den tidigare regeringen för. I vilket hänseende hade vi socialdemokraternas stöd i ryggen när det gällde att göra större besparingar än vad vi genomförde? Ni gick vidare med att försvara Statsföretag i alla avseenden, och ni hade hellre gått längre. Kom ihåg Stålverk 80! Inte hade vi något stöd från er sida när det gällde att minska budgetunderskottet! Tvärtom, vi hade haft ett större budgetunderskott, större räntekostnader och därmed en sämre ekonomi, om er politik hade genomförts.

Anf. 28 BERTIL MÅBRINK (vpk) replik:

Fru talman! Under de sex borgerliga regeringsåren genomfördes en gigantisk omfördelningspolitik i det här landet. Miljarder överfördes till kapitalägarna, vilket bl. a. resulterade i sänkta reallöner. Motiveringen för detta från de borgerliga regeringarna var att vi måste öka lönsamheten och vinsterna hos de privata företagen, så att dessa kan investera och på så sätt skapa nya jobb.

Vad har hänt, Kjell-Olof Feldt, under dessa sex år? Arbetslösheten och nedläggningen av industrier har ökat våldsamt, samtidigt med en kraftig höjning av de svenska storföretagens utlandsinvesteringar. Det är ju resultatet.

Nu säger Kjell-Olof Feldt och regeringen att devalveringen bl. a. skall syfta till att öka företagets lönsamhet, så att de kan investera och exportera, och att vi på det sättet skall få nya jobb i detta land. Och företagen redovisar miljardvinster. Men, Kjell-Olof Feldt, det är en sak som jag inte riktigt har klart för mig och som det skulle vara väsentligt att få reda på, inte bara för mig utan också för hundratusentals människor i detta land: Vad är det som säger att bara därför att det sitter en socialdemokratisk regering nu, skulle de privata företagen, storfinsansen, i detta land vara mera välvilligt inställda till att investera i Sverige? Vad är det som säger att pengarna från denna kraftiga ökning av avkastningen på insatt kapital om 9–20 % stannar här? Vilka garantier har Kjell-Olof Feldt och regeringen för att det sker nyinvesteringar, att de sker i vårt land och att de kommer att öka sysselsättningen? Jag tror att det är viktigt att finansministern klargör det. Jag har faktiskt inte uppfattat att vi har fått någon förklaring till att det skall ske en förändring.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 29 Finansministern KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Skall vi först försöka klara upp detta med moderaternas motion och den allmänna löneavgiften. Det gäller hur man skall beräkna effekterna av moderaternas förslag. Jag är inte säker på att moderaterna

själva vet vad de föreslår. Deras linje är nämligen att den sänkning av inkomstskatterna via sänkta marginalskatter som skall genomföras 1983, 1984 och 1985 icke skall finansieras, utan den skall få minska statsinkomsterna. Eftersom de vill göra något slags avstamp den 1 januari 1984, betyder det att vi i det skedet kommer att ha en avgift på 0 % i stället för en avgift på 4 %, enligt moderaternas linje. Det betyder att statskassan förlorar på helår räknat brutto 12 miljarder kronor, som annars skulle ha flutit in för att finansiera sänkningen av inkomstskatterna.

Sedan är frågan hur moderaterna och vi skall bedöma vad som händer om man sänker löneavgiften eller inte höjer den. Betyder det att löntagarna höjer sina löner i motsvarande mån, eller går detta till företagen i form av ökade vinster? Det får man gissa. Är man så att säga välvillig ur statskassans synpunkt, skall man anta att löntagarna höjer sina löner, därför att staten då får in skatt på deras inkomster och effekten då blir mindre.

Härav kommer sig variationerna. Vi gjorde först det ena antagandet, och så säger moderaterna att de vill ha ett annat antagande. All right! I motsats till tidigare regeringar låter vi motionärerna bestämma villkoren för sina beräkningar. Det betyder att man kan komma till en uppskattning att det faller bort antingen 6,5 eller 3 miljarder för budgetåret 1983/84. Så är det. Sedan kanske vi inte skall behöva bråka så mycket mer om det. Nu har moderaterna fått som de vill, och då kan de vara nöjda.

Devalveringen har redan misslyckats, säger Lars Tobisson. Är man tillräckligt visionär kan man naturligtvis redan tre månader efter en devalvering utmåla den som misslyckad. Något äventyrligt kan det vara, beroende på hur utfallet blir.

När det gäller undersökningen från industriverket tror jag att Lars Tobisson bara har läst rubrikerna. Tittar man i tabellerna och i texten visar det sig att tre fjärdedelar av alla tillfrågade företag säger att de kommer att sänka priserna. De kommer naturligtvis inte bara att sänka priserna, utan de kommer också att ta ut en del som förstärkning av sina vinster och sina marginaler. Det är bara en fjärdedel av företagen som säger att de endast tar ut devalveringseffekten som marginalförstärkning. Det var nästan mer än vad jag hade väntat att de skulle säga i det här läget. Jag har inte velat gå ut och ställa som ett allmänt krav att man snabbt skulle sänka priserna, för jag vet att på många marknader kan det vara svårt, t. o. m. farligt, att göra det. Det är i branscher där det övervägande flertalet företag tänker använda priset i huvudsak för att öka sin försäljning.

Dessutom framgår av undersökningen att en mycket stor del av företagen nu säger att de väntar sig ökade exportorder. Att sådana skulle komma redan i november–december, när man gör en valutakursförändring i oktober, är att begära för mycket av marknadskrafterna, Lars Tobisson. Så snabba är de inte.

En mycket stor del av företagen säger också att de nu börjar fundera på att använda svenska underleverantörer i stället för utländska av det enkla skälet att det är dyrt att importera insatsvaror, komponenter osv. En klar majoritet av företagen säger att de till en betydande del skall använda de ökade

vinsterna för att förstärka sina marknadsinsatser: försäljning, reklam och annat.

Däremot är det alldeles klart – vi hade heller inte väntat oss något annat – att företagen nu säger att de inte funderar på att öka investeringarna i år. I varje fall är det bara ett litet antal av dem som gör det. Med tanke på det läge som företagen befann sig i då devalveringen gjordes är det inte ett dugg svårt att förklara.

Jag vill fråga Lars Tobisson: Om ni nu gör den bedömningen att för det första devalveringen misslyckas och för det andra den internationella konjunkturen i stort sett står stilla utan någon förbättring, varför är då er rekommendation till Sveriges riksdag att genomföra en finanspolitisk åtstramning och dra ner efterfrågan i Sverige motsvarande 5–6 miljarder kronor? Vilket vettigt syfte tjänar detta i dag? Kan Lars Tobisson förklara det för mig och andra vore det tacknämilt. Den enda effekt vi kan räkna fram av detta förslag, kombinerat med era förslag om att dra in insatserna i arbetsmarknadspolitiken, är en ökning av antalet arbetslösa med ungefär 100 000. Om det är syftet, så säg det klart ut!

Lars Tobisson har många goda föregångare. Hans idol i England, madam Thatcher, har drivit politiken så: Man behöver inte skämmas för att man följer andras exempel, men tala om det för oss i stället för att mumla i skägget om vad ni vill.

Jag förstår inte varför Nils Åsling blev så arg på mig. Jag uttalade mig faktiskt både välvilligt och vänligt om folkpartiets och centerns motioner. Jag beskev framför allt hur fördelaktigt de skilde sig från den moderata motionen både i omsorgen om sysselsättningen och faktiskt i vissa delar också beträffande fördelningspolitiken. Jag såg ganska breda områden där vi har likartade uppfattningar. Jag sade att det är moderaterna som skiljer ut sig. Jag ser också grund för samtal t. o. m. i finansutskottet, där det minsann inte har samtalats under de borgerliga regeringsåren, som Nils Åsling väl känner till.

Mittenpartierna springer visserligen litet om varandra, men om ni vill ta spjärntag mot den moderata arbetslöshetspolitiken och orättvisepolitiken, då är ni välkomna.

Sedan får jag väl ändå säga att jag blev något förbluffad. Nils Åsling uppträder här som den store realisten och säger att här måste det läggas ner ett varv – annars är det en helt orealistisk varvspolitik. Det är möjligt att Nils Åsling vet om det är Uddevallavarvet eller Kockums som skall läggas ned. Tala då om för folk vad som skall göras i stället! Det är möjligt att Nils Åsling har kvar i bakfickan några av alla de projekt som påstods ligga i industridepartementet och som skulle ha räddat Sverige, men som vi inte har hittat. Tag fram dem nu, om Nils Åsling skall lägga ner Uddevallavarvet eller Kockums eller båda!

Det är omöjligt att riktigt på allvar uppleva Nils Åsling som finanspolitiker – som industripolitiker vet vi ju vad han går för. Som finanspolitiker säger han att han sparar 21 miljarder. Sanningen är att ni flyttar ut ungefär 14 miljarder kronor ur budgeten. I stället skall de lånas upp av andra

institutioner. Det ändrar inte det ekonomiska läget ett dugg.

Vidare föreslår ni ett antal engångsinsatser, som visserligen tar ned budgetunderskottet nu men som nästa år ökar det igen. Det gäller sammanlagt 20 miljarder av dessa 21 miljarder. Jag trodde inte att Nils Åsling ville driva det ekonomiska resonemanget, åtminstone inte här i Sveriges riksdag.

Jag vill inte återvända till mitten av 1970-talet, som Rolf Wirtén gjorde – jag tror att det skulle innebära att vi i onödan förlorade oss i historiska betraktelser.

Rolf Wirtén vill gärna hålla sig till sanningen, och det är en berömvärd ambition. Men då skall man inte säga att mittenregeringen höll upp sysselsättningen bättre än andra länder under de senaste åren. För sanningen är att mellan år 1980 och år 1982 fördubblades arbetslösheten i Sverige. Så snabbt gick det inte i något annat land när det gällde försämringen av arbetsmarknadsläget. Det var ett uttryck för vad politiken gick ut på.

Sedan har det varit mycket tal om att vi ökar statsutgifterna med 43 miljarder – det talar alla de borgerliga debattörerna om. Jämför detta med att folkpartiet vill öka statsutgifterna med 39 miljarder och dessutom minska inkomsterna med 2 miljarder. Kvar står alltså för att förbättra budgetsaldot 2 miljarder. Det har i och för sig säkerligen kostat ansträngningar i folkpartiets riksdagsgrupp att komma därhän. Men jag tycker att de stora orden här om den våldsamma miljardrullningen är överdrivna. Ni medverkar ju till 90 % till detta. Man inser då hur svårt det är att göra någonting annat, om man inte gör som Lars Tobisson och hans partikolleger vill, nämligen dra ut landet i en enorm arbetslöshet och ekonomisk stagnation.

Bertil Måbrink pekade på problemet att de svenska företagen gjort stora utlandsinvesteringar. Vi har för avsikt att mycket noga följa vad som händer med ansökningarna om att föra ut kapital för investeringar. Det är bara det att det enda uppslag vi fått från vpk är att återinföra de s. k. bytesbalanskriteriet. Om nu någon inte vet vad det är, kan jag tala om att det inte betyder att man i någon nämnvärd grad påverkar möjligheterna när det gäller utlandsinvesteringarna. I så fall får man ta till hårdare tag.

Anf. 30 NILS ÅSLING (c) replik:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt säger att det är för tidigt att döma om devalveringen. Självfallet är det riktigt. Men det är dock en väldigt intressant utredning som SIND har presenterat, och det är också betecknande att man i finansministerns egen finansplan fortfarande den 10 januari talar med all känsla om sänkningen av relativpriserna på den svenska exporten som den dominerande effekten av devalveringen. Det ser ju, herr finansminister, dess värre ut som om den effekten håller på att smälta bort. Nu talar finansministern om ökningen av marknadsinsatserna etc. Det tyder ju på en tillfriskning som är att hälsa med tillfredsställelse.

Ja, jag är besviken beträffande finansministerns värdering av vår motion, eftersom vi ambitiöst lagt upp ett sparprogram, där vi fullföljer mittenregeringens intentioner. Det finns inslag av engångsbesparingar, men dessa skall

ses mot bakgrund av den uttalade vilja vi har att fullfölja åtgärderna med att bryta automatiken på budgetens utgiftssida och där vi beställer konkreta åtgärder av regeringen.

Vi är speciellt intresserade av regeringens syn på hur man skall hantera kompensationen till pensionärerna, något som budgetmässigt spelar en väldigt stor roll för framtiden.

Vi vill alltså flytta ut t. ex. bostadslånen från budgeten. Eftersom vi rimligen skall fortsätta att bygga bostäder innebär det en upprepad besparing. Visserligen är det i princip samma kapitalmarknad, dvs. den svenska kapitalmarknaden, som skall svara för bostadsfinansieringen, men man frigör budgeten från den här belastningen. Det är en klar fördel enligt vår uppfattning. Vidare vet man inte vad andra besparingsåtgärder innebär i fråga om avlastning, vilka effekter de får med tanke på hur medborgarna kompenserar sig för andra sparåtgärder på budgetsidan. Det primära måste ändå vara att budgetunderskottet begränsas. Vi har gett ett substantiellt bidrag här som jag tycker att finansministern allvarligt skall överväga.

När det sedan gäller varven är det ju så att man i och med den deklaration som finansministern avgav har övergett kravet på lönsamhet i varvskoncernen – det krav som riksdagen beslöt om 1980. Det är ett principiellt avgörande steg som enligt min mening förskräcker, därför att det visar regeringens räddhåga när det gäller att ta tag i problemen. Vad gäller de anställda innebär det också ökade problem. Det är inte realistiskt att skära ned kapaciteten tvärs över och i realiteten långsamt strypa båda varven. Det är mycket bättre att ha kurage att satsa på ett varv och att se till att det är konkurrenskraftigt.

Det är alltså statsfinansiellt, ekonomiskt, ett svaghetstecken för regeringens del som är upprörande, och när det gäller de berörda orterna och de anställda är det ett uttryck för att man inte vågar tala ut och använda ett rakt och hederligt språk – något som jag verkligen beklagar.

Anf. 31 ROLF WIRTÉN (fp) replik:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt vill inte gärna återvända till mitten av 1970-talet. Det kan jag förstå. Det är ju en besvärande period i socialdemokratins historia. Det är ju ändå så att vi fick kostnadsexplosionen då socialdemokraterna hade ansvaret. Det var anledningen till att konkurrenskraften för svenskt näringsliv på ett katastrofalt sätt försämrades. Vi har fått jobba i årtal för att återställa den.

Kjell-Olof Feldt ville att vi skulle hålla oss till sanningen. På den punkten är jag övertygad om att vi har samma mål i den här debatten. I så fall skall vi väl kunna vara överens om att arbetsmarknaden i Sverige under vår tid var klart bättre än den var i jämförbara länder runt om i Europa. När vi hade en arbetslöshet på 2 à 3 %, var arbetslösheten i andra länder två tre gånger högre – 8, 9, 10 %. Det är väl ändå helt objektiva fakta som jag här har redovisat. Vi i Sverige klarade alltså sysselsättningen bättre än vad flertalet industriländer gjorde under andra hälften av 1970-talet och en bit in på 1980-talet, då det var en sällsynt besvärlig konjunktur och sällsynt många

strukturproblem att hantera. Jämför exempelvis med socialdemokratins period – för att återvända till början av 1970-talet för ett ögonblick. 1972 hade ni ju inte alls samma problem som vi. Arbetslösheten däremot var ungefär densamma.

Får jag sedan säga, herr talman, att jag tyckte att finansministern försökte beskriva vår situation i ljusare färger än det i verkligheten fanns underlag för. I och för sig är det begripligt att Kjell-Olof Feldt har den ambitionen. Men om man tittar på vad socialdemokraterna sade före valet och jämför med hur det nu ser ut, finner man att de lovade olika grupper i det närmaste guld och gröna skogar. Arbetsmarknaden skulle förbättras i ett enda slag.

I rapporten från AMS, Kjell-Olof Feldt, säger man emellertid att situationen på arbetsmarknaden är sämre än någonsin. Det är 18 sökande på varje ledigt jobb. För att återgå till Norrbotten så är det 37 sökande på varje ledigt jobb. Det är verkligen inget att vara särskilt stolt över.

Om man ser på hur ni skulle klara tekoindustrin – det skulle ju vara upp till 30 % självförsörjning, men uppenbarligen har det uppstått en strid inom regeringen på den punkten – finner man att ni inte har klarat det målet. Ni kommer heller inte att klara det. Ni har avgett löften som icke kommer att kunna uppfyllas.

Får jag så, herr talman, beträffande folkpartiets budget säga följande. Om Kjell-Olof Feldt ser på nettot i våra besparingar, i förhållande till regeringens budget, finner han att vårt förslag för budgetåret 1983/84 är 2–3 miljarder – för hela året 4 miljarder – bättre.

Men det viktiga, herr talman, är att vi gör en besparing på 10 miljarder kronor och åstadkommer en omfördelning så att man minskar den offentliga konsumtionen och släpper fram mera av den privata sektorn. På sikt kan vi den vägen få ned den offentliga sektorn, som är så stor i dag att vi inte kan finansiera den på ett rimligt sätt utan får en svart marknad och en rad andra problem, vilket Kjell-Olof Feldt vet om. Socialdemokraterna har inte något förslag på hur de skall angripa utgiftssidan i statsbudgeten. Regeringen har ingen realistisk sparplan.

Anf. 32 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! När jag i min förra replik betecknade devalveringen såsom misslyckad, var det sett utifrån de mål som socialdemokraterna själva hade angivit. Denna bedömning bekräftas av att Kjell-Olof Feldt nu plötsligt börjar visa förståelse för att företagen inte sänker sina priser. När devalveringsåtgärden vidtogs, var det mer eller mindre en order från högsta ort att det var vad företagen skulle göra. Annars kunde det stunda repressalier.

Det är litet för enkelt, finansministern, att beskylla mig för att ha läst endast rubrikerna i SIND:s rapport. Jag läste faktiskt här i kammaren upp ett långt stycke ur texten. Jag fick ett intryck av att Kjell-Olof Feldt själv förlitade sig på gammalt material.

Jag gav i min förra replik finansministern en chans att erkänna sitt stora misstag vid bedömningen av det moderata budgetalternativets ekonomiska

effekter. Det blev bara en undanflykt. Då vill jag nog säga att det är oansvarigt och otillständigt att med stöd av den auktoritet som finansdepartementet kan ha kvar offentliggöra beräkningar, som sägs visa att moderaterna vill minska budgetunderskottet nästa år med bara 4,5 miljarder mot av oss uppgivna 13 miljarder. Vi har nu i efterhand fått del av departementets kalkyler. Vi har kunnat påvisa fel i dem på varje punkt. Jag vill ge några exempel.

Våra förslag till skattesänkningar innebär en inkomstminskning för staten på 5 miljarder. Regeringen har för massmedia påstått att det rätta beloppet är 8 miljarder. Det var även Kjell-Olof Feldt inne på. Skillnaden beror på att socialdemokraterna menar att ett borttagande av den nya löneskatten kostar 6,5 miljarder. De flesta kan med hjälp av enkel huvudräkning konstatera att det beloppet är gripet ur luften. Enligt uppgift har regeringens sifferexperter insett detta och resultatet blir att regeringens siffror i stort överensstämmer med våra när det gäller inkomstsidan.

Men även på utgiftssidan försöker regeringen med allehanda tricks och direkt felaktiga påståenden. Jag hinner ge bara ett exempel. Inom bostadssektorn sägs det att vi sparar endast 1,4 miljarder i stället för 3,3 miljarder. Det beror på att ni tror att vi sparar 3,4 miljarder på energisparstödet, medan det verkliga beloppet, som också finns i vår motion, är 1,3 miljarder.

Denna lista kan göras längre. Men slutsatsen är entydig. Våra beräkningar håller. Det kommer att visa sig i den prövning som nu förestår i finansutskottet. Därmed visar det sig också att finansdepartementet för andra gången på kort tid går ut med en hisklig felräkning.

Även i vårt budgetalternativ, Kjell-Olof Feldt, finns det utrymme för studiecirkelverksamhet i bl. a. matematik på elementär nivå. Jag rekommenderar finansministern och hans statssekreterare att ta kontakt med ABF eller varför inte med Medborgarskolan för att bättra på kunskaperna.

Anf. 33 BERTIL MÅBRINK (vpk) replik:

Herr talman! Jag tycker naturligtvis att det är bra att regeringen ser över frågorna kring kapitalexporten och att det skall läggas fram förslag om åtgärder för att begränsa dem.

Sedan vill jag säga att vi faktiskt har fler än ett förslag på det här området. Vi har bl. a. lagt fram förslag om en särskild skatt på företagens utlandsinvesteringar. Vi har också föreslagit att svenska företags investeringar i vissa länder omedelbart skall upphöra, exempelvis i Sydafrika, Chile och några av de värsta fascistdiktaturerna i Latinamerika. Skulle regeringen vidta sådana åtgärder, kunde man omedelbart begränsa de svenska företagens utlandsinvesteringar.

Finansministern svarade inte på min fråga om varför de svenska privata företagen skulle investera mera här hemma om vi har en socialdemokratisk regering än vad de gjorde när vi hade en borgerlig regering. Jag efterlyser fortfarande ett svar på den frågan.

Såvitt jag begriper är problemet inte att det är brist på investeringskapital

hos de svenska storföretagen. Problemet är väl snarare att man använder vinsterna i improduktiv verksamhet. Det är ett faktum. Det är alltså fråga om spekulation. Man använder vinstmedlen på kreditmarknaden, där man via finansinstitut lånar ut dem till höga räntor, och på så sätt får större och snabbare utdelning. Man använder dem för spekulation i fastigheter osv. Det är ju där problemet ligger. Frågan är: På vilket sätt tänker regeringen komma åt detta? Vilka garantier har regeringen och finansministern för att det i fortsättningen skall bli industriinvesteringar?

Måste man inte nu göra en samhällelig planering, där man beskattar de privata företagens miljardvinster och använder dessa inkomster för att, som vi har föreslagit, under 1980-talet skapa 100 000 nya industrijobb och 100 000 nya jobb inom den offentliga sektorn, där vi har stora, eftersläpande behov? Detta är en offensiv politik, som skulle få hjulen att rulla i vårt land och därmed också öka sysselsättningen.

Anf. 34 Finansministern KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Nils Åsling påstår att den prognos vi har gjort om att den svenska exportindustrin skulle minska sina priser med 6 % i år relativt de utländska priserna skulle, som han sade, ha "tvinat bort". Jag vill då säga till Nils Åsling att det inte finns något som helst underlag för en sådan slutsats nu i februari. Industriverkets undersökning bestyrker tvärtom vår prognos. Och jag står fast vid den. Jag tror att det kommer att bli någonting i den storleksordningen. Ingenting tyder ännu så länge på motsatsen, annat än de önskemål om att det skall slå slint som framförs här av oppositionen.

Nils Åsling var vidare arg för att jag inte uppskattade centerpartiets olika förslag. Men jag var inte negativ till förslagen i sig, utan jag sade bara att det var orimligt och vilseledande att framställa de här operationerna som någonting som sparar pengar åt staten. Ta t. ex. bostadslånen! De är prioriterade på den svenska kapitalmarknaden, dvs. de tränger bort andra krediter precis lika effektivt som statlig upplåning. Det spelar ingen roll för bankerna och för övriga låntagare om obligationerna släpps ut via något annat institut än dem vi nu använder. Det är alltså ett exempel på hur man försöker vilseleda människor genom språkbruket, och det kan väl då finnas skäl att reagera mot det.

Däremot delar jag Nils Åslings uppfattning, att det kan finnas andra skäl att flytta ut bostadslånen från statsbudgeten. Det skulle inte vara för att påstå att man sparar någonting, men det kan ur andra synpunkter vara en rationell åtgärd. Det finns också andra inslag i centermotionen liksom i folkpartimotionen som tål att fundera över, inte för att de anvisar några epokgörande genvägar för att spara pengar, utan därför att de kan få andra, i och för sig viktiga konsekvenser. Som jag sade tidigare, hoppas jag att de berörda utskotten med tillräcklig noggrannhet och seriöst skall granska de olika uppslag som finns.

Om varven: Om det är Nils Åslings krav att de fartygsproducerande varven skall gå med vinst, får han faktiskt lägga ner både Kockums och Uddevallavarvet. Då hjälper det inte att säga att man skall satsa på ett varv.

Därför är det ingen mening med att säga att man skall ge ett varv en chans. Vad vi vill göra är att ge båda dessa varv en ny chans genom att de får det de nu saknar, dvs. likvärdiga konkurrensvillkor. Sedan får vi se hur de klarar upp situationen med dessa förutsättningar.

Uppriktigt sagt tror jag inte att Nils Åsling, om han hade stått i industriministerns skor, hade uttryckt sig lika lättsinnigt om att kasta ut 7 000 människor i arbetslöshet med några rappa ordval i riksdagens talarstol.

Jag tror att Rolf Wirtén inte riktigt förstår poängen med den diskussion vi har om den tidigare regeringens politik när det gäller arbetslösheten. Det är alldeles riktigt att den svenska arbetslöshetsnivån fortfarande är lägre än genomsnittet i industriländerna. Men poängen, eller problemet, är att sedan trepartiregeringen, den senaste och möjligen den sista vi haft, år 1980 lade om den ekonomiska politiken mot ensidig åtstramning har arbetslösheten fördubblats i Sverige. Jag tror mig inte känna till något annat industriland där arbetslösheten fördubblats på två år.

Det var i denna utvecklingsbana vi befann oss när vi i oktober övertog ansvaret för den ekonomiska politiken. Och det är naturligtvis detta som gör att situationen fortfarande är utomordentligt svår – att arbetsmarknaden hade försvagats så snabbt och så dramatiskt under de senaste två åren.

Herr Wirtén väljer att inte svara på frågor som jag ställer. Han upprepar igen att folkpartiet vill minska den offentliga konsumtionen. Men då kvarstår mysteriet varför ni kräver av kommunerna att de skall öka sin verksamhet, sin konsumtion som det kallas, med 1 %, samtidigt som ni vill dra in 3 miljarder kronor ifrån dem. Jag tror det hade varit bra om herr Wirtén hade tagit sig en halv minut för att förklara hur det skulle gå till. Det är alltså omöjligt att göra utan kraftiga höjningar av kommunalskatterna.

Jag vill jämföra med centern – de har också som målsättning 1 % ökning av den kommunala verksamheten, men de drar inte in 3 miljarder från kommunerna. På den punkten vill jag säga att Nils Åsling och hans partivänner visar något större realism än folkpartiet.

Sedan vill jag faktiskt tillbakavisa ett påstående som Lars Tobisson gjorde, som är helt grundlöst, nämligen att jag eller någon annan representant för den socialdemokratiska regeringen skulle ha gett order till företagen om att sänka priserna efter devalveringen. Herr Tobisson tar fel. Det var Gösta Bohman som 1977 utfärdade en sådan order. Han stod här i riksdagens talarstol och skällde ut det samlade näringslivet för att de inte lydde hans order och sänkte priserna. Jag var klokare än så och sade: Visst hoppas jag att företagen skall sänka priserna, men jag vet vilka svårigheter det kan innebära att göra det på olika marknader. Det sade jag redan från början. Herr Tobisson tog fel på person här. Det är visserligen konstigt, men så var det.

Jag har i finansplanen upprepat att vi har full förståelse för att man måste anpassa sitt prisbeteende till det läge som råder ute på marknaderna, men när vi gör en analys finner vi fortfarande att det finns utrymme för relativpris-sänkningar. Företagen har i den enkät som industriverket har gjort gett uttryck för samma uppfattning. Det är bra.

Jag tycker herr Tobisson kunde lägga ner kampanjen på den punkten. Varken företagen eller landet är betjänta av detta. Lars Tobisson tog ny sats och sade att det skulle finnas en mycket lång lista över felräkningar. Han gav två exempel, och det ena hade vi klarat ut.

Jag tror att Lars Tobisson fortfarande inte har förstått vad problemet är. Moderata samlingspartiet säger: Vi tänker inte finansiera sänkningen av inkomstskatten. – Vi vill dessutom sänka inkomstskatterna med ett par miljarder utöver vad vi har kommit överens med mittenpartierna om. Det betyder att 1984 – då löneavgiften måste vara 4 % för att täcka inkomstskattesänkningen – saknas inte 2 % utan 4 % i löneavgifter, och det är 12 miljarder. Denna enkla sanning har tydligen litet svårt att tränga in hos skribenterna i det moderata samlingspartiets tänkarstuga.

Slutligen några ord till när det gäller herr Tobisson. Han anser tydligen inte att det finns någon som helst anledning att beröra konsekvenserna på arbetsmarknaden och när det gäller arbetslösheten av den moderata politiken. Jag hörde inte heller att hans partiledare tidigare i dag över huvud taget med ett ord berörde vad som kommer att hända på arbetsmarknaden om er politik genomförs. Kan man tydligare demonstrera att man struntar i hela problematiken? Arbetslösheten är inte moderaternas problem.

Jag vill till slut säga några ord till herr Måbrink, som frågar: Varför skulle företagen investera mer i Sverige än utomlands? Jo, de får bättre lönsamhet på sina produktiva investeringar i Sverige – med den politik som nu förs. Det är ganska viktigt. Det gäller de produktiva investeringarna, märk väl!

Dessutom styr vi med olika åtgärder investeringarna mot Sverige – bl. a. med de obligatoriska avsättningar ur vinsterna som skall ske i år, som enbart kommer att kunna tas ut för investeringar i Sverige och som uppgår till betydande belopp.

Sedan vet jag inte om vpk:s recept för att påverka investeringarna ter sig särskilt genomtänkt och klart. Samhällsplanering skall det vara och kraftiga utökningar av antalet anställda i den offentliga sektorn! Om det är vpk:s metod för att stimulera industriinvesteringarna i Sverige hänger jag inte med längre. Jag tror faktiskt inte att det riktigt ligger till så att det kan ge resultat.

Till slut, herr talman, vill jag bara notera, som jag gjorde inledningsvis, att de tre borgerliga oppositionspartierna har valt att lägga upp sin kampanj mot regeringen nästan enbart på misstänkliggörande av den politik som förs, på påståenden att resultaten inte skall komma om ett eller två år. Jag ser verkligen inte att mittenpartierna – om vi skall fortsätta kalla dem så – i sak har levererat något alternativ till vår politik. Det var litet tomt och tunt på den kanten när det gällde att beskriva vad som skulle göras i stället för det vi föreslår.

Moderaterna har särat ut sig ur hela sällskapet. Jag kan inte säga att jag önskar dem framgång på färden. Jag tror att utsikterna också för moderata samlingspartiet är ganska dystra.

Andre vice talmannen anmälde att Lars Tobisson, Bertil Måbrink och Rolf Wirtén anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 35 Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Ett folk har de skatter det förtjänar. heter det ibland. Jag vågar ändå hävda att Sverige förtjänar ett bättre öde än det vi drabbats av: Världsrekord i skattetryck, världsrekord i marginalskatter och från i år, med det nya skattesystemet, sannolikt också världsrekord i skattekrångel. Allt detta tär på skattemoral och solidaritet och urholkar fundamenten för välfärd och framåtskridande. Jag vågar också hävda att utan en genomgripande förändring av skattesystemet, dess utformning och dess höjd kommer vi inte att klara av att arbeta, investera och spara oss ur krisen och att behålla vår ställning som en av de ledande industrinationerna i världen.

Det står redan nu klart att den marginalskattereform som presenterades här i kammaren för nästan på dagen två år sedan och som skulle ha blivit ett viktigt led i en sådan omläggning, i dag i stort sett bara blir en krusning på ytan. Genom mindre lättnader i marginalskatterna än som då avsågs, genom urholkat inflationsskydd, genom kraftigt ökad inflation på grund av bl. a. moms- och andra skattehöjningar samt den 16-procentiga devalveringen och genom avdragsbegränsningen kommer det år 1985, då reformen skall vara genomförd, att finnas kanske bara en femtedel kvar av det som skulle bli århundradets skattereform.

Samtidigt leder dubbelfinansieringen av omläggningen, genom både inflationsurgröpning och kraftigt höjda löneskatter, till att de svenska företagens konkurrenskraft på nytt försämras i förhållande till de utländska. Den blint slående avdragsbegränsningen leder dessutom till att risktagande och produktivt företagande – det som vårt land behöver – blir än mer riskfyllt och till att många människors dröm om ett småhusboende förblir blott en dröm.

Vi kommer också alltjämt att toppa marginalskatteligan med ända upp till 80 % i marginalskatt mot 70 % i Danmark och Norge, 60 % i England och ungefär 56 % i Tyskland.

Samtidigt satsas betydande belopp på sådana skattelättnader som inte på något vis befrämjar arbetsamhet och företagande, som stora schablonavdrag och avdrag för fackliga avgifter, satsningar som i stället hade kunnat ges en rättvisebefrämjande och offensiv inriktning.

Detta gör, herr talman, att vi vidhåller vårt många gånger tidigare framförda yrkande om skyndsamt genomförande av en marginalskattereform värd namnet, med fullt skydd mot inflationen och med en ansvarsfull finansiering som inte motverkar företagande och konkurrenskraft. Liksom i våras föreslår vi också att begränsningen av underskottsavdragen tas bort. Den drabbar inte bara småföretagare och småhusägare utan bryter också sönder symmetrin i skattesystemet med en enorm skattebyråkrati och andra allvarliga konsekvenser som följd.

Samtidigt hävdar vi – jag vet inte för vilken gång i ordningen – att det

utredningsuppdrag om otillbörliga underskottsavdrag som gavs av en enhällig riksdag äntligen måste fullföljas. Under det gångna året har utredningsuppdraget för ledamöternas vidkommande främst kännetecknats av det ena inställda sammanträdet efter det andra – jag tror att det är bortåt tio vid det här laget – därför att regeringen inte kunnat ge klara direktiv.

Det är också viktigt att det produktiva sparandet i aktier inte beskattas hårdare än alla andra former av sparande. Den lättnad i dubbelbeskattningen av aktier som gavs under den borgerliga regeringstiden revs redan i höstas upp av den socialdemokratiska regeringen. Den trippelbeskattning av aktieutdelningen som nu förbereds kommer att leda till att aktiesparande betraktas som en lyx över all annan. Har aktieägaren en marginalsatt på 70 % kommer det att kosta företaget nästan exakt 1 000 kr. för att aktieägaren efter skatt skall få behålla 100 kr. Kostnaden för en utdelning blir på detta vis ungefär dubbelt så hög för företagen i Sverige som i Frankrike, England eller Danmark. Även reavinstreglerna är betydligt hårdare hos oss än i andra länder, och detta är naturligtvis också ägnat att göra de investeringar i svenska företag som vi är så rörande eniga om behövs, betydligt dyrare än i våra konkurrentländer.

Även hyreshusskatten och vattenfallsskatten driver upp näringslivets kostnader, minskar dess konkurrenskraft och bör därför avskaffas.

Herr talman! Ju högre skattetrycket är, desto viktigare är det att det är utformat så att det tillgodoser grundläggande krav på likformighet och rättvisa. Det är nödvändigt också för skattemoralen. Beskattas t. ex. det produktiva sparandet alltför hårt, leder det bara till att sparandet förskjuts mot improduktiva investeringar.

Skatt efter bärkraft är ett mål som alla partier säger sig verka för. Ändå vill jag hävda att skattesystemet i centrala avseenden är utformat stick i stäv med ens blygsamma krav på likformighet och rättvisa. Detta gäller inte minst familjebeskattningen. Den s. k. individuella beskattningen har utformats så att den i stort sett bara tar hänsyn till hur många som tjänar in inkomsten, inte till hur många som skall leva på den.

Genom att ingen hänsyn tas till ekonomisk bärkraft drabbas hushållen allra hårdast de år då barntillsynskostnaderna kan vara dryga och försörjningsbördan för växande barn är som störst. Först när barnen har vuxit upp får föräldrarna den ekonomiska rörelsefrihet som de skulle ha behövt under tidigare år.

Skattesystemet är samtidigt gynnsammast för de hushåll där makarna tjänar lika mycket var. Men ju ojämna familjeinkomsten är fördelad mellan hushållets medlemmar, desto hårdare slår skatten. Allra hårdast drabbas de tvåföräldersfamiljer som är hänvisade till att leva på en enda inkomst. Dit hör inte minst de familjer som bor på sådana platser där det är svårt att få arbete för båda makarna. Dit hör också familjer med många barn och familjer med små barn, eftersom dessa mer än andra hushåll är hänvisade till att leva på en enda inkomst. Den förment jämlika inkomst- och skattepolitiken har på så sätt blivit djupt orättfärdig.

Stora svårigheter har också de familjer som själva utan stöd från det

allmänna måste betala sina barn tillsynskostnader. Det har lett till en omfattande "svart" barnomsorg, ett missförhållande som man stillatigande åser. Gjorde man någonting åt det skulle nämligen stora delar av samhället rasa samman. Detta är djupt otillfredsställande för föräldrarna, det är djupt otillfredsställande för de berörda barnavårdarna som går miste om vederbörliga sociala förmåner, det är också djupt otillfredsställande ur skattemoralisk synpunkt.

Familjebeskattningen har alltså lett till en föga rättvis fördelning av skattebördan mellan olika hushåll och mellan olika stadier i familjernas liv. Skatten styr dessutom ofta familjerna och deras möjlighet att själva bestämma om arbetsfördelning och barnomsorg. Samtidigt har vi fått en betydande rundgång och hårdare marginalskatter ju fler som skall leva på inkomsten och ju bättre de skulle behöva en inkomstökning. Ju större försörjningsbördan är, desto hårdare slår dagens familjebeskattning.

Vi hävdar att bästa sättet att komma till rätta med dessa missförhållanden är att så långt som möjligt eftersträva en proportionell beskattning i låga och vanliga inkomstlägen. Det kan ha sitt intresse att nämna att en helt proportionell skatt endast skulle behöva ligga på 8 % utöver kommunalskatten för att ge samma statsinkomster som nu. Ju fler barn som finns i familjen, desto viktigare måste det vara att inte beskatta den del av inkomsten som krävs för en rimlig levnadsnivå för barnen och för nödvändiga barn tillsynskostnader.

Ett skattesystem med den inriktningen skulle ha stora fördelar. Arbetsfördelningen mellan makarna skulle inte längre styras av skatten, eftersom skatten skulle bli ungefär lika stor oberoende av hur inkomsten fördelas dem emellan. Marginalskatten i vanliga inkomstlägen för heltidsarbetande skulle bli betydligt lägre än nu. Deltidsarbete skulle inte längre löna sig så mycket bättre än heltidsarbete. Avdrag av olika slag skulle bli mer likvärdiga. Behovet av inkomstprövade bidrag skulle minska genom att man vid beskattningen tog hänsyn till barnfamiljernas lägre skatteförmåga. Skenskilsmässor av olika slag, som i dag tycks bli allt vanligare, skulle inte längre te sig så eftersträvensvärda för många hårt pressade familjer. Rundgången skulle också minska liksom de hårda marginaleffekter som beror på att behovsprövade bidrag faller bort.

Målet – det högst satta – bör vara att de barnfamiljer som betalar skatt inte samtidigt skall vara beroende av behovsprövade bidrag. De barnfamiljer som behöver sådana bidrag skall å andra sidan inte heller behöva betala skatt.

Görs inte skyndsamma insatser för att få ett rättvisare familjebeskattningssystem, kommer allt fler barnfamiljer att tvingas söka socialbidrag för att över huvud taget få ihop till skatten.

Anf. 36 FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Mitt anförande, som kommer att handla om arbetsmarknads- och regionalpolitik, borde egentligen ha hållits efter debatten om industripolitiken. Att jag ändå håller det nu beror på att Thage Peterson inte har hunnit hit.

I går kunde vi läsa på dagstidningarnas förstasidor: "Rekordsvår vinter – 18 om varje jobb", "Värsta läget sedan kriget". 18 sökande på varje ledigt jobb – värre har det inte varit under hela efterkrigstiden. Allra värst drabbat är Norrbotten, där det går 37 sökande på varje ledigt jobb!

I industrin fanns förra månaden endast 3 400 kvarstående lediga platser, medan antalet sökande var nästan 53 000.

Rubrikerna och siffrorna ger en tydlig bild av läget i landet. Vi har en arbetslöshetssituation som många människor upplever som ohållbar och som vi socialdemokrater anser måste bekämpas med alla medel, även arbetsmarknadspolitiska.

De allt aggressivare attackerna från moderaterna mot arbetsmarknadspolitiska åtgärder upplevs av många som ett hot mot deras existens. I exempelvis Norrbotten är ca 5 000 människor i beredskapsarbete och, 3 300 i arbetsmarknadsutbildning. Drygt 2 300 är anställda med lönebidrag och 850 är anställda i samhällsföretag. Dessa människor är alltså föremål för arbetsmarknadspolitiska insatser. De frågar sig: Vad skulle hända med oss om moderaternas politik drevs igenom? Hur många av oss skulle helt slås ut från arbetsmarknaden för resten av livet?

Herr talman! Att jag har nämnt alla dessa siffror beror på att det bakom var och en av dem döljer sig en människa med bekymmer och oro för sin framtid. Arbetsmarknadspolitiken handlar om människor, deras möjligheter i nuet och i framtiden. Den öppna arbetslösheten i Norrbotten är 8,2 % av den arbetsföra befolkningen. Sedan 1976 har också den öppna arbetslösheten ökat konstant år för år.

Vi socialdemokrater har hävdat att man inte får acceptera en permanent och ökad öppen arbetslöshet. Därför anser vi att de ökade arbetsmarknadspolitiska insatserna under hösten för drygt 3 000 personer – varav 700 ungdomar – i Norrbotten var väl motiverade.

Arbetsmarknadsstyrelsens insatser har varit en "nagel i ögat" på moderaterna – man har bedrivit en formlig hetskampanj mot AMS.

Jag behöver inte gå längre tillbaka än till debatten i den här kammaren i december för att erinra ledamöterna om den kritik som moderaterna riktade mot regeringens arbetsmarknadsanslag med motivet att arbetsmarknadsministern gick i AMS ledband. Om moderater och andra borgerliga ledamöter lyssnat på oss när vi 1980 varnade för vad de borgerliga regeringarnas åtstramningar skulle leda till, hade vi inte befunnit oss i den svåra situation där vi är i dag.

Herr talman! Låt mig citera ur den socialdemokratiska motionen med anledning av den borgerliga besparingspropositionen i november 1980 – vi varnade då för vad som skulle komma:

"Den sparplan som regeringen nu anser sig tvingad tillgripa för att hejda en fortsatt urgröpning av den offentliga ekonomin försvagar ytterligare sysselsättningsutvecklingen i offentlig sektor. Resultatet blir arbetslöshet.

För första gången på decennier har en svensk regering försatt sig i ett läge där en aktiv stabiliseringspolitik för att värna sysselsättningen överges för en åtstramningspolitik som framtvingats till följd av tidigare missgrepp i

handhavandet av landets ekonomi. För första gången sedan 1930-talet för en svensk regering med öppna ögon en arbetslöshetsskapande politik."

I samma motion redovisade vi en lång rad av åtgärder, bl. a. inom industripolitiken, för att stimulera en nödvändig expansion inom utvecklingsbara delar av den svenska industrin som vi menade skulle sättas in i stället för besparingsåtgärderna. Men den borgerliga majoriteten valde att spela med ökad öppen arbetslöshet i stället, vilket fick förödande konsekvenser för sysselsättningen. Nu ser vi resultatet.

Det är inte så, herr talman, att vi socialdemokrater känner någon sorts skadeglädje över att våra farhågor har besannats – och det med råde. Vi känner i stället stor sorg och stort vemod över att man har hanterat de mänskliga resurserna med en sådan hänsynslöshet.

Den socialdemokratiska regeringen satte genast i gång med att rädda vad som räddas kunde och presenterade åtgärder i arbetslöshetsbekämpande syfte. Redan under de första hundra dagarna har man satsat mer än 7 miljarder för att till sommaren och nästa höst kunna pressa tillbaka ökningen av arbetslösheten. 4 miljarder har avsatts till arbetsmarknadspolitiska åtgärder, drygt 3 miljarder ingår i det investeringsprogram som på längre sikt skall stimulera sysselsättningen.

Vad gör de borgerliga partierna i detta läge? Det vet vi väldigt litet om i dag.

Moderaterna anklagar i sin motion regeringen för att föra en arbetsmarknadspolitik som i realiteten fungerar som "städgumma". Det är riktigt att arbetsmarknadspolitiken i dag är en "städgumma". Den städar efter de sex åren som de borgerliga suttit vid makten. Vi tvingas att reda upp en ekonomi som körts i botten, komma till rätta med statens stora ränteskulder som får en att känna svindel, minska arbetslösheten som tillåtits att skjuta i höjden. Så nog behöver det städas.

Man behöver också påminna moderaterna om att det faktiskt är de borgerliga regeringarna som har satt i gång statens lånekarusell. Dagens ränteskulder är ett arv från de borgerliga regeringarna till kommande generationer. Jag säger det med hänsyn till den debatt som har förts här tidigare i dag.

Om de borgerliga partierna 1980, när sparplanen sattes in, hade satsat på långsiktiga investeringar och samtidigt på kort sikt genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder hejdat ökningen av arbetslösheten, skulle städarbetet ha kunnat stanna vid en normal veckostädning i stället för att som nu bli en storstädning, som kommer att kräva många års svett och möda innan vi når upp till 1976 års stabilitet i vårt land.

Herr talman! Ungdomsarbetslösheten är ett av våra värsta gissel. Om allvaret bakom ungdomsarbetslösheten råder en bred enighet. T. o. m. moderaterna verkar bekymrade. Enigheten stannar dock vid att man konstaterar problemen. Hur vi skall komma till rätta med ungdomsarbetslösheten råder det delade meningar om.

Moderaternas lösning är en sänkning av lönerna. De gör ett stort nummer av att det är de höga ungdomslönerna som är orsaken till att ungdomar har

svårare att få jobb än andra grupper. I realiteten är ungdomslönerna mycket olika. I vissa avtal, bl. a. de lärlingsavtal som finns, är ingångslönerna ofta mycket låga. Det är inte lönerna det beror på att ungdomar går arbetslösa, utan det är bristen på jobb. Det finns inga arbeten som passar för ungdomen. När antalet arbetslösa med yrkeserfarenhet ökar blir konkurrensen hårdare om det fåtal platser som finns, och det drabbar ungdomarna.

Herr talman! Det är viktigt att slå fast att den allvarligaste orsaken till ungdomsarbetslösheten är att det saknas jobb i dag. Vi skapar – tvärt emot vad moderaterna försöker låta påskina – inte flera jobb om vi sänker lönerna. En ung människa som för att få ett arbete har flyttat hemifrån har lika höga levnadsomkostnader som en vuxen: hyra, mat, resa till arbetet m. m. Tjänar man inte tillräckligt för att betala de nödvändiga levnadsomkostnaderna, så måste samhället på ett eller annat sätt gå emellan för att fylla ut det som fattas.

Arbetslösheten är ett slöseri med samhällsresurser. Kostnaderna är stora i reda pengar, men också i mänskligt lidande. Vi socialdemokrater hävdar därför att kortsiktiga och högst traditionella arbetsmarknadspolitiska åtgärder är nödvändiga i dagens situation för att hejda en ytterligare ökning av arbetslösheten, för att förhindra att fler människor slås ut från arbetsmarknaden och i framtiden kanske kallas en restpost.

Den socialdemokratiska regeringens arbetsmarknadspolitiska insatser ingår i en långsiktig strategi, där satsningar på att få fart på industrin ingår som en viktig del. Industriminister Thage Peterson kommer senare att redovisa vår industri- och näringspolitik. Arbetsmarknadspolitiken är ett komplement till industri- och näringspolitiken. Dagens stora behov av arbetsmarknadspolitiska insatser beror på många års borgerliga försummelser inom industri- och näringspolitiken.

Herr talman! Låg mig sägra några ord om regionalpolitiken. Centern anklagar oss socialdemokrater för att bana väg för en ny flyttlasspolitik, för att urholka det regionalpolitiska stödet liksom skatteutjämningen och samtidigt stimulera flyttningsstödet.

I själva verket är det de borgerliga regeringsåren efter 1976 som varit negativa för skogslänen och då speciellt för glesbygdens utveckling. Det var Fälldinregeringen som stoppade den positiva utveckling som byggdes upp under de socialdemokratiska regeringsåren i slutet på 1960- och början på 1970-talet.

Under åren 1977, 1978 och 1979 sjönk skogslänens andel av landets befolkningstillväxt. Under 1981 hade fem av de sju skogslänen befolkningsminskning. Under åren 1970–1976 svarade Stockholms län för 18 % av landets befolkningsökning. Under perioden 1977–1980 var siffran 33 %. Under 1981 var folkökningen i Stockholms län större än vad den var i hela landet i övrigt. Tala om flyttlasspolitik! Och vilka var det som bedrev den?

Samtidigt avfolkades glesbygden. Bara inom de sju nordligaste länens glesbygder minskade under åren 1975–1980 befolkningen med 11 272 personer. Detta är facit av centerns glesbygdspolitik.

Men det finns även andra mått som visar på lika nedslående siffror. Sysselsättningen inom jord- och skogsbruket spelar en viktig roll för befolkningsutvecklingen inom våra glesbygder. Inom den sektorn försvann 1975–1980 inte mindre än 7 500 jobb. Antalet leverantörer till skogslänens mejeriföreningar har minskat med drygt en fjärdedel åren 1976–1981. 12 000 färre är sysselsatta inom industrin, osv. Uppräkningen av församlingar och av ökad regional obalans kunde fortsättas i all oändlighet. Den faktiska utvecklingen ställer i blixtbelysning alla de utfästelser på regionalpolitikens område som de borgerliga, inte minst centern, gjort under årens lopp. I sex års tid har man haft möjlighet att förverkliga sin politik.

Jag vill inte påstå att den katastrofala utvecklingen i skogslänet, då centern i regeringsställning haft ansvar för regionalpolitiken, enbart är en följd av denna politik. Jag vill ändå avslutningsvis, herr talman, säga att det är ett ofrånkomligt faktum att centern och de borgerliga partierna inte kunnat anvisa någon väg att förhindra den kraftiga försämringen av den regionala balansen, med utflyttning, undersysselsättning och arbetslöshet som följd.

Anf. 37 KARIN SÖDER (c):

Herr talman! Jag hade här i dag inte tänkt hålla något anförande om regionalpolitik och sysselsättningspolitik utan avsåg att ta upp några andra frågor. Det kommer jag också att göra, men jag vill ändå framföra några korta kommentarer till det som Frida Berglund här nyss talade om.

Det är nästan osannolika påståenden som nu kommer fram i olika avseenden. Frida Berglund citerar socialdemokratiska motioner från 1980. Man påminns om orden "Till flydda tider återgår/Min tanke än så gärna". Frida Berglund menar att våra sparplaner skulle drabba den offentliga sektorn. Det gäller att analysera vad sparplanerna innehöll och. Frida Berglund, att se på vad den socialdemokratiska regeringen gör i dag. Kom ihåg – bara för att ta ett exempel – att den kommunala skatteutjämningen fyrdubblades under den tid vi satt i regeringen! Vad har det inte betytt för den offentliga sektorn, för sysselsättningen i kommuner och landsting över hela vårt land? Det har bl. a. inneburit att 200 000 fler kvinnor har kommit ut i förvärsarbete på sex år. Det är sanningen, Frida Berglund.

Men vad gör socialdemokraterna nu? Jo, de är i färd med att dra in mellan 5 och 10 miljarder från kommuner och landsting. Det betyder att man i kommun efter kommun och landsting efter landsting har börjat med anställningsstopp. Det är sanningen om hur den socialdemokratiska regeringen agerar när det gäller den offentliga sektorn. Man ger med ena handen och tar mångdubbelt med den andra. Barnomsorgen är ett typiskt exempel. Där river man upp en bra reform, som riksdagen har beslutat om, och säger att kommunerna nu skall få ytterligare 600 milj. kr. samtidigt som man drar in dessa stora summor från kommunerna. Någonstans måste man ta fram de pengarna.

Centern har bedrivit en aktiv regionalpolitik under den tid centern har varit i regeringsställning. Jag kan peka på de regionala utvecklingsfonderna och småföretagsstödet. Men vi har naturligtvis haft ett ogynnsamt klimat att

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

arbeta i – och det medgav Frida Berglund i slutet av sitt anförande.

Det har hänt mycket när det gäller decentralisering under denna tid, och jag tror faktiskt att Frida Berglund själv från Norrbotten känner till resultat av centerns aktiva arbete. I Tornedalen, i Pajala och på flera håll har man fått i gång en småföretagsverksamhet i nära samarbete med socialdemokrater i Norrbotten.

Det finns andra företrädare för centern som senare i debatten här kommer att tillbakavisa de övriga påståendena.

Vi har ett kraftfullt alternativ när det gäller regionalpolitik och sysselsättningspolitik i våra motioner. Vi säger nej till de ökade bidragen till flyttlasspolitiken. Vad socialdemokraterna i dag gör är att föreslå ökade bidrag till människor för att flytta, och det säger vi nej till. Vi kommer aldrig att acceptera en medveten flyttlasspolitik.

Så till det sista som jag vill tillbakavisa. Jag trodde inte att jag från min vän Frida Berglund än en gång skulle behöva höra det som Olof Palme och andra har spritt omkring sig, att vi skulle ha fört en medveten politik för att öka arbetslösheten. Det är en oförsämhet! Centern kommer aldrig att bedriva en sådan politik. Men det är ett faktum – och det erkänner regeringen i dag – att vi är beroende av vår omvärld. Vad som händer där påverkar politiken, och det skall man kunna erkänna också i opposition och inte bara när man är i regeringsställning. Det är verkligheten, mina vänner.

Vi skall arbeta och spara oss ur krisen, det är rimligt. Vi skall inte vältra över problemen på kommande generationer. Vi är beroende av varandra också i den värld vi lever i, och därmed kommer jag in på det ursprungliga ämnet för mitt anförande.

Sverige är en liten del av världen – en värld som tycks både krympa och växa på samma gång. Den krymper därför att en snabbt växande befolkning får en allt mindre ranson av denna världens goda per individ att leva på om det skulle fördelas rättvist. Den krymper också därför att vi allt snabbare får nyheter från olika delar av världen. Den växer därför att allt fler människor skall leva i denna värld.

Hur ofta tänker vi egentligen på att inom mindre än 20 år, dvs. år 2000, har världens folkmängd ökat från i dag omkring 4 miljarder till över 6 miljarder. Det är den fattiga delen av världens befolkning som ökar mest. I den rika delen går befolkningstillväxten långsammare. Det betyder, att om inte vi i den rika världen på allvar och med stor medvetenhet och i solidaritet medverkar till en världsordning där resurserna fördelas på ett rimligare sätt, går vi mot en utomordentligt allvarlig situation, med ökade motsättningar och krigshot, massvält och flyktingskaror på väg och i läger. Vi ser tendenserna överallt redan i dag, nu senast i Nigeria. Det kräver av oss att vi själva lär oss att bruka i stället för att förbruka av jordens samlade tillgångar – vi, den rika minoriteten, som förbrukar merparten av jordens tillgångar.

Vi har fyra mål för det svenska biståndet: resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomiskt och politiskt oberoende samt demokratisk samhällsutveckling.

Dessa mål är mycket betydelsefulla, men med hänsyn till det allvarliga hot

som jordens miljö utsätts för vill vi från centern lägga till ett femte mål: värnandet om jordens miljö och produktiva resurser.

Vi lever alla i en och samma värld med samma rättighet till dess tillgångar. Vårt bistånds inriktning måste därför fokuseras ännu klarare på de fattigastes behov. Vi skall återupprätta enprocentsmålets innehåll och göra vårt bistånd effektivt med ett minimum av byråkrati.

Vårt stöd till de verkligt behövande i världen kan bli ännu bättre, om vi också utnyttjar möjligheter till samarbete mellan de nordiska länderna, där förutsättningar finns. Gemensamma biståndskontor är en väg, gemensam utbildning för biståndspersonal en annan.

Det unika och framgångsrika nordiska samarbetet har här ett naturligt utvecklingsområde.

En tredjedel av jordens växande befolkning är barn. Andelen kommer att öka. Barnens villkor är mycket olika.

Svenska tonåringar äger kapitalvaror för 3,5 miljarder och gör av med 1,6 miljarder kronor per år på kläder, öl, sprit, grammofonskivor, tobak och bio enligt en några år gammal rapport, medan merparten av världens barn och tonåringar inte har mat för dagen. Vilken framtid är vi beredda att ge dessa barn? I blickfånget för deltagarna i FN:s nedrustningskonferens i somras hängde som en påminnelse om framtiden Rädsla barnens stora vandringsutställning Livets träd – budskap från barnens värld, som har gått genom många länder och visar barnens behov och önskningar.

På en av teckningarna har en svensk flicka skrivit: "Ner med vapnen! Vi vill inte ha några döda pappor!"

Nej, barn – var de än befinner sig i världen, i krig eller i fred – behöver levande pappor, levande föräldrar, levande vuxna, som är beredda att lyssna på dem.

40 000 barn dör varje dag i vår värld av svält och undernäring. Hundratusentals barn växer upp i flyktingläger utan hopp. Den vuxna världens svar till dessa barn är att rusta för 5 milj. kr. i minuten. Men barnen kräver ett annat svar.

Vårt första svar till barnen om deras framtid måste vara löftet om kamp för fred och nedrustning och löftet att kämpa för en rättvis fördelning av jordens tillgångar.

Varje generation måste ta ansvar för och betala kostnaderna för sin egen välfärd och inte spolia kommande generationers välfärd – inte vältra över bördan på kommande generationer.

Vi lever i ett land, visserligen med problem men i ett välstånd som saknar motstycke i världen. Barn i Sverige har det materiellt bättre än de allra flesta barn i världen. Men alla barn har det inte lika bra.

Författaren Stig Claesson, Slas, säger så här: "Barn är ur modet i vårt land har jag förstått. Vad är det då som är modernt? Vad pratar man om? Jag har bestämt för mig att en gång låg *livet* mellan födelsen och döden."

Har han rätt? Är barn ur modet? Är familjen ur modet? Har vi skapat en tillvaro som inte har plats för det allra viktigaste?

Så här skriver en nioårig pojke, citerad i barnmiljöutredningens slutbetänkande:

”Om du rör mig mjukt och varligt
Om du ser på mig och ler åt mig
Om du lyssnar när jag talar
– ibland innan du talar

SÅ VÄXER JAG

VÄXER VERKLIGT”

Vår uppgift som politiker, som föräldrar och som medmänniskor måste vara att ge barnen stöd så att de växer verkligt.

Lars Gustafsson har skrivit en bok om råd till föräldrar. Han säger: ”Var stolt över dina barn!”

Det är föräldrarna som har huvudansvaret för barnens vård och fostran. Men samhället har också ett stort ansvar. Barnens behov måste sättas i förgrunden i familjepolitiken – och varför inte i hela vårt politiska arbete. För det är barnen och ungdomarna som skall axla ansvaret för vårt land, för nordiskt samarbete, för fred och nedrustning, för internationell solidaritet. Vi vuxna – inte bara föräldrarna – har ett ansvar att rusta dem för dessa uppgifter.

Här spelar naturligtvis familjen och familjepolitiken en avgörande roll. Valfrihet är en av hörnstenarna i centerns familjepolitik. Valet av omsorg för barnen måste göras av familjen själv. Valfrihet råder först när barnfamiljerna får ekonomisk ersättning också för sin insats att vårda egna barn i hemmet – vårdnadsersättning – och när den kommunala barnomsorgen täcker efterfrågan.

Stödet till barnfamiljerna har byggts ut under senare delen av 1970-talet trots en svår ekonomisk situation. De icke-socialistiska regeringarna har sedan 1976 genomfört en lång rad reformer som främjar valfriheten för barnfamiljerna. Före 1976 prioriterades mest den institutionella heltidsomsorgen. Vi har gått en annan väg.

Vi har byggt ut föräldraförsäkringen med fem nya månader till 12, varav de tre sista månaderna enligt vårdnadsersättningens princip. Det har blivit ATP-rätt för vård av egna små barn. Vi har infört lagstadgad rätt till förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar. Det har vidare blivit statsbidrag till deltidsförskola och öppen förskola. Men detta har dess värre rivits upp.

Vidare har vi fått lokalt inflytande över barnomsorgen och slopandet av en rad statliga detaljregleringar inom barnomsorgen. Det har också rivits upp av socialdemokraterna.

151 000 nya platser har tillkommit i barnomsorgen, som de senaste åren byggts ut med en kraftfullhet som saknar tidigare motstycke.

Barnbidragen har höjts successivt, och flerbarnstillägg för familjer med många barn har införts. Det har skett en omfördelning av bostadsbidragen till att i första hand utgå till familjer med de största behoven. Vi har vidare reformerat vårdbidragen till de handikappade barnen.

Det är alla dessa reformer som man på socialdemokratiskt håll kallar för

social nedrustning. Men den här uppräkningsvisar på motsatsen.

Men det kvarstår orättvisor på det familjepolitiska området. Det är anmärkningsvärt att man, som sagt, rev upp så många reformer och inte i stället gick vidare på fler områden.

Framför allt är det fråga om vårdnadsersättningen. Man vill inte betrakta vården av egna barn i hemmet som en samhällsnyttig insats som bör stödjas och byggas ut. Här har vi från centern mött ett svårt motstånd från de andra partierna, som hindrat en sådan utbyggnad. Det är faktiskt så att drygt hälften av förskolebarnen i dag inte får något stöd från samhället för barnomsorgen. Särskilt missgynnas barnfamiljerna i de sysselsättningsmässigt svaga områdena. Skattesystemet tar som bekant i dag inte någon hänsyn till barnfamiljernas försörjningsbörda.

Beslutet att deltidsförskolan och den öppna förskolan inte skall erhålla något statsbidrag till sin verksamhet är ett svek såväl mot barnfamiljerna som mot glesbygdskommunerna. Här hade man verkligen haft en chans att ge glesbygden del av statsbidragen för den här verksamheten. För även barnen där behöver stöd och pedagogisk ledning samt samvaro med andra barn.

Som jag tidigare nämnt går stödet till barnomsorgen företrädesvis till ekonomiskt och sysselsättningsmässigt gynnade regioner. Det sker alltså i praktiken en omfördelning från ekonomiskt svagare till bättre ställda. En sådan omvänd fördelningsspolitik strider mot centerns uppfattning att trygghetssystemet skall syfta till att skapa grundtrygghet för alla.

Min taletid börjar nu ta slut, men jag vill ändå säga att jag är glad att socialdemokraterna går vidare med utbyggnaden av flerbarnsstödet. Det är bra att man har ändrat sig på den punkten. Likaså är det bra att man kommer att bygga ut stödet till studerande 16- och 19-åringar.

Vi kommer i centern att fortsätta med vårt arbete för grundtrygghet för alla, både här hemma och ute i världen. Alla människor har lika värde och rättigheter. Barnen betyder mycket för framtiden och i nuet. Vi måste ge dem vårt stöd i dag.

Anf. 38 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Karin Söder blev väldigt upprörd när jag redovisade kalla fakta i siffror över centerns regionalpolitik. Man får ibland höra att centern förverkligade moderaternas politik så länge centern var i regeringsställning tillsammans med moderaterna och även när moderaterna var utanför, och det får ni ta ansvar för.

Beträffande flyttningsstödet var det första som den första Fälldinregeringen gjorde att höja flyttningsstödet. Nu måste jag säga att flyttningsstödet i dagens läge är en liten marginell sak. Människorna har ju ingenstans att flytta. Till vilka jobb skall de flytta? I går hörde jag talas om en flicka som hade sökt 100 olika jobb här i Stockholm. Hon kom till en hamburgerbar där hon trodde att hon skulle få ett jobb. Då hade 100 personer tidigare varit där och sökt jobbet. Arbetsmarknadsläget är sådant att det är väldigt svårt att flytta på sig.

Jag tycker att man inte skall vara så upprörd över den bit i vårt förslag som

Nr 71

**Onsdagen den
2 februari 1983**

*Allmänpolitisk
debatt*

innebär att ifall någon hittar ett jobb – ett guldorn i en höstack – skall vederbörande ha möjlighet att flytta. Vi måste komma ihåg att de som i dag flyttar i regel har en mycket lång arbetslöshetsperiod bakom sig och dåliga ekonomiska resurser.

Vi säger att ni med öppna ögon förde en arbetslöshetspolitik. Det säger vi därför att ni hade haft möjlighet att göra arbetsmarknadspolitiska insatser. Då hade vi kunnat ha en lägre öppen arbetslöshet. Jag redovisade de insatser som regeringen gjorde under hösten och som innebar 3 000 beredskapsarbeten i Norrbotten, där 700 ungdomar fick jobb. Det var en mycket fin insats för de människor som fick ta del av detta. Det var väldigt viktigt.

Om vi sedan ser på den offentliga sektorn finner vi att Kommunal är det fackförbund som har den högsta arbetslösheten bland sina kassamedlemmar. Kommunal har den högsta utförsäkringen, och de flesta utförsäkrade finns i Norrbotten. De har bara socialhjälp till sitt förfogande. Jag vidhåller att ni i regeringsställning icke vidtog några åtgärder som kunde motverka de besvär och den regionala obalans som blev följden av er politik. Dessutom raserade ni den svenska ekonomin. Det kommer ni att få höra väldigt länge. Hur goda vänner vi än är, så kommer jag att upprepa detta från denna talarstol.

Anf. 39 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Jag tvivlar inte ett ögonblick på att Frida Berglund kommer att upprepa dessa synpunkter från talarstolen. Men det är faktiskt så – det har sagts tidigare här i dag – att när det gäller överbud har socialdemokraterna varje gång redovisat alternativ här i riksdagen som skulle ha lett till ett större budgetunderskott. Det hade alltså blivit dyrare med en socialdemokratisk regering än med icke-socialistiska regeringar. Det är också ett faktum som vi kommer att upprepa. Vi får väl se hur länge vi håller ut med detta.

Min upprördhet, Frida Berglund, gällde de uttalanden som gjordes om den offentliga sektorn. Ett faktum är att när vi lämnade regeringen hade statsbidragen till kommuner och landsting en större andel av den totala omslutningen än vad de någonsin tidigare haft. Detta är kalla fakta. Det var när Frida Berglund påstod motsatsen som jag blev upprörd. Jag tror dock inte att det var medvetet felaktiga upplysningar, men svenska folket och riksdagen skall få korrekta besked.

Däremot har jag inte förnekat de siffror som Frida Berglund i övrigt redovisade. Jag har dem inte tillgängliga. Men en sak kan man ganska klart konstatera, nämligen att småföretagsamheten spelar en mycket stor, för att inte säga avgörande, roll för att vi skall kunna få en utveckling av glesbygden. Detsamma gäller jordbruket. Hade centern inte tillhört regeringen under dessa sex år utan man fört en mer storföretagsvänlig socialdemokratisk politik, hade situationen varit svårare. Den går dess värre inte att mäta.

Nils Åsling har lagt en lång rad förslag för att stimulera småföretagsamheten. De regionala utvecklingsfonderna har hälsats med stor tillfredsställelse landet över och har givit upphov till många nya jobb. Även den jordbrukspolitik som vi bedrev har gynnat familjejordbruken och på det sättet motverkat flyttningen från landsbygden. En sak skall Frida Berglund

veta. Omkring 1980 kunde vi för första gången på 100 år notera en ökning av befolkningen på den svenska landsbygden. Det hade aldrig inträffat utan centern i regeringsställning och såsom pådrivare under en lång följd av år i fråga om regionalpolitiken och landsbygdspolitiken.

Nr 71

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 40 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Karin Söder skulle vara alltför god för att ta ordet överbudspolitik i sin mun. Man kan ju se på ert budgetunderskott och vad ni har ställt till med i fråga om ekonomin.

Väldigt väsentligt är vad man använder pengarna till. Men ni har under er regeringstid inte sett till att människorna fått arbete. Det har kostat samhället väldigt mycket. Ingenting är så samhällsekonomiskt kostsamt och dyrbart som arbetslöshet. Den kostar i kronor och ören, och längre fram resulterar den i utgifter för socialvård och sjukvård. De ersättningar som har utbetalats från A-kassorna uppgår till många miljarder kronor.

Karin Söder påstår att centern vill värna om den offentliga sektorn. Under valrörelsen besökte jag väldigt många barnstugor. Man hade där ett problem, som man tog fram i alla sammanhang. Man förklarade att man hade kamrater som var arbetslösa därför att kommunerna inte hade råd att bygga ut sin barnomsorg så som planerats före 1976. Utbildning hade skett av barnsamariter och förskollärare, men de fick ingå jobb. Det var ett resultat av er politik. Vem som varit banérförare vill jag inte säga, men denna politik har ni förverkligat tillsammans med moderater och folkpartister.

Jag skall inte ta upp någon lång diskussion om jordbruket, även om det skulle behövas. Vi har faktiskt aldrig haft så många konkurser i norra Sverige som vi varit med om sedan centern tog hand om jordbrukspolitiken. Utredningen om stöd till jordbruket i norra Sverige har konstaterat att lönsamheten bland jordbrukarna i övre Norrland har sackat efter. Det beror bl. a. på den ekonomiska politik som ni har fört, på de stora prisstegringarna och på de kraftiga räntehöjningarna. Detta är facit av er jordbrukspolitik. Den har lämnat tråkiga spår efter sig.

Anf. 41 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Jag vill först återkomma till frågorna kring den offentliga sektorn och säga till Frida Berglund att under de år vi hade regeringsansvaret byggdes barnomsorgen ut långt mer än man gjort tidigare. Det är ett ostridigt faktum. Den byggdes dock icke ut i den takt som man tidigare hade kommit överens om – och det beklagar jag – men utbyggnaden skedde i ganska snabb takt. Jag ställer mig stillsamt frågan: Varifrån skall kommunerna nu ta pengar, när socialdemokraterna, som i opposition tyckte att man kunde ha en 2-procentig volymtillväxt i kommunerna, i regeringsställning är nere på en tillväxt på noll eller minus – det är svårt att veta hur stor den blir, eftersom man inte riktigt vill ange hur stor volymtillväxt man kan tillåta kommunerna. Sådan är situationen. Jag tror att Frida Berglund och jag kan få ett bättre underlag för en debatt om möjligheterna att bygga ut barnomsorgen, om vi för den om ett år. Men med de stora bördor som den nuvarande regeringen

med sin politik lägger på kommunerna kommer utrymmet för en tillväxt att vara väldigt litet.

Beträffande den ekonomiska utvecklingen vill jag säga att när vi lämnade regeringen var inflationstakten lägre än på mycket länge, och internationellt sett var den låg. Det fanns också en grund för att kunna sänka räntan ytterligare, men när det gäller den är vi ju beroende av omvärlden. Men allt detta har raserats efter valet – det började faktiskt något före valet, när man anade att det skulle bli en socialdemokratisk seger. Det är dessa faktorer som har påverkat utvecklingen, både på den offentliga sektorn och på industri-sektorn.

Jag är helt överens med Frida Berglund i fråga om det inte minst socialt viktiga att se till att människor har arbete. Det är oerhört viktigt. Det var också regeringarna Fälldins ambition. Under vår regeringstid ökade faktiskt också antalet människor i jobb med en bra bit över 100 000, och antalet kvinnor i arbete ökade med 200 000. Vi förde en politik som möjliggjorde för fler människor att få jobb. Det är sanningen, och inte att vi drev ut människor i arbetslöshet.

Vi föreslår nu alternativ. Vi har i en motion tagit upp sysselsättningsfrågorna, regionalpolitiken och en ekonomisk politik som möjliggör för oss att få fart på hjulen. Men en sak kan vi dess värre aldrig komma ifrån: Vi är också beroende av omvärlden. Därför får vi här hemma arbeta och spara oss ur krisen. Vi skall hjälpas åt och se till att också våra ungdomar får jobb, för arbetslösheten bland dem är förödande. Därför har vi i vår motion förslag om hur vi skall gå till väga för att fler människor, inte minst ungdomar, skall få arbete.

Andre vice talmannen anmälde att Frida Berglund anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 42 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Vad är det mest grundläggande för det stora flertalet människor i ett samhälle som det svenska?

Det ena är att ha arbete, att ha en rimligt säker, självständig försörjning.

Det andra är att gemensamt med likar ha en reell makt över den samhällsutveckling som styr ens liv.

Båda dessa ting är hörnstenar inom arbetarrörelsens ursprungliga, klassiska idévärld.

Låt oss då fråga: Står vi närmare förverkligandet av dessa båda grundläggande anspråk i dag jämfört med för 25 år sedan? Svaret är: Det gör vi inte. Vi står längre ifrån det.

Fullsysselsättningen finns inte. Den har inte funnits på 15 år. Mer än en tiondel av befolkningen utgör i dag ett skikt av arbetslösa och undersysselsatta, som lever i samhällets marginal. De finns kvar t. o. m. i de lägen som borgerliga ekonomer brukar kalla högkonjunktur.

Makten är inte jämnare fördelad. Flertalet människor är mer beroende av

fåtalets makt och av en ogripbar samhällsutveckling både på det privata och på det offentliga planet. Ägandet till produktionsmedlen är mer koncentrerat än förr. Fler av kapitalets maktpositioner har förskjutits utomlands, ogripbara från Sverige.

Nödvändiggör inte detta att arbetarrörelsen börjar ställa frågorna på ett nytt sätt, att den frigör sig från hela den typ av krisdiskussion som har förts, från hela den fraseologi som dominerar i debatter som den här, att den äntligen skaffar sig en självständig utgångspunkt?

Jag såg en TV-diskussion nyligen om ekonomisk politik. Den var lika kuslig som lärorik. De deltagande bestod av män. Det var männens diskussion. Det satt en ensam stackars kvinna där, som fick komma till tals några ögonblick när arbetsgivargeneraler, ministrar och Olivecronor pratat sig trötta och det hade blivit läggdags för svenska folket.

Dessa män hade alla samma blå kostymer. Bara en enstaka vpk-are i röd tröja stack en smula i ögonen. Men vad mera var: Det var som om de inte bara hade blå kostym utanpå. De hade också själsligt samma sorts kostym på sig. De förde samma språk. De talade om krismedvetande, stramhet, kärvhet, återhållsamhet, reallönesänkning. Om beska mediciner och om att satsa på exporten. Om underskott och underskott, och om skuld och skuld.

Det är högt på tiden, menar jag, att människor ute i arbetarrörelsen gör sig fria från detta sätt att framställa verkligheten. Vi skall tvärtom akta oss för dessa dilettantiska bankekonomer, som försöker framträda som oberoende experter och för toppfunktionärerna i fackföreningsrörelsen, som ödmjukt sväljer arbetsgivargeneralernas lönesänkingspropaganda. När nationalekonomin tappat sin vetenskaplighet och rasat tillbaka till 1920-talets nivå – då är det dags att arbetarrörelsens folk börjar diskutera krisen och samhället med varandra.

Tro inte påståendena att krisen mildras ifall löntagarna uppoftar delar av sin reallön. Tvärtom krymper då den nationella basen för industrin, och krisen fördjupas.

Tro inte att krisen är någonting som finns i statens affärer. Krisen finns i den kapitalistiska ekonomin. Det som kallas budgetunderskott är bara en spegling därav. Så länge det är kris behövs tvärtom budgetunderskott. Så länge det är kris skall vi vara glada över att budgetunderskottet finns. Det försvinner tids nog, när krisen försvinner.

Tro inte heller påståendena att minskad konsumtion leder till högre sparande. Var finns den människa som när hon får lägre lön reagerar genom att spara mer?

Det är inte så, att sparandet är för litet. Sparandet är för högt. Det finns för mycket pengar i näringslivet, som inte används för investeringar. Det är f. ö. numera heller inte så, att sparande leder till investeringar. Det är inte heller så, att investeringar leder till nya jobb.

Sammanhangen i ekonomin är andra och delvis nya. Själva kapitalismen har förändrats. Därför måste vår analys inom arbetarrörelsen också förändra sina utgångspunkter. Därför måste arbetarrörelsens krispolitik bli en annan

än den hittills har varit. Vi måste fråga: Vad är det som pågår i ekonomins sätt att förändras? Vad kännetecknar vår tids kris kapitalism? Det är framför allt tre avgörande drag.

Sverige är ett gammalt industriland. Det tillhör en krets av gamla industriländer. När kapital under många årtionden har ackumulerats i sådana ekonomier, inträder ett överskott. Detta överskott har svårt att finna plats i form av nya investeringar i hemlandet. Det söker sig ut över landets gränser. Det minskar sina engagemang i det gamla hemlandets industri.

Det andra draget i utvecklingen är mer problematiskt. Vi är vana att tänka enligt den logiken, att om investeringarna ökar blir det fler jobb. Så är det inte längre. Vi är inne i en ny fas av kapitalismens utveckling. Sedan ett antal år har det visat sig att den totala samhälleliga produktionen kan växa med ett stadigt minskat antal arbetande. Det kan nämnas i förbigående att sysselsättningen, mätt i antal heltidsarbeten, inte har ökat här i landet, som Karin Söder ville påstå. Man får denna ökning genom att det finns fler deltidsarbeten. Skenbart har det då blivit fler människor i arbete. Den totala arbetsmängden däremot har minskat.

Det är också så, att en investering bara i få fall leder till fler jobb. De flesta investeringar leder numera till färre jobb. De är uttryck för kapitalets strävan att bringa ner sina arbetskostnader. Och i allt högre grad förmår de nya investeringarna öka arbetets produktivkraft därhän att produktionen kräver färre arbetare.

Allt detta kommer sig nu inte av några kapitalisters ondska – låt vara att många kapitalister skor sig på rent finansiella placeringar i denna konjunktur. Den verkliga orsaken ligger i utvecklingstendenser hos systemet självt som har med dess ålder och dess struktur att göra. Sammanhangen mellan investeringar, teknologi, arbete och konsumtion är av annat slag i dag än förr.

Det tredje avgörande draget i den kapitalistiska ekonomin i dag är följande.

När man förde krispolitik på 1930-talet t. ex., visste man i stort sett vad som blev verkan av vad man konkret gjorde. Det fanns ett klart samband mellan efterfrågan, investeringar, vinster och sysselsättning.

När man ökade efterfrågan genom ett budgetunderskott – då kom mer pengar ut i ekonomin. Det köptes mer. Vinsterna steg. Kapitalackumuleringen tog fart. Fler människor anställdes.

I dagens kapitalism är sambanden inte desamma. De är lösare, de är mer nyckfulla. Den kapitalistiska ekonomin är mindre väl sammanhållen i sina olika delar, den är disintegrerad, som det heter på fackspråket.

Vad betyder det?

Jo, om man nu söker öka företagets vinster får det inte samma verkan som förr. Man vet egentligen inte riktigt var ett sådant tillskott slutligen hamnar. Man kan inte förutse om det kommer att dyka upp i Sao Paolo, i Amsterdam, i Malmö eller i Lund. Man vet inte om det dyker upp i form av fler maskiner, fler parkeringshus, fler utlandsobligationer eller något annat. Man vet inte om det leder till färre jobb eller fler jobb, om det leder till utvidgning av

driften eller till koncentration och utslagning.

Vad är slutsatserna av denna nya karaktär hos kapitalismen?

Slutsatserna för arbetarrörelsen är bl. a. tre:

En påtaglig minskning av arbetslösheten, ett lyft ur krisen, kan inte framkallas med den här typen av stimulanser av allmän natur som politiken hittills har arbetat med. Det krävs mer medvetna, direkta, riktade åtgärder.

En minskning av arbetslösheten kan ännu mindre framkallas om företagens ökade vinster skall motsvaras av en reallönesänkning för löntagarna. Den kan bara framkallas med direkta, riktade insatser, genom att någon annan än det privata kapitalet tar ansvaret för att bygga ny industri i Sverige och utveckla produktionen här. Det är alltså bara löntagarna själva som, med någon form av självständigt fondsystem och med stöd av den politiska statsmakten, kan genomföra ett sådant program. Det är bara löntagarna själva som kan ta sina problem i sina egna händer.

Den andra slutsatsen är att ett sådant system för kollektiv eller församhälleligad kapitalbildning måste följa en självständig linje. Det måste ha andra mål än det privata kapitalet. Annars blir det bara så att löntagarna får stå till tjänst med pengar som skall slå ut deras kamrater, att löntagarna i Norrland får betala de multinationaliserade bolagens investeringar i Holland.

Detta för oss till den tredje slutsatsen.

Arbetarrörelsen måste nu ställa sig frågan vilket slags industrisamhälle man skall sträva efter. Det måste bli slut på den slaviska underkastelsen under den teknologi som privatkapitalet presenterar och eftersträvar. Teknologin är politisk, det finns alltid flera teknologiska utvecklingsvägar, med olika sociala konsekvenser.

Skall man eftersträva en typ av tillväxt som är en tillväxt bara i mängden bytesvärde i samhället? Eller skall man ha en tillväxt i bruksvärde, som åstadkoms med en allt billigare teknologi och svarar för ett allt mindre bytesvärde? Skall man satsa på ökad bruttonationalprodukt eller på oförändrad sådan med ökat innehåll och ökat bruksvärde? Skall man ha en datorisering, som utarmar innehållet i de flesta människors arbeten eller skall man ha en datorisering som tar vara på och förbilligar användandet av den mänskliga yrkesskickligheten och människans mångsidiga gåvor i arbetsprocessen? Skall vi ha en utveckling som ställer 15, 20, 30 % av styrkan utanför arbetsmarknaden? Eller skall vi ha en produktion där alla får plats med fem eller sex timmars arbetsdag?

Sådana frågor är det som måste ställas, och besvarandet av dessa frågor är en brännande nödvändighet redan nu. Vi bör besvara dem, inte i vördnad för de blå kostymernas maktpolitiska tänkesätt utan med ledning av de sociala värderingar som arbetarklassen har utgått från. Besvarandet börjar i själva verket nu, i den konkreta krispolitiken. Svaret avgör ifall vi i framtiden skall leva i ett klassamhälle, som blir hårdare, med en teknologi vars avstånd till människan ökar – eller om vi skall nå det klasslösa samhället, där vi

Nr 71

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

gemensamt och som jämlikar kan styra oss själva och där vi aldrig mer behöver ha några herrar över oss.

Anf. 43 JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Det är många som under de senaste veckorna har hört av sig och sagt ungefär så här:

Oppositionspartierna är alldeles för snälla mot socialdemokraterna. Ni måste gång på gång påminna om att socialdemokraterna i fråga efter fråga fört väljarna bakom ljuset. Vi är arga och ledsna över att Sveriges största parti före valet avger löften och skapar förväntningar som man sedan inte har en tanke på att infria. Ni borde ryta och stampa i golvet. Så här får man inte bära sig åt.

Ja, så har det låtit. Och jag är inte den enda riksdagsman som har fått de här reaktionerna. Nu skall jag inte, herr talman, ryta och stampa i golvet. Det passar sig ju inte i denna kammare. Men jag skall ta fasta på den här reaktionen och ägna en del av mitt anförande åt att granska vad socialdemokraterna sade före valet och vad man gör efter valet. Det blir ingen särskilt snäll genomgång. Den är snarare ganska elak, men den är nödvändig, och den är riktig.

I juni 1982 gav dåvarande riksdagsmannen och nuvarande finansministern Kjell-Olof Feldt ut en uppmärksammat skrift om ekonomisk politik på 1980-talet. Skriften hade den löftesrika titeln Ett handfast och konkret program. Den välsignades i ett följebrev till press, radio och TV av den socialdemokratiska partisekreteraren Sten Andersson, som omtalade att skriften skulle tryckas i stor upplaga och därmed komma att bli "ett viktigt inslag i det socialdemokratiska partiets valrörelse".

Nå, vilket var då Kjell-Olof Feldts, av det socialdemokratiska partiet sanktionerade budskap? Jo, han skrev bl. a.:

"I år kan inflationen för första gången på länge komma under 10-procentstrecket, men vi borde 1983 komma väsentligt lägre. Vi bör inrikta oss på att komma ner till en inflation på högst 5-6 procent."

Och litet längre fram hette det:

"Regeringen kan också lova att införa ett hårt och bestämt prisstopp för att ta död på fortsatta inflationsförväntningar. Dessutom kan inflationsbekämpningen föras ytterligare ett steg - om kostnadsstegringen dämpas. Sverige bör då ge besked om att man successivt kommer att skriva upp sin valuta. Med en sådan uppläggning öppnas möjligheterna att påtagligt sänka den svenska räntenivån. Om vi kan få en prissänkningstakt i Sverige som ligger åtminstone några procentenheter under våra konkurrentländers, så förstärks vårt valutaläge."

Så långt Kjell-Olof Feldt i valrörelsen 1982.

Nu gick det som vi alla vet precis som socialdemokraterna ville. Man fick regeringsmakten, och Kjell-Olof Feldt blev ansvarig för statens finanser. Och hur gick det?

I den nyligen presenterade finansplanen, för vilken Kjell-Olof Feldt har huvudansvaret, beräknas inflationen uppgå till 11.5 % i genomsnitt för 1983.

Reallönesänkningen beräknas 1983 bli drygt 4 %.

Det blev alltså devalvering i stället för revalvering. Det blev en ökning av prisstegringstakten i stället för en minskning.

Tänk, herr talman, om socialdemokraterna hade gått ut i valrörelsen och sagt: Vinner vi valet kommer vi några månader efteråt att presentera en finansplan som går ut på att vi räknar med en reallönesänkning på drygt 4 % och en inflation på 11,5 % under 1983.

Thage Peterson, som står närmast mig på talarlistan, kan kanske tala om för kammarens ledamöter varför man hade ett budskap före valet och ett annat efter valet. Exempelen är många!

Sysselsättningen spelade med all rätt en oerhört viktig roll i valrörelsen. Även här skapade socialdemokraterna förväntningar som nu inte alls infrias. Vi kan alla på våra TV-rutor se reaktionerna mot regeringen från uppretade textilarbetare. Inte heller i Norrbotten. Norduppland och Värmland, för att ta några exempel, uppfylls de högt ställda förväntningar som socialdemokraterna själva skapat.

På kulturområdet hade också förväntningar skapats. Det skedde i valrörelsen, och det skedde i riksdagen genom socialdemokratiska reservationer i kulturutskottet, syftande till mer pengar. Resultatet blev som alla vet att Bengt Göransson som ny kulturminister fick presentera den magraste kulturbudgeten i mannaminne. De svikna förväntningarna också på kulturområdet ledde till rader av negativa reaktioner. "Kulturpolitiska uttalanden är en sak, kulturpolitiskt handlande en annan", sade konstnärernas riksorganisation med adress till kulturministern, sedan innehållet i budgetpropositionen hade blivit känt. Årets besked är ett dråpslag, sade man vidare. Redan börjar många människor på kulturområdet och för den delen också på högskolans område att nostalgiskt tänka tillbaka på Jan-Erik Wikströms sex framgångsrika år som utbildnings- och kulturminister.

Låt mig gå vidare. Under flera år tyckte socialdemokraterna här i riksdagen att IDB var en sällsynt ful inrättning. Där skulle Sverige inte vara med. I regeringsställning försvarar man medlemskapet. Den argaste kritikern, Mats Hellström, gör man till minister. Och så är han tyst.

JAS-beslutet vred sig socialdemokraterna inför och kritiserade det på olika sätt före valet. Efter valet drar man sig inte ens för att räkna in forsknings- och utvecklingsarbetet på JAS-projektet i den samhällseliga forskningssatsningen. Inför den halsbrytande uppvisningen skämdes t. o. m. Aftonbladet, men knappast regeringen.

Vpk skulle minnsann inte få vara med och bestämma över den socialdemokratiska politiken – före valet. Efter valet gör den socialdemokratiska regeringen upp med vpk för att kunna fortsätta att regera. Vpk har tagit många glädjeskutt efter den socialistiska förbrödringen.

Före valet angrep socialdemokraterna med alla tänkbara medel de icke-socialistiska regeringarna. "De borgerliga klarade inte uppgiften" – det var huvudbudskapet i valrörelsen.

Tänk om något litet av den generositet som Olof Palme i dag åtminstone i ord ger uttryck för i regeringsställning hade visats också när socialdemokra-

Nr 71

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

terna var i opposition! Kanske kan Thage Peterson, som ivrigt lyssnar, förklara också den här helomvändningen. Men då var socialdemokraternas allt överskuggande mål att med långtgående löften till varje pris få regeringsmakten. Nu märker socialdemokraterna att det inte är så lätt att regera, och då blir tonfallen i stället mycket lena. Nu vill man, enligt Olof Palme i dagens debatt, riva murar till folkpartiet och centerpartiet, vilkas politik man före valet ofta hänfullt angrep och i grunden underkände. Samförstånd vill socialdemokraterna ha, säger de i dag. Man frågar sig: På vems villkor?

Många politiska tjänstemän i kanslihuset – det var fult det, tyckte socialdemokraterna före valet, då vi hade icke-socialistiska regeringar. Efter valet slår socialdemokraterna rekord – åt andra hållet. Aldrig tidigare har så många rent politiska tjänstemän knutits till kanslihuset som efter regerings-skiftet i september.

Det finns, herr talman, så många, många exempel på socialdemokratiska omsvängningar att det är omöjligt att ta upp dem alla i ett tidsbegränsat anförande. Jag lämnar därför den delen och går i stället över till vad vi nu måste göra och vad vi inte får göra.

Om löntagarfonder införs i Sverige ökar maktkoncentrationen, och riskerna för ett sämre fungerande näringsliv ökar dramatiskt. Från folkpartiets sida motsätter vi oss också den straffbeskattning av enskilt aktieäggande som regeringen föreslår. Den särskilda utdelningsskatten är ingenting annat än ett första steg mot löntagarfonder.

I stället vill vi utveckla skattefondssparandet, så att det på sikt engagerar fler människor och förser näringslivet med riskvilligt kapital. Det är en möjlighet för industrin att skaffa investeringspengar. Det är viktigt att ägandet sprids. Under de senaste två åren har genom åtgärder som infördes av regeringar, i vilka folkpartiet har medverkat, 300 000 människor som inte tidigare har varit aktieägare blivit det. Målet måste vara att ytterligare öka antalet aktieägare. Vi menar att regeringen här går på tvärs mot en mycket stark opinion, som man säkert också känner i de egna leden.

Det är ju ett väl fungerande näringsliv som är själva grunden för trygghet och sysselsättning.

I regeringsställning var det viktigt för folkpartiet att högt prioritera en satsning på forskning och utveckling vid universiteten och ute i näringslivet. En satsning på forskning och utveckling är ju en investering i framtiden. Den ökar vår konkurrensförmåga och lägger grunden för nya sysselsättningsstillfällen. Också i oppositionsställning prioriterar vi forsknings- och utbildningsområdet högt. Förslagen i folkpartiets partimotioner innebär att de offentliga utgifterna minskas med ca 10 miljarder kronor. Men när det gäller just forsknings- och utbildningsområdet gör vi ett undantag och menar att det i stället är befogat med ökade insatser.

I en av folkpartiets partimotioner säger vi att datasamhället måste göras mänskligt. Smådatorernas möjligheter måste tas till vara. Människors möjligheter att rätta fel måste kunna öka och tryggheten i arbetslivet säkerställas. Datorerna skall tjänstgöra som service till människor, inte

registrera och beskära friheten, understryker vi. För oss som liberaler är den hållningen självklar. Det gäller ju att hävda den enskilda människan mot maktfullkomlighet, övergrepp och krångel av olika slag.

I våra partimotioner fullföljer vi också andra liberala krav, som vi drivit med envetenhet. Vi slår vakt om biståndet till dem som har det så mycket svårare än vi, och vi markerar att frihandel är bra både för människor i vårt eget land och för människor i andra länder.

Vi fortsätter att kräva åtgärder för att öka jämställdheten, och vi hävdar demokrati- och frihetsfrågorna.

En viktig frihetsfråga, herr talman, gäller kollektivanslutningen till politiskt parti. Vi menar med bestämdhet att det är helt oförsvarbart att det socialdemokratiska partiet fortsätter att skriva in människor som partimedlemmar mot deras egen vilja. Det måste kännas egendomligt för ett parti att som medlemmar ha människor som på valdagen lägger sin röst på ett helt annat politiskt parti. Men allvarigare är att kollektivanslutningen är en kränkning av individens demokratiska rättigheter. Den måste försvinna.

Vi hade i det längsta hoppats att socialdemokraterna själva skulle förmås samla sig till en nödvändig självsanering. I stället har riksdagens uttalanden mötts med nonchalans och ironi. Därför har vi från folkpartiet motionerat om åtgärder för ett lagligt skydd för den enskildes rätt att själv bestämma om medlemskap i politiskt parti.

Herr talman! Det är i åtstramningstider viktigare än någonsin att hävda liberala värden som maktspridning, tolerans mot oliktankande, jämställdhet mellan könen och solidaritet med eftersatta grupper i Sverige och i andra länder. Det är svårare i åtstramningstider men just därför desto angelägnare.

Anf. 44 Industriministern THAGE PETERSON:

Herr talman! Den stagnerande ekonomin, nolltillväxten i industriproduktionen, det kraftiga raset i investeringarna och i sysselsättningen, som Sverige fått vidkännas under de gångna åren, präglar den verklighet och den vardag som svenska folket i dag lever i.

Problemen i svensk ekonomi och för svensk industri slår på hela landet. Det är ändå viktigt att konstatera att verkningarna slår hårdast på de regioner som redan tidigare mött de största svårigheterna, där människorna redan tidigare mött nedläggningarna och arbetslösheten, oron och otryggheten.

Det är därför ett självklart mål för den socialdemokratiska politiken att nå en balanserad ekonomisk tillväxt, ett mål som innefattar en regional balans.

Regionalpolitiken verkade, då den inleddes på 1960-talet, i ett samhälle präglad av en snabb utveckling. Basnäringarna utgjorde en stabil grund för industriproduktionen som helhet. Verkstadsindustrin växte och moderniserades. Vetenskapliga och tekniska landvinningar fann industriell tillämpning och lade grunden till nya företag, ny produktion, nya jobb. Vad det handlade om var att stödja en rättvis geografisk fördelning, att ge regioner som

Onsdagen den
2 februari 1983

*Meddelande om
frågor*

förlorade arbetstillfällen i tillbakagående näringar del av investeringarna och att uppnå regional balans.

Denna politik var effektiv under första delen av 1970-talet. Den kraftiga utflyttningen från skogslänen under 1960-talet kunde vändas till en inflyttning. Den allmänna tillväxten var betydande i skogslänen.

Dessa län, som 1970 stod för 19 % av sysselsättningen i landet, fick perioden 1970–1975 inte mindre än 27 % av sysselsättningsökningen. Över hälften – 55 % – av den samlade ökningen av industrisysselsättningen i riket under denna period gick till skogslänen. Det betydde 21 000 nya jobb, en ökning med 10 % av dessa läns totala industrisysselsättning. En kraftig utbyggnad av kommunernas och landstingens verksamhet gav arbetstillfällen, service och omvårdnad. Bl. a. genom de stora resursöverföringarna via skatteutjämnningssystemet blev tillväxten i skogslänen lika stark som i det övriga landet. Stagnation vändes till utveckling.

Men utvecklingen bröts brutalt på nytt. 1977 kom det första i en rad förlorade år. Den ekonomiska tillväxten avtog. Industrisysselsättningen stagnerade. Industriinvesteringarna sjönk. 160 000 jobb försvann i svensk industri. Arbetslösheten sköt i höjden. Om detta sade den föregående energiske talaren inte ett enda ord, och jag förstår honom.

Värst drabbades skogslänen. Nettoinflyttningen vändes på nytt till utflyttning. Ökningen av industrisysselsättningen vändes på nytt till en minskning. Under perioden 1977–1980 försvann 13 000 industrijobb i dessa län – och minskningen har fortsatt. Utvecklingsplaner vändes på nytt till varsel och nedläggningshot. Optimism och framtidstro vändes på nytt till pessimism och oro. Utveckling vändes på nytt till stagnation och tillbakagång.

Sådant var utgångsläget för den socialdemokratiska regeringen vid regeringsskiftet. Svåra problem dominerar flera landsdelar.

Särskilt svår är situationen i Norrbotten. Där finns kombinationen av dels de "gamla" regionalpolitiska problemen, dels den akuta strukturkrisen i malmfälten. Arbetslösheten i länet uppgick under 1982 till i genomsnitt 10 500 öppet arbetslösa varje månad. I arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbete fanns 7 100 personer. Det betyder att mer än 10 % av Norrbottens befolkning mellan 16 och 64 år berördes av dessa arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Vid årsskiftet fanns det 309 lediga platser anmälda.

Situationen har föranlett en rad åtgärder från regeringens sida. Inom kort presenteras en samlad proposition för åtgärder i Norrbotten.

Jag kan ta andra exempel, från andra delar av landet. I den mellansvenska bruksbygden, även den dominerad av tunga basindustrier, har 23 000 industriarbetstillfällen försvunnit mellan 1975 och 1982. Där finns ett trettiotal orter som mycket starkt domineras av en enda industri – i flera fall hotade av inskränkningar och nedläggningar. Jag kan nämna Värmland, där arbetslösheten slår nya dystra rekord och näst Norrbottens är den högsta i landet, där befolkningsutvecklingen är negativ och nedskärningar och nedläggningar ger färre arbetstillfällen.

Jag skulle kunna fortsätta uppräknningen och peka på Blekinge, södra Norrlandskusten, varvsregionerna och flera andra regioner. Bilden blir i flera avseenden densamma. Där återfinns den ekonomiska nedgången i Sverige, den industriella krisen, behovet av strukturförändringar som grundläggande orsaker i bakgrunden. Där återfinns människornas oro och osäkerhet, för jobben, framtiden, tryggheten. Men där finns också en vilja att ställa upp för hembygden, för jobben och framtiden. Där har jag mött idéer och konstruktiva förslag till nya satsningar, arbeten, till ny produktion.

Denna bild av den regionalpolitiska utvecklingen har lett regeringen fram till två slutsatser.

För det första: den regionalpolitik och de regionalpolitiska instrument som utformades i ett samhälle som karaktäriserades av relativt snabb tillväxt förmår inte effektivt möta dagens situation. Vi måste få en utveckling och effektivisering av regionalpolitiken och de regionalpolitiska medlen. Vi måste få en närmare samordning mellan industripolitik och regionalpolitik, och vi måste göra insatser också inom andra sektorer – kommunikationerna, utbildningen, forskningen – för att stärka regionernas utvecklingsmöjligheter.

För det andra: Det grundläggande sambandet mellan den ekonomiska och industriella utvecklingen i landet som helhet och den regionala balansen, fördelningen mellan de olika landsdelarna, blir allt tydligare. Med en stagnerande ekonomi, låg takt i industrin, mycket låg investeringsvolym och ökande arbetslöshet – som fallet har varit under senare delen av 1970-talet – försvinner skärpan i de regionalpolitiska instrumenten och, i stort, möjligheterna att nå positiva resultat. Jag har sagt tidigare i kammaren och jag upprepar det: Det är icke pengar som saknas i regionalpolitiken i dag, utan det är idéer och förslag när det gäller att ta i anspråk de pengar som finns. Regionalpolitiken får nämligen full genomslagskraft endast med växande investeringar, industriproduktion och sysselsättning och med en samhälls-ekonomi i balans.

En översyn av regionalpolitiken och en samordning med en offensiv industripolitik utgör därför huvudlinjer i regeringens arbete för regional balans och industriell förnyelse.

Den första slutsats jag gjorde – om behovet av en översyn och effektivisering av regionalpolitiken – är också utgångspunkten för den nyligen tillsatta regionalpolitiska utredningen. Även det förslag som regeringen inom kort kommer att förelägga riksdagen om omorganisation av statens industriverk har denna utgångspunkt.

Utredningen har till uppgift att göra en översyn både av de regionalpolitiska stödmedlen och av den beslutsordning som gäller för regionalpolitiken. Utredningen skall föreslå en lämplig avvägning mellan olika selektiva och generella regionalpolitiska medel. Det är min förhoppning att utredningens överväganden – som skall redovisas senast hösten 1984 – skall leda fram till att vi får effektivare medel i regionalpolitiken.

Vad gäller reformeringen av statens industriverk så är strävan att bygga

upp en slagkraftig myndighet med ansvar för både industripolitiken och regionalpolitiken. Genom att handläggningen av regionalpolitiskt stöd och industripolitiskt stöd sammanförs till en myndighet skapas förutsättningar för den nödvändiga integrationen mellan regional- och industripolitiken.

Vidare kommer regeringen att föreslå att handläggningen av vissa ärenden som rör enskilda företag förs från industridepartementet till myndighetsnivå. Tanken är att departementets arbete skall koncentreras till frågor som rör inriktningen av politiken i stort och utvecklingen av de instrument man vill använda för industri- och regionalpolitiken. Samtidigt är det min förhoppning att detta skall stärka myndigheternas möjligheter till ett offensivt agerande på regional- och industripolitikens områden.

Den andra slutsatsen – om sambandet mellan den regionala balansen och den ekonomiska och industriella utvecklingen – utgör en av flera utgångspunkter som finns för en omläggning av den ekonomiska politiken, av industripolitiken.

Grunden för att vända den negativa utvecklingen för svensk industri har vi – såsom har påpekats under debatten tidigare i dag – lagt med devalveringen. Syftet har varit att öka de svenska företagens lönsamhet och stärka konkurrenskraften såväl på hemmamarknaden som på exportmarknaderna.

Jag tog i går emot en utredning från statens industriverk om industrins reaktioner på devalveringen. Där finns några viktiga och positiva slutsatser. Svenska företag har i hög grad utnyttjat de möjligheter till prissänkning, men framför allt till ökad marknadsföring och andra åtgärder för att öka försäljningen som devalveringen gav. Det finns förutsättningar för att gå över till svenska underleverantörer, vilket är mycket betydelsefullt inte minst för de små och medelstora företagen. Detta är positiva resultat, som inte hade någon motsvarighet vid de föregående devalveringarna.

Den grund som devalveringen lade har vi stärkt med övriga ekonomisk-politiska åtgärder som främst syftat till att nå ett fördelningspolitiskt samförstånd, som möjliggör en stabil utveckling och en lugn avtalsrörelse och därmed också att devalveringens effekter inte äts upp. Det mest olyckliga som i dag skulle kunna hända för svensk industri, för Sverige, för företagen och för löntagarna, vore en utdragen och orolig avtalsrörelse med åtföljande oroligheter på den svenska arbetsmarknaden.

Samtidigt med denna omläggning av den ekonomiska politiken krävs också åtgärder för att föra in industripolitiken på nya spår, på att bygga upp en offensiv industripolitik. Det gäller främst åtgärder för att få i gång industriinvesteringarna, som har halverats under de borgerliga regeringsåren. Här har vi lagt fram förslag både i krispropositionen och i budgetpropositionen. Förlängningen av investeringsstimulanserna, investeringskontona och investeringsprogrammet tillhörde våra första åtgärder. Särskilt investeringsprogrammet kommer att få stor betydelse för den vändning i industriutvecklingen som är nödvändig och som vi alla hoppas på.

Vi har gått vidare i budgetarbetet genom en klar prioritering av den tekniska forskningen och utvecklingen. Detta är nödvändigt för att lägga

grunden för en varaktig uppgång i industriinvesteringar och industriproduktion.

Teknisk forskning och utveckling är det enda område som uttryckligen har undantagits från sparåtgärder. Det är ett uttryck för den tro på nya framsteg som präglar den socialdemokratiska ideologin och regeringens politik.

Teknisk forskning och utveckling är nödvändig för att trygga jobben och framtiden. Det är sådana satsningar som skall ge de nya produkterna, som skall ge nya konkurrenskraftiga tillverkningsmetoder och som skall ge morgondagens jobb och produktion.

Samtidigt med denna satsning måste kraftfulla åtgärder till för att utveckla våra basindustrier. Teknisk forskning och utveckling är en långsam process, som måste få ta sin tid. Därför är det nödvändigt att samtidigt satsa på våra befintliga industrier, se till att deras kapacitet tas till vara och att deras utvecklingsmöjligheter utnyttjas.

Det handlar om skogen, om att förbättra råvaruförsörjningen. Det handlar om gruv- och mineralnäringen, med satsningar på ökad prospektering och utveckling.

En annan viktig del av regeringens industripolitik – men också regionalpolitik – är slutligen att bättre utnyttja den offentliga sektorn och samhällsbyggandet för att stimulera industrins utveckling, liksom den regionala tillväxten. Tidigare framgångsrika exempel från samhällets uppbyggnad av järnvägar, elektrisk kraft, telekommunikationer osv. måste nu följas av nya områden som sjukvård, energi, miljö m. m. Även på dessa områden handlar det om att utnyttja samhällets efterfrågan på nya produkter, ny teknik och nytt kunnande, för att utveckla svensk industri. Regeringen kommer att i öppna diskussioner med näringslivet förbereda utvecklingsåtgärder. En översyn av det statliga stödet till teknikupphandling kommer att göras liksom en förbättring av samarbetet med kommuner och landsting skall eftersträvas. Även teknikupphandlingen inom privata företag kommer att omfattas av regeringens åtgärder.

Ytterligare en huvudpunkt i den socialdemokratiska industripolitiken är att ta till vara den förnyelse och växtkraft som finns i de små teknikbaserade företagen. Fortsatta överläggningar med småföretagens organisationer kommer att äga rum. Arbetet syftar till att regeringen i början av 1984 skall presentera ett samlat program för utveckling och förnyelse i svensk industri.

Herr talman! På detta sätt har vi börjat att forma en industripolitik som bygger vidare på den grund för expansion, tillväxt och utveckling som den ekonomiska politiken lägger. En sådan politik är en nödvändighet för att få fart på svensk industri, för att öka satsningarna på framtidens jobb, på framtidens produktion. Och en sådan politik är också nödvändig för att vända den regionalpolitiska utvecklingen rätt igen.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

Nr 71

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

Onsdagen den
2 februari 1983

*Meddelande om
interpellation*

8 § Anmälades och bordlades

Proposition

1982/83:89 Ändring i brottsbalken m. m. (förverkande av knivar m. m. till
förebyggande av våldsbrott)

9 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställts

den 2 februari

1982/83:63 av *Hans Göran Franck* (s) till justitieministern om förbättrade
behandlingsmöjligheter för narkotikamissbrukare:

Olika åtgärder har under en följd av år vidtagits för att komma till rätta
med narkotikasituationen på kriminalvårdens anstalter. Det har t. ex.
genom ändringar i lagen om kriminalvård i anstalt (Kval) införts ökade
kontrollmöjligheter, senast fr. o. m. den 1 oktober 1982. F. n. torde skäl inte
finnas att vidta ytterligare åtgärder av restriktiv natur.

Vad gäller genomförandet av differentiering av anstaltsklientelet på
grundval av de intagnas förhållande till narkotika, vilket förordades av
riksdagen 1978 (prop. 1977/78:105, rskr 363, SoU 36, jfr JuU 1978/79:32 s. 12
f.), har detta visat sig utomordentligt svårt att förverkliga på grund av det
ständigt ökande antalet intagna. Någon betydande förbättring av förutsätt-
ningarna för en sådan differentiering förefaller inte trolig inom en
överskådlig framtid, även om ett visst antal anstaltsplatser kommer att
friställas under en begränsad tid vid en utvidgad tillämpning av halvtidsfri-
givning.

Kriminalvårdens möjligheter att ge narkotikamissbrukare en adekvat vård
är begränsade. Visserligen finns det s. k. Österåkersprojektet samt "drog-
fria" avdelningar vid vissa anstalter, bl. a. Hinseberg och Härlanda, men
antalet platser vid dessa enheter är begränsat och täcker inte på långa vägar
det behov som finns och som inte synes minska. De narkomanvårdsteam som
är knutna till Stockholms-, Göteborgs- och Malmöregionerna fyller en viktig
funktion i vad gäller uppsökande och motivationsskapande arbete liksom när
det gäller att slussa kriminalvårdsklientelet vidare till de behandlingsinrätt-
ningar som existerar ute i samhället.

En betydelsefull vårdmöjlighet öppnas genom 34 § kriminalvårdslagen.
Därigenom kan anstaltsintagna inom frihetsberövandets formella ram
beredas möjlighet till vistelse på exempelvis behandlingshem eller i
familjevård. Utnyttjandet av denna möjlighet har också ökat under åren.
Således bereddtes sammanlagt 565 intagna under budgetåret 1981/82 – en
ökning med 100 personer i förhållande till närmast föregående budgetår –
tillfälle till lämplig vård med utnyttjande av 34 §. Placeringsmöjligheterna för
narkotikamissbrukare är dock begränsade, vilket bör föranleda att ytterli-

gare resurser satsas för att göra det möjligt att på sikt öka antalet platser vid behandlingshem och i familjevård. Därtill kommer att de tider varunder intagen kan vistas utom anstalt enligt nämnda lagrum är begränsade. Den övervägande delen av besluten enligt 34 § avser en mycket kort tid, ej överstigande två månader. Två månader är en alltför kort behandlingstid i vart fall för narkotikamissbrukare. Det behövs en betydligt längre tid för att nå bättre behandlingsresultat.

Även om 34 § KvaL till sin lydelse inte föreskriver någon begränsning i tidshänseende, har övervakningsnämnder och kriminalvårdsnämnden därvidlag ansett sig böra iakttä en restriktiv praxis på grund av de uttalanden som gjorts i lagens förarbeten. Det råder kanske också en viss oklarhet om var gränserna går för tillämpning av lagrummet, vilket bl. a. JK gett uttryck åt.

Det finns skäl att ändra 34 § så att det ges möjligheter till en utvidgad och generösare tillämpning, främst i syfte att uppnå förbättrade behandlingsresultat. Det bör – när så är påkallat i det enskilda fallet – kunna medges en långvarig vistelse utom anstalt i syfte att uppnå det önskvärda behandlingsresultatet.

Mot bakgrund av vad som anförts får jag ställa följande frågor till justitieministern:

1. Hur bedömer justitieministern behovet av utökade och förbättrade behandlingsmöjligheter för dem som dömts till fängelse, i första hand narkotikamissbrukare?

2. Avser justitieministern att föreslå regeringen att ge frivårdskommittén tilläggsdirektiv beträffande ändring av 34 § i syfte att tillgodose behoven av utökade och förbättrade behandlingsmöjligheter?

10 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 1 februari

1982/83:251 av *Per-Olof Strindberg* (m) till kommunikationsministern om serviceavtal mellan affärsdrivande verk och speciella företag:

Mellan PKbanken och begravningsföreningen Fonus har träffats ett avtal, som bl. a. innebär att PKbanken skall hänvisa kunder som är i behov av familjerättslig service till Fonus. Detta avtal skall enligt uppgift även gälla posten. På orter där det finns Fonuskontor skall postfunktionär rekommendera kunder som efterfrågar familjerättslig service att vända sig till Fonus.

Vill statsrådet medverka till att statliga affärsdrivande verk inte träffar avtal, som innebär att verkets anställda skall hänvisa kunder som är i behov av viss service till speciellt företag i branschen?

Onsdagen den
2 februari 1983

*Allmänpolitisk
debatt*

1982/83:252 av *Gunnar Biörck* i Värmdö (m) till statsrådet Gertrud Sigurdsen om beredskapen i fråga om reservkraft vid sjukhusen:

Den 1 februari inträffade ett allvarligt strömavbrott inne på Karolinska sjukhuset. Bl. a. drabbades den akuta operationsverksamheten.

Vill statsrådet Sigurdsen vänligen ge riksdagen upplysning om beredskapsläget i fråga om reservkraft vid detta och – om möjligt – andra svenska sjukhus?

1982/83:253 av *Alexander Chrisopoulos* (vpk) till kommunikationsministern om upphandlingen av sjötransporttjänster för statliga myndigheter:

Enligt den svenska upphandlingsförordningen skall statliga myndigheter köpa bl. a. sjötransporttjänster på sådant sätt att statligt gods transporteras på billigaste möjliga fartyg. Det innebär att olika statliga myndigheter och organ för sina transporter anlitar utländska bekvämlighetsflaggade fartyg, medan de egna fartygen, ägda av det statliga rederiet Zenit, ligger överksamma.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern:

Vad avser kommunikationsministern göra för att få till stånd en ändring av det påtalade förhållandet?

11 § Kammaren åtskildes kl. 17.51.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert